

DISCVRSVS
DE SVMMO

BONO,

AZ LEGFÖB IOROL,

MELLYRE EZ VILAG MIDEN-
koron serényen és valóban vágyódik.

Az Bibliai és Világi sokféle Historiákért és
Példákért olvasásra kedves és
hasznos.

Ennekellette *IOSEPHVS BETVLEIVS*

által *Hannoviában* bocsattatott ki.

Mellyet mostan némellyeknek kérésekre
Magyarrá fordított

Ex libris

S. M. A.

Hegny Dattil.

LDCSEN Nyomtattatott,

Brewer Lörintz által, 1630.

DISCVRSVS
DE SVMMO

BONO
VZLEGETO TOROL

MTIYE EZ VILAGMIDEN
koron leenyen és valóban vágódik

ADULT MIVÉLT
Földakóról, orgaliból, kedves és

STRAIT
MAGYAR

Mellve moztatnak kérdése
MAGYAR KÖNYVTÁRA

1452 N. Nyomtatott

AZ NEMES ES VITEZLŐ DARHOLTZ FERENTZNEK, FIN- tának és Hyllýónak &c. örökös Vranak.

Istenének igaz hittel, Fejedelmének tífsta hivséggel ked-
ves Szólgájának; nékem beretettel tífstelendő Patro-
nusomnak és jó tévő Vramnak, kívánok az Vr
Istentől minden lelki testi áldásokat,

Z igaz bölcseséget, Vitezlő Nemes V-
rám, soha senki igazzábbban nem commendálta és jóka
ban meg nem dicsérte az Salomon Királynál, kir az Is-
ten önnön maga ez világon minden embereknél legs-
bölcsnek bizonyít. Mert igaz közmondás iméz;
Hogy akarkijis arról tud igazabírtetet tenni, az miből ő
legjobbban ért, és az miben ő tudos. Az Nicostratus
ő Piátor, az mint Elianus írja, midőn az híres neves
Zeuxis képiő munkáját, az Görög Ilonának egy táblára írot képiő alméls
kodván sokáig semtélne; hozzá járulván egy ember, azt kerdi tőle; mi
csudálna ő ot olyan igen? Kinek mond Nicostratus; Nem kérdenéd ezt, ha
az én semeimmel látnál. Mely mondásával kimutatta azt, hogy az tanult
és tudos emberek, akar mely dologrol igazán, az tudatlanok pedig sokkal
külömben értenek és ígyllenek.

Az jó bölcseségnek eredetiről, tulaydonságáról, hafnáról és dicséretiről Deut. 4. v. 6.
ről az Profétákis; Moses, Iób, és az többi bizonyyai írtetet cefenek. Luc. 10. v. 20.
kacs Evangelista, lakab Apostallal, Isten adományának bizonyítták azt, Luc. 21. v. 35.
és tőle könyörgéssel nyerendőnek. Jac. 1. v. 5.

Ezent árnyékozták az Poetrákis, az Minervának, bölcseség Isten afa-
sönyának az Iupiter agya velejéből való hármazásán, az mint egykori pra-
fatiomban arról Deakul bővebben írtam. *Disfionar. Noribg. edito.*

Az bölcseség megszerzésére pedig és terjesztésére igen fűkséges ez kő-
zök az Iskolák és az fűp tudományokrol írot könyvek. Mert nem olvasunk
az egy Nestornál, az Pylus népek fejedelménél többet, az ki az íráfok tus-
dományánélkül bölcseségre fűrt teheret vólna de ennekis arra egynihány
fűz cűrendő tulaydonítottnak, Erről kíván kiki Deak barátjának Nefő-

D E D I C A T I O.

PROLOGUS. Hoffbuéletem. Az Scholaknak pedig és könyveknek szükség és hasznos voltát az bölcséleg tanulására, tanítására, igen erősíték minden időbeli sűrű és tudos emberek. Mert Sz. Markus Evangelistáról azt írják Philo és Hieronymus, hogy tanuló cserust és disputáló sereget gyűjtött, az kik nap es níg mind az Sz. írátnak, és egyéb hasznos tudományoknak tanulásában, forgatásban volának foglalatosok Egyiptusnak nevezetes városában Alexandriában, melyben Ptolomeus Philadelphus király, annak előtte három száz harminztz esztendővel könyveket igen meg rakott Bibliothekát, könyves paloták kétféleket volt; az melyben bétételeven voltak az sűrű könyvek és mellyeket az hetvenkét Tolmácsok Sidoból Görög nyelvre fordítottanak. Minden kétségnélkül Isteni gondviseletnek rendeleseből lett, hogy annyi száz esztendővel az elő az bölcseségnek és hasznos tudományoknak anyi fok es közei, az fok jó könyvek odagyűjtetének, az holot az Keresztényeknek, a pogányok között első és dicséretes Scholajok fundaltatnék. Az melyből nem sok idő múlva, sok híres bölcs Tanítók származtanak, úgy mint Pantænus, Clemens, Origenes, Tryphon, Dionysius, Anatólius, Pierius, Theon, Athanasius, Didymus, Ambrosius Alexandrinus, Maximus Philosophus Constantinápoli püspök, és többek sántalan sokan, kik oltán az Ecclesiákat és Republicákat az ő bölcseségeikkel és tudományokkal hasznosn és dicséretesen igazgatták.

De az után következő időkben is sokan voltanak, kik Sz. Markus Evangelista példája által meg indulván Scholákat fundaltanak az igaz tudományoknak terjesztésére. Mert mayd minden tartományokbálátalátanak városok, az mellyekben még most is nagy Scholaknak és Collegiumoknak láttatnak régi jelenségei. Mint Olasz országban legrégiebbnek dicséretetik az Bosnoniai, az mely ottan hamar építetett Sz. Agoston halála után Theodosius II. Imp. idejében. Francia Ország az Lugdunumit a Rhodanus víz meller; Britania Bannochorait; Nemet Ország az Trevirisbeli tartomány legregib Academiáknak. De soha nem olvasuk több, jelesb, több Scholaknak fundálását, mint Carolus Magnus Imperatorságában. Mert ennek indításából, kezdéséből építetett vagy uyíttat az Papii és Padvai Olasz országban, Parisi és Tolosai Franciában; Pragai Cseh országban. Ezeknek utánna való időkben is, mind az mi időkig Nemet Országban főbb helyein, mind nevezetesen sántak az Gymnasiumoknak és Academiáknak; mellyekből sok tudós bölcs emberek származtanak, és sántalan hasznos könyvek bocsátattak ki. Es mi Országunkban is voltanak kegyes Feszedelmek, kik igen jól értvén az Scholaknak és könyveknek az igaz bölcsesség szerzésre használatos voltokat, igyekeztenek hasonló dolgokra: úgy mint Matyas Király; ki Budan az királyi Collegiumnak már fundamentumait is felrakatta volt; és az akkor romlani kezdet Görög országból és egyéb bűnös sántalan szép drága könyveket hordaron

D E D I C A T I O.

hordatot az ot való Bibliothekába 1680. éftendő. Az után 1570. éftendő táyban ifu Iános király volt ilyen kándekekben. Ki amaz hires Philofophuff, Petrus Ramuffis hivatta Párisból Fejérvárrá. De az Blandrata orvosnak doha, elibonyította az bölcséket az oda meneteltől. Annakutánna Batorí Ifrvans is hivatta idebé Pádvából Iacobus Zabarellar tanítasnak okaért de kándekekán Lengyel Orffági kirátságában fíakar vége 1586. éftendő. De ez dolgot azok közzulsenki elég nem mozdította. az fejedeleml bölcseséggel, igaz religióval és az jó könyveknek feretivel felékeltetett és az Ifienben már bódogul elnyugor Berlen Gabor Vrunkaál: Ki Testamentomásbauis az fejedeleml Gymnasiumnak fundálására illendő jóvelmel rendelt és költséget hagyott. Mellynek Felféges Fejedeleml Affonyunk és Nagyságos Gubernator Vrunk által való eltellyesedés-véghez vitele felől, Ifien után, igen jó remenységben vagyunk.

Immár pedig hogy ez kezünkben lévő könyvnek eredetihez közelb járulnyak, az mi időkben Livoniának fő városában, Rigában, midőn az becsületes Tanác, az fen béhozott példakra nézv, az ot való Scholát bölcs Tanítoknak hozatásával öregbítén; és az nevezetes tudos Georgius Ciesglerus ot immár x. éftendeik volt volna az Tanító ifien, az nemes Tanácsnak és Scholarchának gratulalvan és kedveskedvén bocsátá ki ez könyvet Deákul ilyen titulusal:

D E I N C E R T I T U D I N E R E R V M H V.

manarum Discursus Theologicus, Ethicus & Historicus.

MEllyet ottán hamar Német nyelvre fordítottanak, és világtörőnének neveztenek. Ez könyv az külömbkülömb Materiákért oly kedves volt és nagy hamar ugy elkölt, hogy ritkán találhatnának eladó exemplárok. Ez Német editio azért Iosquius Berulejus megőregbítvén, és titulusát változtatván másodszor bocsátta ki Hanoviában, Anno 1609. De hog ez Hanoviai editio is ugy elfogyta, hogy az távulb való tartományokban nagy árron sem kaphatnák, az Nemes és fő embert, Cramerus Antallrá látták meg Lőcsén, némelly jó könyveket ferető emberek, hogy ez *Discursus de Summo Bono*, költségével ujabbán ki nyomtatassék és közönséges haszonra az olvasókkal közléneje. Ez könyvnek azért kedves voltat és keletit látván az könyvnyomtatók hármán is kértek engemet, hogy Magyarul fordítanám, reménlvén azt, hogy az Magyar Olvasóknak is kedves foglalenni ez *Discursus*. Midőn azért az Lőcsői becsületes Bruno Brajer Öcse, az tífeslendő *Lőrincz Breyer* Könyvnyomtató kérését ufétaná, és munkámnak jutalmazásis igézné, megfordítam ez elmúlt nyáron, egy keferőség vigasztalo és egy igaz feretetre oktató könyvecskékel egyetemben: mellyekkel vigasztaltam is magamat némellyeknek bomorító és kártvó rágalmazások ellen.

D E D I C A T I O.

Hogy pedig ez töllem Magyará fordítók könyveiskér, nemes és vitézlő Darholoz Ferentz Vram, nekem kedves Patronusom, az kegyelmed neve alatt bocsásom ki, egyile oka ez, hogy mióta én, Petrus Budzus Prædikator által, nekem az Christusban szerelmes atyámia által, kegyelmenek ismeret és geben jutottam, sokkor nyilvánossággal vőtem azt eszembe, hogy kegyelmed mind Deak és Magyar könyveknek olvasásában gyönyörködgyék, azokat meg is tudgya válaftani, és az én efféle munkácaimról is írtet tudgyon tenni, és az rágalmaozók ellensis meg tudgya oralmazni, amaz böles Zeno példáját kövevén: Ki midőn hallaná egy magahit embernek azzal kérdését, hogy ő az Antisthenesben sokakat nem jóvallana, azt kérdezte tőle, Ha allinyáé hogy valami jósis volna abban: Ki azt felelte hogy ő nem tudgya. Legottan keményen megfeddi azt Zeno ezt mondván: Te fémtes len azokat mered az Antisthenesben rongyolni és rágalmazni az mellyek rosszak, az mellyek pedig jók, azokat csak tudni sem kívánod.

Továbbá dedicalasomnak legnagyobb oka ez, hogy mennél hamaréb lehetne, háláadó szívemet akarnam kegyelmedhöz jelenteni mindekor velünk te jóistenem nyírt, és hogy ez elmúlt évtendőben sürkölködő állapotomat megfánván oly segedelmét és annyi költségét nyújtotta, ráplátásunkra, mellyel ez előt való jób időkben, Nemes Országí fő Academiában is egy tanuló ismét isfésegesen taníthatott volna. Mely kegyelmed kedves ajándékával is való adóságimból is ki menekedtem, és még mostan is azzal és lek az enyimekkel; annak felőtte jegybe adot leányunkat is ugyan azonból rövid nap ki házassítjuk Istének kegyelme velünk lévén. Mind ezeket mondám hogy így akarom elsőben háláado szolgálata köteleseget mindének előt kegyelmednek meg vallani, és az enyimeket is arra kötelezni. Azonközben kerjük az Ur Istent szívünk szerint, hogy kegyelmedet rárta meg sok időköz jó egessegen és bodog állapotban mind az kegyelmed szerelmes Házassárfával, Monaki Ersebeth asszonyommal az kegyelmed kedves fiaival, leányival, rokonságival nemes fogorival Mariasi Vramiekkal, és Istens felő somtédival egyetemben. Irram Colosvarat, Ianuariusnak x x. napján, 1630. évtendőken.

Kegyelmednek

Hírséggel szeretettel mindenkor

kész szolgálni

Szenci Molnar Albert.

David

David Chytræus Theologiæ Doctor

Georgio Cieglero S. D.

Reverende & doctissime vir, amice colende; Gravissimo catarrhotectum mensem Iunium laboravi, ut noctes aliquot insomnes tussiendo necessitate duxerim, & de suffocatione non leviter periclitarer. Nihilominus aliquid temporis, eruditæ & gravissimæ disputationi tuæ de Incertitudine rerum humanarum tribui. Quæ non modo argumentum, quod tractandum suscepit metodo perspicuè explicat: verum etiam illecebris variarum historiarum, exemplorum, sententiarum, dictorum, allusionum ita conditur ac exornatur, ut mirifico lectorum animos amore sui inflammet nec unquam discedere satiatumpatiatur. Hæc si vivam & valebo in epistola quadam ad te copiosius exponam, quæ adiungi operi tuo poterit. Nunc petitioni tuæ, quæ statim remitti librum volebas, satisfacio. Bene & feliciter vale. Rostochio.

David Hilken Regiæ Majestatis Poloniæ per Livoniam Secretarij, E'is *уважительно*
Domini Ciegleri.

Si dubitas quænam sit vita beata, libellum
Hunc velut ex multis, perlege, certus eris.
Certior ast factus, vitam simul elige certam,
Hæc levis & brevis est, altera certa manet.
Autor honorandus: vacuam quia crimine vitam
Ducere demonstrat, quæque sequenda viis.

Nemo

Nemo ante mortem beatus. Solon.

Εἰς ἀνελευθερίαν.

Magnus Alexander totum qui vicerat Orbem
Letbo victus humi vermibus esca iacet.

Hæ sunt divitiæ nostræ, hic honor, hæcque voluptas:

Quæ tria pro trino Numine mundus habet.

Summum crede Bonum vita si quæris in ista

In scirpo nodum quæris, in igne gelu.

Unum fac, moriarepic, vel sponte sequetur

Summum quod quæris nocte dieque Bonum.

O quando in puro illo erimus certoque sereno!

Di-vitiis plena deliciisque domo?

Illà, ubi de facie ad faciem sine fine beatis

Sacrosancta venit conspicienda TRIAS?

Illà, ubi vel quovis fruier Deitate momento

Terrestris superat gaudia mille globi?

Doctor Sam. Spilenberger

Patriæ Medicus.

vita huius satur f. & o.

Sunt multi satis aurei libelli,

Omneis inter at aureos libellos

MOLNARIS placet aureus libellus.

Selebi.

Jonas Spilenberger

Reip. Leutsch. Apothecarius.

I

* * *

TŰKÖRE EZ VILAGNAK ES MINDEN Ő ÖRÖME'NEK és dicsőfégének.

AZ ELSŐ RÉSZ.

Ez Világnak sokféle jóvairól és azoknak
külömbfégéről.

AZ legbölcseb és értelmesb emberek, az Istentől egyebek fölött nagy elmének ajándékival megékesítettek, minden időben vágyódtanak az *Summum bonum*-ra, az az, a Legfőbb jóra. Mert minekutánna a Mindenható Isten e világot sok és külömbkülömbféle jókkal, az embernek javára bétöltötte: Azoknak pedig az jóknak egyik sokkal szebb, nemesseb, méltóságosb, hasznosb és jobb, hogy nem mint az másik: Eleitől fogván azért az Tudós emberek között sok Disputálások és kérdések inditattanak, hogy melyik volna mindenek között, az Legfőbb és nemesseb jó, az melyre minden embereknek kellene vágyódnio, minden ő elméjeket, gondolattyokat, minden fáradságokat és munkájokat kellyen fordítaniok és igazítaniok, hogy annak szerit tehetség és azt megnyerhesség. Es őket az *Summum bonum*-nak, az az, Legfőbb jónak hívták.

Bölcs emberek mindenkor vágyódtak a Legfőbb jóra.

Az *Summum bonum* pedig, avagy az Legfőbb jó olly Mi legyen az Legfőbb jó.

A

Kincs

Kincs és lóság, az melly nem csak méltósággal, tekintettel, becsülettel, józággal, haszonnal, bépséggel halad fellyül minden egyéb jókat: Hanem az mellyel minden egyéb jók is véle és benne vadnak, és annál sohol semmi fogatkozás nem ereftethetik.

Ki legyen az
bódog em-
ber.

Az ki azért ez *Summum bonum*nak szerit tette, az az, az Legfőbb jót meg nyerte, az bódog embernek mondatik, és az is; és annak mindene meg vagyon, valamijének lenni kell, és valamit magának kívánhatna mind testében, lelkében; és semmire többre nincsen annak fűksége. Annak az ő Lelke, az mint a 25. *Psal.* 13. v. mondgya, az jóban lakozik, és semmi nyomoruság nem közelit az ő haylékához, a mint a 91. *Psalma* 10. versében vagyon. Semmi kerest és háboru nem sanyargathattya az ő bívét, ez világnak semmi gyöndörűsege el nem tévelyiti őtet, és semmi eset el nem rontya. Egy summában; Bódog ember az mind testében lelkében.

Ez világi jók-
nak külömb-
sege.

Hogy azért az Tudos emberek Ez *Summum bonum*ot, és Legfőbb jót meg találhatnák, ez egész világnak minden javait el nézték, és azokat három Clafsisba, avagy három rendre osztották.

1. Az első renden valókat és az többi között kisebb érte-
küeket nevezték *Bona corporis*, Testnek javainak, az miné-
mű az Szépség, Erőtség, Egészség, Hosszu élet, az testnek
serénysége, gyorsasága, Testnek gyöndörűsege, és egyéb
efféle az mi az embernek testét illeti.

2. Az második rend azokat az jókat foglallya bé, mel-
lyeket az Pogányok tetzése szerint az Szerencséhez, és ne-
veztetnek *Fortuna bona*, Szerencse javainak, ugymint,

3. *Fortuna bo-
na.*

Gaz-

Gazdagság, Pénz, Jószág, Tisztesség dicsőség, érték, hatalom, Tartomány, Nép, Királyi országot, Fejedelemség, Nagypaloták, drága öltözetek, Vrak gratiája, jó kedve, hűség, baráti kinevezések, és egyéb effélék.

Az harmadik rendre tartoznak az legnemesb és becsüsb jók, az melyeket *Animi bona*, az Léleknek vagy elmének javainak neveztenek, minémű az Bölcsesség, értelem, Mesterség, tudomány, az jószágos cselekedet minden ödölgaival. Igaság, tökéletesség, tisztaság, szeretet, barátság, emberség, felidősség, alázatosság, és többek ilyenek.

3
Animi bona.

Mivel pedig az embereknek természetek és elméjük nem mindenben egyenlők, egynek egyhöz, másnak máshoz vagyon kedve, és kívánsága: annakokáért ki ki minden azt tartotta az ő Legfőbb javának, *Summum bonum*ának, az mit ő Természetből kedvellet és szeretett.

Mint keresték az embereknek fia az Legfőbb jót.

Es ez aránt az embereknek fia meg oltottanak. Az ki természetből keresték az testi gyönyörűségre, és világi öröme volt haylandó, *Bona corporis*, az testnek javait tartotta az ő *Summum bonum*ának, Legfőbb javának. Az ki természetből, az Gazdagságot, pénzt, marhát, jószágot, tisztességet, és dicsőséget kívánt és szeretett, az *Bona fortuna*, az berenese javait tartotta és alitotta *Summum bonum*nak. Az ki pedig az Tudományra, mesterségre és bölcseségre szívósságos cselekedetre, természetből való kívánságát, vágyódását érezte, tehát azokra is igyekezett, és ha arra birt lehetet, magát egyéb felött bódognak tartotta, és az *Bona animi*, az elmének javait alitotta az ő Legfőbb javának. *Castro munda bonum*

Es láttyuk ez máj napon is, hogy nincsenek minden

Micsodák
mostan-is az
embereknek
vágyódási,
dolgai.

emberek azon egy elmével, és annakokáért nem-is űznek mindnyájan egyféle munkát, dólgot; Kikkit az ő terméseti mire indit, azt alittyá és tartya ő legjóbnak, minden ő igyekezetét, fogalmatofságát arra fordittya, hogy azt meg nyerhesse, annak ferit tehelse: és ha annak ferit tötte, bódognak tartya őstán magát, és minden egyéb dólgot csak semminek tart.

1. Ez világ fiai az *Bona corporis*, Testnek javait tarttyák Legfőb jónak, azért vágnak, baggatnak minden erejekkel az testi gyönyörűségre, örvendezélre, vigságra, feretik az szép természetű formát, örömet halgattyák az kedves musikát, síveknek minden indulattya csak az világi dólgokra vagyon, tánczolnak, ugrálnak, kardoskodnak, játszóznak, ébnek, isznak, zabálódnak. Hogy ha ezek nálók elég-gé meg vannak, bódogoknak tarttyák magokat, és egyéb dologra semmi számot nem tartnak.

2. Ellenben találó olly némű embereket, az kik kevesfé kapnak effele testi gyönyörűségen, hanē mindē ő *datumok*, igyekezetek; a Pénzre, gazdagságra tör. Avag nag indulattal vágyódnak az tisztességre, dicsőségre, értékre, hatalomra; orságoknak, népeknek birására, és felséges nagy dólgokra. Szeretik az szép épületeket, drága öltözeteket, Keresik az Fejedelmeknél Vraknál a nagyra becsületet: és ez illyeneket olly igen kedvellik feretik, hogy élereket, testeiket, véreket jószágokat azokra való vágyakodásokból ferencsére vetik. Annakokáért az *Fortuna bona*, az Szerencsének jövai az ő *Summum bonum* jök, Legfőb javok: és egyéb jókkal nem gondolnak. És ha ezekre kívánságok ferint eléggé ferit tehetnek, mindeneknél Legbódogbagnak itilik magokat.

Vi-

Visontag az harmad rend, melly nem gondol ez világi mulatsággal, játékkal, gyönyörűséggel; kevéssé tekint is az pénzre, gazdagságra, és efféle berencse javaira: Ennek hüve, elméje sokkal fellyeb való dolgokra vagyódik, úgy mint Mesterségre, tudományokra, bölcseségre, értelemre: forgalmazatosan tanulnak ifjuságoktól fogva, hogy az Tudományokban, nyelveknek tudásában egyebet fellyül haladhassanak: Szorgalmazatosan igyekeznek tisztaságra, tisztelgéses életre és minden jószágos cselekedetekre. Esigy minden serénységgel, munkával fáradsággal törnek, vágyódnak, *ad animi bona*, az elmének javaira, azokban tartják magokat bódogságosoknak, és egyéb dolgokat mind semminek it' nek.

Lásuk meg annak okáért mind az három classit rendit, rakásit, ez világ javainak; és vizsgáljuk s keressük fel forgalmazatosan, mellyik rendben és rakásban legyen és talátsék az Legfőb jó. *Animi bona*

Es hogy annyival közelb jussunk az mi *Propositum*unkra, és célunkra, elsőben az *Summum bonum*nak, Legfőbjónak némelly tulaydonságit kell meg mutatnunk, mellyeknek imez hármát jegyezzük itt fel.

Háromféle tulaydonságit az Legfőbjónak.

Mert ha ugyan *Summum bonum*nak és Legfőbjónak kellyen lenni és mondatni, tehát tükség előbb, hogy ő magában tökéletes igazságul legyen, és minden hamis fettet binnélkül meg álhasson. Másodszor tellyeségesnek és minden fogyatkozásnélkül valónak is kel lenni. Annakfelette harmadbor, álhatoznak és nem ingadozónak kel lenni.

Mert ha az Legfőbjónak ez tulaydonsági nem volnának,

Valóban i-
gaz.

nak, nem lehetne, nem-is mondathatnék Legfőbb jónak. Oka, mert ha valóban igaz nem volna, hanem hamis, és csak festet binye volna, mint némelly jóknak vagyon ki-
völ valamij binyek, de valóban nem azok, az miknek lát-
tatnak, nem viselhetné az lónak nevét, nem hogy Legfőbb
lónak mondathatnék. Miként az Citrin bintén olyan-
nak látszik mint ha Gemánt volna, de való igazság szerint
nem Gemánt. Es az Glasiasticusis drága könek látszik u-
gyan, de magában igaz valósággal csak üveg és nem drá-
ga kö.

2.
Tellyesé-
ges,

Hahol pedig nem Tellyeséses volna, hanem fogyat-
kozás találatnék benne, avagy az ő tellyeséses vóltát má-
funnan venné, avagy az ő jóságában megbántódnék, is-
méglen nem mondathatnék Legfőbb jónak, az melynek
minden fogyatkozás nélkül valónak kel lenni.

3.
Álhatatos.

Hogyha pedig harmadszor, álhatatlan, és elmulandó
vólta, és el hadná azt, az ki őtet bírja, ugy sem lehetne az
Legfőbb ló, az melynek az embernél álhatatososan meg kel
maradni, mind az életben és halálban.

Az igaz ör-
öm gűmöl-
ése az Leg-
főbb jónak.

Az Legfőbb ló annakokaért, igaz, tellyeséses, és álha-
tatos; és igaz, tellyes, és álhatatos örömet-is berez azok-
nak az embereknek bívőkben, az kik ez jót meg nyerték
és bírják. Az melly öröm igaz gyümölcse és munkálko-
dása, az Legfőbb jónak, az mellyben áll az embernek igaz
bóldogsága. Mert az miképpen hogy az Legfőbb jó, igaz,
tellyeséses, és álhatatos, ugy az öröm-is az melly abból
bármazik, igaz tellyeséses és álhatatos, és nem vétethetik
el az embertől, az mint mi azt tulaydon helyen, az Isteni
bent Irásból eléggé meg akarjuk mutatni és bizonyítani.

Immár

Immár azért az mi szándékunk és elintezésfink szerint ez világnak javait, az mint azok három rendben állattak, vegyük előnkbe, és azokat è Regulák szerint, és ez ő három tulajdonsági szerint lássuk meg examinállyuk és fontollyuk jól meg, és az Istennek Igéjét, mind ez világ történetét, és az régi bölcsenek mondását fogjuk és hadgyuk ítélő Biráinknak ez dologban.

Es ezeknekutána, az miképpen az serény és szorgalmatos méhecské, mellyek sok és külömbkülömbféle virágokból szopogattyák az édes mézet; azonképpen mi-is az Isten igéjének békies, gyönyörű zöld mezején, és az mennyei Profétai és Apostoli Írásoknak Paradicsomkertébé; és osztán az Pogány törtétiakon-is által járván, szorgalmatosan keressük és tudakozzuk fel, hogy ha ez Legfőbb jó, mind ezekben, és külön valamelyikben, az Testnek, Szerencsének és elmének javaiban valaha fel találattasfék és megleltetféké?

MASODIK RESZ.

Hogyha az *Summum bonum*, avagy az Legfőbb Jó, az az, az igaz, telyes és áthatatos öröm, *in bonis corporis*, az testnek javaiban találattasféké *mihi*

 Időn az bentlanos Evangélista ez Világot és annak örömet és kívánságit megfigyelte volna, azt ő, annak természetét szerint való igaz bínéről, ki írta és ki festötte, imez igékkel: *Minden az mi ez Világban vagyon, az mind testnek kívánsága, szemeknek buialkodása es életnek kevelése.* Es bizonyára ha ez vilá-

világot megtekintéllyük, mit találunk egyebet ő benne? Mert ez világ fiai kik az ő *Datumokat*, czéllyokat *in corporis bona*, az testnek javaiban helyhez tették, azoknak minden örömöök, kívánságok az testnek mindenféle gyönyörködtetésében vagyon, azok minden vigságokat, örömöket, az énekekben tánczolásban, kardoskodásban, játékban vadászásban, jóllakásban, bujálkodásban, tisztátalankodásban *Éc*, keresik. Szeretik az szép természetű személyeket, és az ő egéségekben, erejekben, ifuságokban bízakodnak. Egy summában, Cyclopsok módgyára vad és hatalmas Sardanapalus életet élnek, mindenféle bódultságban, tobzódásban, kevélységben, pompáskodásban és nagyra vágyó feltuvalkodásban mennek el. Es ezeket tartják magok menyországa gyanánt, és azt alitják, hogy csak ők mindenkor vigságban és jóllakásban lehessenek, éjjel nappal dorbézolhassanak, czintalankodhassanak, és az Bacchus ökleletin vitézkedhessenek, tehát igen bódogok ők, és mindenek elégségeksen meg vagyon és nem is kívánnának magoknak jobb és bódogságosb életet.

Esa. 5. cap.
61.
Amos. 6.

Sap. 2. v. 6, 7,
8, 9.

Az mint ez ilyen életet az Bölcseségről írott könyvnek mestere meg írja, miként nódicsák tudniillik egymátt efféle vigadozo életre ilyen igéekkel: Noha azért lakjunk az jelen való jokkal, és az örökséggel, mint az ifusággal úgy éllyünk. Jó borral és drága kenettel tellyünk meg. Ekecsécstük meg magunkat rósa kosorukkal, minekelötte megfáradna, senki közzülünk ne legyen az ő bujálkodása nélkül, mindenütt hadgyuk jeleit az mi vigaságunknak, mert ugyan sincsen több hasznunk benne.

Mert ez az régi dal, ének, melyet ez máj napon-is énekel-

nekelnek ez világhai. Es szinte ezen éneket zendítették Esaiásnál amaz hizotatyafiak: és mostan-is igen mondga Esa 56. v. 11. 12
 utánok ez jelen való világ: Iertek el, ugymondnak az néma és erős testű ebek; Hozsunk bort, részegedgyünk meg borral, hólnap-is ugy lakjunk mint má, vagy sokkal jobban. Es az 5. cap. után, igen világos formáját írja ki ez Esa 5. v. 11. 12
 illyen zabálódó életnek: Iay azoknak, ugymond, a kik jó reggel fel kelnek, hogy részegeskedgyenek, és mulatnak az bor mellett mind estvéig hogy az bor felgerjessze őket, kiknek lakodalmokban vagy on hegedű, lant, dob, sip, és bor. Az Vrnak dólát pedig nem tekéntik meg, és nem gondollyák meg az ő kezének cselekedetét. Es más helyen, mond ez illyen elázott társaságról: Imé meg bodul- Esa 23. v. 2.
 tanak ezek az bortól, és szédelgenek az erős italtól.

Ez bizonyára igyenes példa, az mellyel tette az Isten Léleknek, hogy ez illyen ostoba társaságot szem eleiébe irassa. Mert nyilvánssággal ha ez szélefsz elmeiű ittass társaságot meg tekentyük, mit látunk egyebet ő benne, főrnű, útalatos, iszonyu, és az mellett szánandó szomorú *Spectaculum*nál; jáczodás nézésnél, Cyclopsi vad zordon társaságnál, sőt emberi formában öltözött együtt ülő, és környül szököső eleven ördögöknél! Mit hallasz ott egyebet, hanem hogy az el részegült bodult Bacchus fiairöhögnek mint az disznók! Bőgnek mint az tehének, orditnak mint az farkasok. Az melly éktelen életről az Esaias Proféta vizontag örök Iayt kiált: Iay az kevélységnek Esa 23. v. 11
 koronáinak, az Ephraim részeginek, és az ő dicsőséges ékeiségének elhullo virágának, kik az bortól tántorganak.

Sőt csudálkozván nézed ez csudas társaságnak csuda

erkölcsöket, epecseléseket, gyestalásokat. Némellyek nevetnek, mások sirnak, eggyik aluszik, az másik vigyáz, némellyek énekelnek és tombolnak. Némellyek üldögelnek, és nagy terhes dolgokról disputálnak. Láthatnál vagy kettőt benne, kik mint atyafiak egymást úgy szeretik, legottan egybő miatt fegyvert rátnak és egymáshoz ütnék, vágnak. Sőt az kik innént az szeretetnek miatta egymást ölelték, csókolták, egybempillantásban egy másal özveharagusznak, egymást ölik, foytogattyák. Vgyhogy efféle zabálódó életről igazán mondgya az Bölcs Salamon: Kinek jay! kinek ohaytas? kinek haborgás? kinek oknélkül való sebek? kinek semeknek veresége? Tudni illik az bornál mulatóknak, az kik mennek az jó bor kocsomáknak keresésére, és az töltött bornak megivására.

Prov. 23. v. 29
30.

Syrach. 31. v.
30, 31.

Mint az bölcs Sirak is mond: Az borfok embereket elveft. Mint az kemencse meg próbállyá az fegyver élitz úgy a bor a kevélyeknek fővöket, mikor meg rébегednek.

Micsoda szemmel nézheti azért az kegyes Isten ez ilyen részeg csapokat és haragnak bűdös edényeit? Minémű szemmel láthattyák ezeket az fűnt Angyalok? Mint fogják ők nézni az utolsó napon ez ilyen dühösködő ördögöket?

Dan. 5.
Balthasar.

Illyen életet élt Balthasar Király az ő udvari Nemeseivel és Pálotás Assonny népével, és nem iszonyodot az arany és ezüst edényekből, az mellyeket Nabuchodonozor az ő attya az Ierusalemi templomból el prédált, az Mindénható Istennek nagy gyalázattyára és csufolására, innia, és minden istentelenséget üznie cselekednie, miglen egy kéz a falon az ő életének és egész Csafárságának végét, változását fel írná,

AZ

Az gazdag emberfent Lukácsnál, minden napon di-
csőségesen és örvendetesen lakozott, és drága bíborban
bársonba öltözött. Azonképpen az tékozló fiu minden
javait az kurvákkal és latrockal költi el.

Luc. 16!
Az Gazdag,
Tekozló fiu.

Igaz példáiát mutattyák ez ilyen életnek az Historia
irok, az Nagy Sandorban: az melly egyébkint ieles vitéz
kegyes Monarcha volt, mindenféle jószágos cselekedete-
teckel felékesítetett, és Királyok eleibe adott kiváltkép-
pen való példái és tüköre az bölcseségnek, vitézlő bátor-
ságnak, jó szerencse jó hadviselőnek, igazságnak és tisztá-
ságnak; az mennyire az lehetséges volt az pogány em-
berben: De mihelt az részegeskedésre és testi gyönyörű-
ségre adta magát, az ő jószágos dolgaiban menten hialó
törést szenvedett, és rut, vad és fertelmes emberré lőtt.
Altal verte, ölte vagdalta az legiőbb és nemesebb barátit és
tanácsosit. Felgyuytotta és megégette az Napkeleten
való jeles és leg hatalmasb Persépolis várost, az melyben
nagy Királyok neveltettek, és mellyből sok nepek jó tör-
vényeket hoztanak: Az melly város egyébrfmind tíz ezer
hajót minden szerbámival elkészíthetett. Kedvezett volna
bizonyára annak józankorában, de egy részeg kurvátul el-
hitettetvén, részegségében véghez kellett menni az ször-
nyű dolognak.

Alexand. M.
Plutarch.
Curtius.

Persépolis
Sandortul
megégetetik.

Olly igen el merült volt az nagy ivásban, hogy az kik
legkeményebben ihatnának azoknak országokat, népeket
és sok ezer forintot adna, mellyért sokan az ő udvarában
az nagy itallal megölték magokat. Mert mint ő maga élt,
ugy élt az ő egész hadi népe is. Az hol ők mezőre kimen-
tek, nem látott ember ott fegyverben öltözött vitézlő se-

regeket, mint annak előtte. Fegyver derék, sisak, páncél, pais félre tetttenek, kiki mind kannát, tálat, csébet, pohárt, űveget, borral tele palafkot, hordozot kezében, és feiében rósa koborút. önnön maga az Király magafs folyosós padlásra vitetett fel mint az Bacchusfiókák ki pingálni, kiirni. Koborukkal, kannákkal, boros űvegpohárokkal felékesítetvén. Az ilyen bolondult és dösölő élettel hamar időn nem csak életét vesztette el, hanem az egész Monarchiát, mellyet nagy munkával és jószágos cselekedetivel nyeret vólt.

Heliogabalus.

Sardanapalus.

Mayd hasonló példáia vagyon ez ilyen dösölésnek az rutalmas diénódi életnek az *Heliogabalus*, Romai csásfár udvarában, és sockal az előt nem külömb tükör láttatot az Assyriai Monarchának *Sardanapalus* udvarában-is. Adta vólna Isten, hogy ez ilyen élet azoknál maradot vólna, és egyéb Keresztén Vraknak, Fejedelmeknek udvarokban-is bé ne csúbot, omlot vólna: az holot efféle réfegeskedő élet és zabálódás mayd ugyan bünetlenül gyakoroltatik.

Németország.

Ez az csapás és nyavalya mint egy özönviz ki rohant mind ez egész világra. Német orságra kiváltképpen és az mellet egynéhány Királyos országokra. Holot az népek ez ilyen dösölésre és diételen réfegésre annyira reá édesedtek, hogy nagy réfe azt alittyá, hogy ő nekik ez légyen kiváltképpen az öröömök és menyországok.

Olabország, Spaniolország, és egyéb nemzetségek, utálatos parázñaságot üznek, és Sodomai gyalázatban élnek. Es nagyobb része ez világnak ez utólsó időkben, minden ő *Datumát*, tzéllyát mindenestől ez testi gyönyörűségben helyezteti.

Az ki

Az ki mostan keményen ihatik, az dólgot valóban megálhattya, és egyebeket italával kigyőzhet, nagy jeles vitézi erős embernek tartatik. Ez illyenek közzül néha nagytisztességre, méltóságra emeltetnek némellyek; Királyok, Fejedelmek, és Vrak környül kell naponként lenniük, főtisztékben állattatnak, igazgattyák az udvarokat, tartományokat és az népeket. Nincsenek-is az Császarokhoz, Királyokhoz és Fejedelmekhez való *Legati*ókban, követségekben, és nagy dólgaknak véghez vitelére alkolmatosabbak, mint az kik jól ihatnak, sokat el emésthethenek, avagy az mint ők szoktak szólni, igen jól értnek az italhoz. Ezek lehetnek gazdagocká, értekesekké és hatalmasocká. Ezek nyernek pénzt, gazdagságot, Tartományokat, népeket. Nem különbben mint régenten Tiberius Császár, Tiberius, az ki ez okon Biberiusnak hivattatott; mely midőn két nap és éyjel mind ivot vólna Pomponius Flaccussal, és Lucius Pisóval, az egyiknek az egész Syria orfágot, az másiknak az Roma városán való *Præfecturát* és Tisztartóságot aiánlotta és adta.

Ihon ez mái napon-is illyen az állapot. Görög orfág, Görög Orfág. Italia, és Francia Orfág, mely nemzetek egyébkor, hogy az résbégiséget gyűlölték, az szabad tudományokra és nyelvek tanulására adták magokat, nagy dicséretesek voltak, ez gyalázattól most-is mint régenten olly keveslémentségessek. Mert még Plinius-is azt írja felőlők, hogy az ő ideiében nem csak ő magokat résbégítették, bolondították a nagy itallal meg, hanem még az oktan barmot is az résbégítő italra kénserítették. Italia.

Es az Paulus Diaconus Historiáiából tudván vagyoni; Négy bolond

Hogy Olaszországban 4 vén bolondok egymás között nem emberségesített kezdettenek. Mert mivel az első és az vénebb 95. életendő voltna, az másik hozzáközelb 87. az harmadik 66. és közülök az ifiabbik. 58 életendőbe járna: az vénebb az ifiabbal ketten, az két közbőlsőre annyi pohár-bortköföntek, az mennyi életendeit az ő életeknek vehetnék össze, úgy mint tudniillik 151. és amazok ezeknek meg feleltek az italban, és mivel hogy ők-is színte annyi életendőt úgy mint 153. hoztak össze, ők-is ezeknek visszontag annyi pohárt offeráltak és itattak meg vélek. Az melly otromba itálnak módgya még Német Országban, alig hallatott.

Az mint azért hogy ezek minden ő *Datum*okat, rzilyokat, az italban, dösölésben helyhezítették, azonképpen vadnak ollyak, kik az bujálkodásra, avagy egyéb testi gyönyörűségre, világi örömré és csufságokra legjenek hajlandók, minden kívánságok, kedvek és vigaságok csak azokban vagyon. Eyjel nappal, minden forgalmatósággal csak azt üzik, keresik. Xerxesnek az Persiai hatalmas Királynak semmiből nem volt fogyatkozása, az mi ez világi gyönyörűségre bőlgálna, és csufsági játékra, de mégis parancsolatot bocsátot ki, az mellyben nagy jutalmat ígér annak, az ki csak valami uy csufságos játékot és tréfát gondolhatna és találhatna. Plutarchus írja, Az Antoniusról, hogy ez egy Szakácsnak, ki egy vacsorát szépen rendelt volt, és az étkeket jól el készítette volt, egy Gazdag póljár jófágát ajándékozta. Olly igen az testnek gyönyörűségére adta volt magát ez az Antonius, azonképpen az ő Felesége az Cleopatra-is, az ki egykor fel fogad-

ta az

Xerxes.

Antonius.

Cleopatra.

ta az ő Vrával, hogy ő egyetlen egy lakodalomban harmadfél tonna aranyat elköltene. Lehetetlennek látszott ez az Antoniusznak, helyén hadgya azért az fogadást, és eltellyesíteti, ítélő biróiul fogiák erre az Lucius Plancust. Az Cleopatra, az mint szokása volt elkébsíteti az drága lakodalmat. Az historiák bizonyittyák hogy ezek ketten mindenkor nagy pompáskodásban éltenek, és egymásnak az Királyi vendégség szerzésben semmit nem engedtenek, hanem mindenik azon volt hogy övé legyen a győzedelem. Midőn azért meglett volna az lakodalom, mond Antonius, hogy még közel sem költ volna arra harmadfél tonna arany. Igaz és úgy vagyon, mond az Királyné affony; mert eddig még csak az meg szerzés és hozzáadás volt, ez után következnek az legjób. Erős etzetet hozat azért egy táliba. Csudállyá az Király mit akarna azzal eselekedni. Az Királyné ottan nyul az füléhez, az mellyen olly *Orientalis* drága gyöngy függet, az mellyhez hasonlót, az mint Plinius írja, az Napkelet soha nem hozott, és harmadfél tonna aranyra becsülterett, ezt ő lefakaftya, az erős etzetbe mártya, és hogy az, az ő termékesi szerint hamar elolvadna, bárához vísi az tálat és egy itallal felhörpenti a harmadfél tonna aranyat. Emeli kezét az másik füléhez-is, az másik drága gyöngyöt-is le akaria szakasztani és el nyelni, Lucius Plancus menten az karjára esik, és nyertettség hadgya, és így menti meg hogy az másik-is oda ne kellyen. Oh világ fainak nagy bódultsága; a kik azt alittyák hogy csak arra fülettetenek és arra heljheztettenek az Isten földének finére, hogy csak gabona eméftő férgek legyenek, és az Istennek drága nemes aiándékit olly oktanul és hasonatanul kellyen el pázárlaniok, és meg eméfteniek.

Hogy ha azért ez ilyen gyönyörűségekben igaz Bóldogság, és valóságos öröm találatsékké?

Noha ez mostani időben nagy részént az emberek az Testi gyönyörűségekben keresik az *Summum bonum*ot, az az, az Legfőbjót, és azt alittyák hog azokban talállyanak igaz és allandó örömet: és az gyönyörűségek magokban olyanok, hogy szép kedves külső finét mutassák az igaz, tellyes és állandó örömnék, és bódogságnak, és így az Világ fiainak fiiveket és elméieket meg indityák és elfoglallyák; Mi mindazonáltal okos értelmű, bizonyos és álhatatos fundamentomokból az ellenkezőt mutattyuk meg. Először hogy az Gyönyörűségekben semmi igazságos; Másodszor semmi tellyesféges; Harmadszor hogy semmi álhatatos nincs; és annak okáért azokban semmi igaz, tellyesféges és álhatatos Bódogság és öröm nem találtatik.

Az gyönyörűségbe nincsen igaz bódogság és öröm.

Elsőben, az testi gyönyörűségnek álorczáit hamis finét az mellyel pompáskodik, vonnyuk le, és mutassuk meg hogy semmi bizonyos abban nincs, és hogy az semmi igaz örömet nem nemzhet. Mert midőn ez megbizonyítatik ő magától-is à következik, hog à *Summum bonum*, avagy az Legfőb jó az Gyönyörűségekben nem találtatik.

Onnan kezdgyük pediglen el, az honnan leginkáb illik, és lássuk meg melly kedves légyen az Mindenhatónál ez ilyen gyönyörűségbe veszte, az halandó embereknek. Ha annak okáért az Isteni Írásban eltekintélünk, mindgyárt azt talállyuk, hogy az Isten bent és tiszta valóság légyen, minden tisztátalanságnak valóban gyűlöltöje, és ez ilyen

ilyen barbaros és zavaros dólगत, ez veszt gonosz világ-
nak rettenetesen meg bünteti. Iay azoknak, ugymond
Esaiafnál, az kik jó reggel fel kelnek, hogy rébegeskedgye-
nek, és mulatnak az bor mellet mind estvéig, hogy az bor
öket felgeriebbe, elhevitse. Annakokáért elkel vitettetni
az én népemnek véletlen, és az ő tífteletes embereinek, és
köznépnek homiuságot kell szenvedniük. Ennekokáért
az koporsó is igen ki teriebtette az ő hasát, és az pokol az
ő torkát felötte igen feltátotta, hogy az én népemnek
mind tífteletelsi, mind közönséges sokasága abba le fálja-
nak, és az kik ez földön gyönyörűségben éltek, mind gaz-
dagok s-örvendezők, hogy mindenek le nyomattasának,
és az kevélyeknek fíemei meg aláztasának. Iay azoknak
az kik serények az nagy italra, és erős vitézek az rébégsgé-
re. Annakokáért miképpen meg emésti az pozdoriát az
lang, és az polyva semmivé lében az lang előtt, azonkép-
pen ezeknek gyökerek meg rothad, és ezeknek virágok
mint az por elmulik. Mert az Vrnak, à Seregeknek Vrának
törvényét meg utálták: és az Izraélnek fíent Istenének be-
fédét megkáromlották. Annakokáért geriedet fel az Vr-
nak haragja az ő népe ellen, és fel huzván az ő kezét annyira
meg verte azt, hogy az hegyek is meg rendülnének, és
az ő hólt testek elvettettvén hevernének az utzákon. Es
mind ezekkel is nem múlt még el az ő haragja.

Esa. 5. v. 21,
12, 13, 14, 25.
22, 23, 25.

1 Iohan. 2. v. 15, 16.

Ne szeressétek ez világot, se azokat az mellyek ez vi-
lágban vadnak. Ha valaki szereti ez világot, nincsen ab-
ban az atyának szerelme, mert valami ez világban vagón
(mint testnek kívánsága, szemeknek bujálkodása, élet-

nek kevélysége) nem az atyától vagyon, hanem ez világtól, és ez világ elmulik az ő kívánságával együtt.

Innet én azt állatom; Az mi az Istentől nem származik, az gonosz lélektől kell annak származni; nem-is lehet igaság, hanem merő gyilkosságnak és hazugságnak kell lenni. Mert az Satan, az testi gyönyörűségeknek fundálója, attya az hazugságnak és az gyilkosságnak, annak okáért nem származhatik ő tőle egyéb, hanem hazugság és hamiság, az igaságnak fine alatt; merő kedvetlenség az gyönyörűség fine alatt, merő kár és gyilkosság az haszonnak és kedveségnek színe alatt.

Es mely igen utállya az Vr Isten ez ilyen Epicurusi veszett életet és rútalmasságot, eléggé meg mutatta az vízözönben, és értésére adta ez egész világnak, midőn az első zordon nyers világ, az Istennek Lelkétől nem akarna veszereltetni; és mind heába lenne, valamit az igaságnak prædicatora az Noé ő nékiek az Isten igéjéből jövendőlné; ésők mind csak örtek ittak; adrak s- vöttek, házasultak és házassítottak. Es semminek alítottak mindent, miglen fine kezekbe adatnék az elhitel. Annakfelőtte ilyen panasz szók hallattanak az kegyes Istentől: Bánom én hogy az embert teremtettem!

Ha azért az Isten az vadonnan uy világnak nem kedvezett, hanem azt az ő haragjában, fine elől elvetőtte, sokkal kevesbé fog kedvezni, ez megavult hideg világnak, az melly illy fölöttéb szertelenkedik: és nem eszik iszik mint az első világ; hanem fűtetlenül szörnyen dösöl, dúkáz és zabálódik. Nem ad, veszen vásárol, hanem hazud, csal, mindenálnoksággal, csalárdsággal él, fortélyos praktikác-

tikákkal, csuda nyuzással fobtással, uforáskodással kerekedik. Nem házaful és házasít, hanem bátorsággal faytalankodik, kurválikodik, paráználkodik; Sőt mindeneftől fogva Sodomai Venus hegyévé változott, és az első világ gonofságának mértékét fokkal fellyül multa.

Nem ragadtáé meg az Istennek itéleti az faytalan, bódult, részegült Sodomitakat az ő dulofulo dühösködésekkben és minden napi dösölésekben és zabálódásokban? Nem elégkeményen fíraztottaé meg az pokolbéli tüzze ez borral elázott nedves atyafiakat? Elengednéje tehát ez mostani rutalmasságot ez Gomorrai világnak?

Amaz tobzódó, frissen lakó gazdagnak nincsen mostan és nem-is léssen soha öröcké csak egy kis csöp vizcskéje-is az pokolbéli tűznek röttenetessen kénzo tűzében, mindabból az ő servettel, buzával, ferrel, borral, drága malosával való bővelkődéséből, kedves Alakanticumából, jó izü Hipocrasából, csak egy cseppet sem kaphat mondom, ezekből, hogy az ő elszáradott nyelvét azzal egyszer megenyhithetné és hivesithetné. Az mit azért az Isten illy nagy valósággal, és illy kemény haraggal és busulással megbünteret, minden időben, és mostan-is hallatlan drágasággal, dögghalállal, hadakkal és egyéb nyavalyákkal, orfágokat, városokat, naponkint ostoroz és büntet abban bizonyára keves bizonyosjónak, keves bódogságnak, és igaz örömnnek kell lenni. Látni való azért hogy ezek á jók, ez illyen bünterendő kívánságokban gyönyörködésekkben, ez világnak játékos csufságiban nem találathatnak.

Es noha ez világi gyönyörűség az Testnek igen ked-

Tobzódó
gazdag.
Luc. 16.

Az gyönyörűség kedves az testnek de megmar mint az kigyó.

ves és jó íz, és az embernek bívét nagy szerelmetes szép-
binnel foglallya el, és vonsa magához; de az vége s kime-
netele meg mutattya, hogy ez ilyen gyönyörűség végtére
nagy kedvetlenséget, unalmat, bűkséget, nyavalyát, és jay-
vebélte berez: és mint az Madarások addig mind édesde-
den sipolnak, miglen az ártatlan biveket az ő törökbe és
hálóiokba hozzák; és mint az csipke bokrok kedves bint
mutatnak, és szép rósákat hoznak; ha penig ember belé-
iek kap, igen meg gyakorosnak és megfertnek, ugy csele-
kednek az Testi gyönyörűségek-is. Es mint az csalányok,
hogy szép zöld bint mutatnak, de keményen megégetnek,
ha ember hozzáik nyul; azonképpen az gyönyörűsé-
geknek szép fényességek és kedves láttattyok vagyon, de
kegyetlenül ferttegetik, sebhetik, gyakorosák és furdallyák
az biveket és lelkeket. Igazán mondgya azért Salomon:
Ne nézzed az bort mikor verefs, mikoron mutattya az ű-
vegpohárba az ő bínét; midőn peseg: kedvesen el csufi
jöllehet, de végezetre mint az kigyó megmar, és mint az
mérges kigyó megcsip és megsért.

Az gyönyörűség sok vét-
keknek áz-
lője.

Annak felötte az Gyönyörűség nem csak ő magában
iszonyu nagy bűn, mellyet az igaz Isten keményen meg
büntet, hanem sok egyéb bűnök-is nemz, az mint Salo-
mon az meg említet helyen v. 33. ból: Oltán az te femeid
nézik az idegen asszonyi állatot, és gonofságot gondol az
te elméd.

Az mindennapi látás hallás mutattya, mennyi bűnre,
vétekre, gyalázatra tabicsa az részegség az embereket, és à
példák bizonyétyák. Noé meg mezitelenedik az ő fia
előtt. Az Loth vér ellen való gyalázatban léledzik az ő ön
faját

Noé Loth.
Gen. 9. 22.
Ibid. c. 19. v.
30. &c.

faiát leányival, az mellyek az részegségnek ez szép gyümölcsét igen esmerték, kétségnélkül az gyakran való látásból hallásból, azért mondták: Adgyunk bort innya az miatyánknak, és hályunk ő véle, és fogadgyunk magot az miatyántól, mert nincsen immár több férfiú ez világon az ki velünk hálva az egész földnek módgya érint. Es noha mind két leányi töle terehbe estenek, még-is azt mondgya az Irás, hogy Loth azt meg nem érzette sem mikor lefekünnék, sem mikor felkelne: olly igen elnyomta vólt őtet az ittaság. Hogy ha azért ez eshetett ez illyen nagy sient emberen az részegség miatt, hogy illyen bőrnűvér ellen való bűnben keverednék, az mellyen embernek haiafálai felborzadhatnának, mint őrizkedhetnének tehát meg ez álhatatlan elméü, Bor és Ser mellet vitézkedő emberek az vétkektől és rútalmas gyalázatoktól?

Nem láttuké ezent az Istennek népén az Pusztában, mely az Mindenható Istent az Sinai hegyen az tűzből hallotta főlni, naponként látta az Istennek dicsőségét, és látható jelenségét az ő jelen vóltának az Szöverség Sátorában: de még-is midőn a Moabitáktól az ő lakodalmokra és áldozattyokra hivatattak, és vélek vendégeskedtek vólna, a Moabiták leányival való kurválkodásra vetemedtenek, és azt oly nyilván és szemtelenül üzték, hogy az Zimri az Simeoniták Hadnadgya, egy Moabita Capitánnak leányával nyilvánssággal szemlátomást fertelmeskednék, nagy bosszontatásokkal Mosesnek és az egész gyülekezetnek, mellyek az Szöverség haylékának, aytaiá előtt állának és sirnának: Melly miatt ő-is az kurvával egygyüt által veretett, és minden feiedelmei az Izraél iz. nem-

Az Izraéliták az pusztában. Num. 25.

zetségének az fákra akasztattanak fel.

Herodes.

El halgatom itt minémű játékot indított Herodes az ő születése napján való jóllakásban, italban, tánczolásban, az Kerebtelő s. lanossal; az mellyen nem csak ez bent ember, (az melynek ő gyilkosja lött) vesztí feiét: hanem annyit főznek fonnak és vacsorái tánczon, hogy mind attya annya s-leánzó, mind Király s- mind Királyné és az egész ország elvész, romol miatta. Hasonlatosképpen midőn Holofernes-is több élt, italt vő voltna hozzája, hogy nem mint az előtt vőlt szokása, a luditnak illetlen szerelmére gerjedett, és oltán az önnön feiét, és minden az előtt vett dicséretes győzedelmét oda vesztette.

Sandor.

Nemde az Nagy Sandor-is, nem az rébség miatt vemedetté az mindenféle kegyetlenkedésre, ségyenre és gyalázatra? Nem azáltal vesztetteé olly hamar odn el az ő nagy dicséretes hírétnevét, szerencséiét, országát népeit, és mind az egész Monarchiát? Antonius és Cleopatra, az mindennapi rébeskedés által, paráznaságban, kegyetlenkedésben, és egyéb nagy bűnökben estenek, melly miatt oltán szerencséieket, bodogságokat, legjób vitézlő szeregöket, országokat, népeket, és egész ő birodalmakat, sőt testeket, életeket mind elvesztöttek, úgy hogy végre Antonius ő maga által verte magát, Cleopatra-is magát méreggel ölte meg, ez vőlt gyümölcse az ő gyönyörű jóllakásoknak. Az mint Cambyles-is, rébségében az önnön hugát vőtte feleségül, vér ellen fertelmeskedet: az ő öcsét meg öli; Hadi népét elüzi; az ország kincsét eltékozzollya, pazárollyá, rútalmas vad élettél; mellyeket az Historiák rakással hoznak elő.

Antonius.
Cleopatra.

Plutarchus.

Cambyles

Mivel hogy azért ez világi gyönyörűségeknek ilyen állapotok, mint egy világos tükörben láthatni, hogy csak külső pufra finét viselik az bódógságnak és az igaz örömnak, és az ő festett fényességekkel csalárdul és veszedelmesen foglallják el az embereket, kik természetek szerint háylándók az gyönyörködésekre, mellyek önnön magokban hamis és nem tellyes örömet nemzenek, és sok szomorúságokban, sérelmes bánatokban, az mint tovább meg értjük, vezetnek és eytenek.

Annakokaért *in corporis bonis*, az Testnek javaiban, semmi *Summum bonum*, és Legfőbb jó nem találtathatik, az mint a Pogány böles Cicero-is mondgya:

Imitatrix boni est voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditijs corrumpuntur, quae naturae bona sunt.

Az gyönyörűség olly csorgó kút fő,
A' mellyből minden gonosz jötön jó:

Az jó örömnak csak hamis színe,
Semmi igazság nincsen ő benne.

Az hamis öröm nagy sérelmet hoz,
Ne bizzék azért bár senki ahoz.

Sok jószágoknak szép czemetéjét,
Elrontja, vesztí minden gyümölcsét.

Igazán mondotra azért Sz. Agoston: *Seculi latitia, est imputata nequitia, & sequitur aeterna tristitia. Momentaneum quod delectat, aeternum quod cruciat.*

öröme s gyönyörűsége az testnek,
Kárt veszedelmet, jart hoz te lelkednek.

Rövid az öröm, mellyet tested érez.
De lelkednek örök sérelmet szerez.

II.

Az testnek Gyönyörűségei vallyon tellyesleges bódógságok és örömet hoznak.

Mikép-

Iképpen hogy az Testnek Gyönyörűségeiben, semmi igazság, avagy igaz bódogság és öröm nem találhatatik; azonképpen semmi tellyeséget, avagy tellyes bódogságot és örömet abban nem találhatunk. Mert minden öröm, kedveség, és játékos csufság, az mely az testnek gyönyörűségéből terem, ezerféle veszedelmekkel és szomorúsággal vagyon meg fozattatván.

Ha midőn valaki egy oly vigaságos társaság közé menend, alitván azt, hogy magát meg örvendeztetheffe és az elviselet munka után magát megenyhicse, mint az Bölcs Salamon tanit az ő Prédikatorában, nagy gyakorta az ő reménségében meg csalatkozotnak találja magát, és az örömet, az mellyet keres, semmiképpen fel nem találhatya. Sőt ha midőn reménli hogy valami kevesse magát megörvendeztetheti, az-is ottan gyalázatossan fel fordul. Igen könnyen meg eshetik az örvendezés közben, hogy ember illetinél többet vagy kevessebbet cselekedgyék avagy bőllyon; az mi másnak nem olly igen tettzik, hanem gyalázatosságra fordittatik, és gonosz végre magyaráztatik. Az vigaságban ember igen hamar *Excessus* tehet, az mellyel az Isten meg bántatik, és az lelki esméret meg sértetik és nehezitetik. Gyakorta némely valamit jó indulatból ből vagy mivel, de másoktól igen gonosz értelemre vonyattatik, mellyre nézve meg vetterik, és annál kevessebb becsületben tartatik. Némely jámbornak néha az értetlen és faytalan emberektől olyakat kell hallani, az mellyek ő néki kevessetettzenek, onnét az öröm bomorúságra fordul, az melyből gyakorta kedvetlenkedés, feddés,

dödés, és haborodás indul. Ez ostán bép kellő gyümölcse az igen nagy szorgalmatossággal kereset, és oly nagy kölcséggel szerzett örömnék és meg enyhödésnek. Nincsené ez aránt ugy az dolog mint az Cicero mondgya?

Voluptas sepius relinquit causas poenitendi, quam recordandi.

Testi enyhödési és rövid örömei, gyakorta bú, és nagy bánat követet.

Ha penig embernek volt-is valaha vagy egy örvendetes napja vagy orája, minden efféle reá következő bomorúságnélkül, az mely noharitkán esik, vagy on az helyett ellenben ez nyavalyás életben az embernek sok gonos napja es orája, ugy hogy az előbbeni örömet és meg vidámulást igen könnyen elfeledhetni, az mint az Syrak-isból: Egy gonos óra azt miveli, hogy ember minden örömről elfelekkezzék. Es az pogány Plautus:

2.

Egy vig orára, sok bánatos ora következik.

Cap. 14)

Ita dis placitum est, Voluptatem ut moror, comes consequatur. Quin incommodi plus malis illico assit, boni si obtigit quid.

Teccet az lütnenek ez temporálás,

Hogy bünnélkül ne lenne az vígadási

Ha kinek vagy egy öröme érkezik,

Arra sok ezer bánat következik.

Sokszor esik, hogy midön ember legnagyobb örömet alitana lenni, nagy véletlen és hirtelenséggel bőrný be-rencsétlenség és vesély fordul elő, és ez ilyen *repentina calamitas*, mind az egész örömet elrontya, és nagy bomorúságra fordittya.

Az Balthasar Király lakodalmának és lakásának, melyet ő az ő Fejedelmeivel, Grofival, alatta való nagyságos Vrackal, Vrabonyokkal üzött és örvendeztetet, minémű vége lett legyen meghallottuk oda fellyeb, és meg mutatya az Bibliai Historia.

Midön Holofernes az véle való fejedelmeckel jól íbik

Holofernes,

D

és lu-

és Iuditot hozattya, hogy magát vele örvendeztetse és gyönyörködtetse, rútúl megcsalatott az ő reménységében és az reménlett örvendezés, nagy vesélyre serelemre fordult, mellyben nem csak életét, hírénevét, tisztességét vesztette el: hanem egész Hadi Seregét-is gyalázatos faladásra jutatta, az mint meg mondatott.

1 Sam. 25. 38.

Nabal.

Ammon.

3 Sam. 13.

Az Nabal öröme, vigadozása-is mint szózatott legyen meg, az historia megmutattya. Es midőn az Ammon az David fia Absolontól csalárdul vendégségbe hivatott és hogy immár az bortul vigkedvet-is vett volna, véletlenül agyon vereti meg öletiaz Absolon, azért, hogy az ő hugát Thamárt meg beplöfitette volna.

1 Reg. 16. 9.

Hasonlatosképpen az Iuda Királlya az Ela, midőn Thirsában, az Arsa Tisztartó házánál örvendezne és vigadna, és boritallal magát meg terhelte volna, az önnön főlgájától Zimritől nagy véletlenül hirtelenséggel meg öletetik; az mint azt-is az Bibliai historia bizonyittya.

1. Reg. 20. 9.

10, 11.

Szinte igyen lett dólga à Syriai Benhadad Királynak-is. Ki meg állotta Samariát, dúlt, dúlt, hatalmaskodott, bizakodott nagy fokaságu Seregében. Megizeni az városba Achab Királynak: Így cselekedgyenek bár én vélem az Istenek, avagy annál-is inkább, hogy Samarianak minden pora elég nem legyen, hogy az én vélem való nép közül mindeniknek csak marockal jusson; De meg felele az Izraelnek Királlya és monda: Mondgyátok meg néki; ne kérkedgyék az ki fegyverbe öltözik, úgy mint az ki immár leveti az fegyvert. Midőn azért Sátorában ülne, és ennék, innék az ő harmincz két Királyival, kik néki Segítségére jöttek vala, és hogy finte bódult részeg volna; ki

űtnék

űtnek az Samariabéliek: S- ő azt parancsollya, hogy elevenen fogják őket. De az Samariabéliek valakiket elől érnek mindenekeztőlnek, vágnak, erre mindaz egész hadi nép meg futamodik; és Benhadad öröme, vigasága nagy bánatra és keferűségre fordul; úgy hogy az felfuvalkodott vas vitézségű nagy Királynak az ő véle való 32. Királyokkal nagy bégyennel kell faladnia: és hálát ad az ő Isteneinek, hogy elevenen elhaladhatott.

Minden Pogány História rakvák efféle példákkal, melyeket sok volna előfámlálni. Atila az Magyaroknak kegyetlen Királya, ki azt tartotta hogy ő *Flagellum irati Dei*, az meg haragut Istennek Korbácsa volna, midőn Királyi menyegzeit vigan lakná, az ő nagy vigasága legottan nagy keferűségre változék, mert mindgyárt elháláznak első éttzakáján, az ő ifjú mátkájának karián halva találtatik. Efféle példákat az mi időnkben nem keveset értünk, hogy nagy örömek véletlen való hirtelen bómoruságra fordultanak.

Francia orfágnak Henricus 2. Királya, minekutánna 1559. éftendőben az Hispaniai Filep Királlyal frigyetkötöt volna, és è frigykötésnek megerősítésére annak leányát feleségül vette volna, és egyfersmind az ő Hugát Filibertus Hertzegnek adta volna, és azt az Királyi és Hertzegi menyegzöt Parisban nagy dicsőséges pompával és örvendetes vigaságokkal egynéhány napokon *celebrálná*, ékesíténé mulatná, és azonközben az igaz *Reformatus*ok anyafent Egyháza, nagy bómoruságban és keferűségben volna, úgy hogy ollyannak láttzanék, mintha az anyaf. Egyház és az Isten Igéie, Francia orfágban már tellyeséggel

13
Henricus.

Annas Bur-
geus.

oda lett volna, az Királynak minden helyeken kiadatott és felbepéztetett keménséges parancsolattya miatt, mely által egész Franciában az igaz *Religio* mindeneknek, feiek, jószágok és életek véstése alatt megtiltatott, és azon az hitön valók mind *proscribáltattak*, és szabad prädára bocsátattak. Annakokáért Annas Burgæus-is, jeles tudós fő ember *Assessor* az Parlamentumban, egynéhányad magával fogságra vitetik, és Momgomerius őrizeti alá adatik. Es őstán Augústus hónap 10. napján, mikor az menyegzői öröm binte jóvában volna, egymás után harmadnapig gyűröre ökleldeztek, és minden vitézi lovagló játékokat űztek, gyakorlottak volna, és az Király-is semélye berrint az pálya futtatto helyen volna, és minden lovas rendi játéokban magát frissen forgatná, mivel vigkedvű Király-is volna; és immár jó hagyásnak okaért, Filibertusnak meg tisztelésére még egyet futtatni akarna, egy törni való kopiát ad az meg említett Momgomeriusnak kezébe, és akarattya ellen-is kényszereti azt, hog' ő véle megütközzék. Ez az ütközetben az kopiát az Királynak az mellyébe törj, mellyből egy fálka az Sisakon által, ahol a nem volt jól bekapcsolva, az semében és fejében olly igen bement, hogy az Királynak először az seme, őstán az nagy fáydalmoknak miatta ebe elméie, végre kilenczed nap után élete-is oda lenne és elvézne. Es ez öklelő hely nem messze volt az vártól, az mellyben Annas és az ő *Evangelicus* társai fogságban tartattanak. Innen az menyegzei nag' öröm, nagy búra, bánatra és siralomra fordult, és mind az aranyas Kárpitokkal, drága bűnyegekkel megékesitetet paloták nagy hirtelen fekete posztóval vonattattak bé. Es a holot.

holot annakelőtte Rézdobok, Trombiták, és mindenféle szép vigszagos berbámok zengtetnek, és énekek musikák hallattanak, ott minden elesendesült, és semmi egyéb nem hallatot sírásnál, jaygatásnál.

Es mivelhogy az hirtelen siralomra vált örömeknek historiáiára jutni találtunk, még vagy kettőt elő kell számálnunk.

Minekutánna mi az Franciai Henricus Királyról emlékezetet tettünk, jutat esünkbe ez historia Franciában lett más dologot is, az mely ez időknek előtte az Hatodik Károly Királyon esett Francia Országban. Egykorez Vdvarában menyegzőt berzett egy Nemes embernek, és mivel valamennyére gyengült volt az feje, az tanácsosok néha csufos játékokat megengedtek neki, és akarattyára bocsátták. Ezen a menyegzőn az Vendégeknek, Asszonyoknak, leányoknak, valami tréfas játékot akart késbiteni. Magát azért más ött személyekkel, vadak formájára öltözteti; Az Király Oroslány formában, egész testét gyanzával, búrockal, kenderrel len csepűvel mind bevonatya, hasonlóképpen az társait, mint az medvéket, farkasokat és egyéb vad állatokat nagy módosán és mesterségsen úgy formáltattya ékesgettet. Es így eljönnek estve az menyegzőre. Itt nagy *concurfus* és odafutás lében, kiki minden látni akarja ez Királyi csufos játékot. Hogy azért ez vad állatok ott így tántzolnának, énekelnének, rombolnának; az Aureliai Lajos Hertzeg az Király attyafia, vében egy gyertyát, azzal közel járúl hozzáik, hogy az játékot valóban láthassa, az gyertyából véletlen egy bikkra esik az Királlyra, felgyuytya azt, és azonképpen mind az több-

bit-is midőn az Király őltalmára futnának, az melyre nag
 bőrnyű mord kiáltás kezdetik. Ketten égnek és sülnék ke-
 gyetlenül, bőrnyű sikóltással meg-is halnak: kettő közzü-
 lők harmadnapra az után hasonló jaygatással végeznek éle-
 teket. Eggyik az pintzébe erefkedik, és magát borral, viz-
 zel megöntöztvén menti meg életit. Az Királyt az affo-
 nyok borították bé az ő hofsu főknýáikkal, és óltyák az
 kegyetlenkedő tüzet nagy fűkséges igyekezettel.

B

Szinte illyen somoru Tragœdia eset az mi időkben,
 Anno 1570. egy N. városban, holot egynéhány atyafi N.
 Grófok, egyéb nemessekkel az ő Vrokat Fafsángban meg-
 látogatnák. Midőn ezek az Fafsángi örömben, az ő Vro-
 kat N. és egyéb jelen lévő affonyoknak és leányoknak,
 valami Fafsángos játékot, (vagy Mummenfantzot, az
 mint néhol főkták) akarnának offerálni és mutogatni,
 ollyá kékítik magokat mint az Satyrufo, vagy vad embe-
 rek, és bé vonnyák magokat furokkal, gyantával, főfűvel,
 lennel és egyéb effélékkel, midőn azért játzodnának, fők-
 nének, ugrálnának, egymásnak Mummenfantzot, kártya,
 kotzka játékot nyuytanának, eggyiknek közzülők elefik
 az kotzkáia. Egy gyermek, ki az-is ollyan öltözetben vólt,
 felakaria venni, és az gyertyától, mellyet kezében tartott,
 meggyullad. Az jámbor Gróf N. fánakodván az tűz miatt
 fenyvedő gyermekén, azt megakaria segéteni; de attól ő
 maga-is felgyullad, csak hamar mind eggyig felgyuyto-
 gattyák egymást. Az Gróf, kiváltképpen való gondvise-
 léséből, egy kád vizet kékítetett vólt efféle történhető fűk-
 ségre, hogy oda futnak az viz elenyéfik. Egy nagy me-
 dentzét teli hoz egy inas, midőn azért nagy sietséggel az
 palotá-

palotába jutna, meg botlik s elontya az vizet. Más meg-
 int egy vederbe akar vizet hozni, ennek-is vissza jöteben
 kiesik az fenéke: ott kezdetik az nagy rémülés sörnyű fi-
 vás rivás, jay vesély, kiáltás: és nagy keserves sirással kellett
 néznie, hogy három Grofok ifjuságoknak virágában,
 három óra alatt, nagy kinnal és keserves kiáltással meg-
 égnének, és életektől meg fosztatnának. Erre minden vi-
 gadozás keserves somoruságra fordult.

Albertus Cranciusban olvasuk, az Magdeburgi La-
 jos Ersekről, ki midőn Falsángban egynihány Nemeseit,
 és főlgait asszonyokkal, leányokkal hozzá hivatta volna
 Kalbiaba, közel Magdeburghoz. Azockal egygüt egy-
 nehány napot mindeféle vigadozásban, jáczodozó csuf-
 ságokban töltött el. ő maga az Ersek tanczolással, tom-
 bolással, és egyéb furczálkodással egyebeket mind meg-
 igyekezett haladni: Minden tréfálódásban csufolkodás-
 ban, mind első és utolsó ő maga akart lenni. Ez történik
 azért egy Hetfőn, hogy este hét orakorban, midőn ez il-
 lyen örömben tellyes tánczot folytatnának, egy kistü-
 zecske, mellyet csak egy inafis elnyomhatott volna, látta-
 tik az Palotában, ez őket oly bértelen elrémitette, rötten-
 tette, hogy mindnyájan az Erseckel egyetemben, nagy
 fereggel futamnak az gradicshoz: az mely noha mind
 erős faragott kövekből volt csinálva, még sem bírhatta el
 az reá futott sokaságnak terhét, hanem megrepedezett
 és leromlott. Mellyről az Ersek, három fás emberrel eg-
 gyütt nyakra före esett alá: de mindnyájan éppen és sér-
 tetlen maradtanak, az Ersek kívül és három udvari Ne-
 mes ifjai kívül: kik ez esés miatt másodnapra meg holtak:
 Illyen

Illyen módon ez à Falsáagi játéknak és örvendezésnek-is
bomoru és keserves lett az kimeneteli:

Usque adeò nulla est sincera voluptas:

Sollicitumq; aliquid latet interuenit.

Nincsen állandó öröm ez világon,

Mindenjóknak nagy változása vagyon.

Vékedelem jó az öröm napjára,

Es azt fordítja jayra, nyavalyára.

Es így az-is eléggé nyilván vagyon, hogy semmi testi
gyönyörűségben és világi mulatságos játékban tellyesé-
ges öröm nem találtatik.

III.

Hogyha vagyoné az Gyönyörűségben

álhatatos öröm.

Mivel mind ezekből, az mellyek eckedig bého-
zattattanak, elég nyilván vagyon, hogy sem-
mi igazságos, semmi tellyeségés, semmi állan-
dóságos nem találtatik az testnek gyönyörűsé-
gében, mindazonáltal az következendőkbe-is egyke-
velsé többeden szemlélyükke meg, ez világnak gyönyör-
rűségét, és melly igen állandó lehelsen az, visgállyuk meg
jobbadon.

Es bizonyára ha itt mibé akarnók hozni, nem csak
az Isten sentinek, hanem az Pogányoknak-is sokféle pa-
nafolkodásokat, az gyönyörűségnek hamar elfútó vóltá-
ról, és az nagy bánatos sérelemről, mellyet utánna sokot
hagyni, azt mondom, hogy az időből-is fogyatkozasunk
lenni. Csak ez azért panaszunkra és bánakodásunkra méltó,
hogy à gyönyörűség, melly ő magában rövid és mulan-
dó az

dó à mint az embereknek, à kik arra adgyák magokat, javokat és életeket el fogattya és meg rövidíti, azonképpen mindenféle betegségekkel is fanyargattya, és végezetre az igen idő előtt való halállal is elvezti. Mert valamelly igen kedvensen és szerelmetesen az gyönyörűség magát mutattya, és édes pepecseléssel mosolyodik kire kire, midőn valakit az ő törjében akar hozni; meg olly kegyetlen keferű és felotte ártalmas ő víbontag, midőn az begény embert Töörébe akasztalta, és annak jávaira, vérére, testére életére, tisztességére, hire nevére tör és vágyódik, meg nehezíti annak lelki esméretit, és végre idővségetől is megfosztja.

Mert à ki az gyönyörűségnek adta magát, soha semmi zöld ágra nem mehet az, vagy nem vehet semmi vér szermet, és ha valami tisztességre valót nyert is örökségül az ő fiúlájától, azt is rövid időn nagy gyalázzal elkölti, veszteti, az mint meg látzik az tékozló fiuban. Azért mondgya, az Bölcs Király: Valaki az gyönyörű jól lakást szereti, fiukölködő lében az: és az ki igen kedvelli az bort és az friss étkeket nem leszzen gazdag. Es ugyan azon módon szól az 23. *caput*-ban is v. 21. Az rébeseges és tobzódó begény leszzen, és szakadozott ruhában öltöztett az sok aluvás. Mond az Syrak-is: Ne örülly gyönyörűségeden, és annak társaságával meg ne köteleztessél. Meg lárd hogy begényé ne légy az gyakran való vendégség miatt, mig semmi ne legyen erőnyedbé, és kölcsön kellyen kérsd usorára.

Sőt nem csak jószágokban vallanak pedig azok kárt az kik gyönyörűségben élnek, hanem ő miattok egyebek is fokban kárba esnek, midőn az lsten az ő borbállását és

1.

Az gyönyörűség vesztit hozza minden jószágoknak

Pro. 21. 17

Cap. 18. 33
34.

2.

Gyönyörűség öröszagot és nevet veszt

büntetését ő végezték, egész országokra, tartományokra és városokra bocsátta. Annakokaért hogy Jerusalemben sokak éltenek gyönyörűségben, és jó reggel felkelvén az ferénységgel való italra, és mind északáig az bor mellett ültenek, és dobok, cymbalmok, lantok hegedűk voltak az ő jóllakásokban; és nem néztenek az VRnak dólgaira, és semmi gondgyok nem volt az ő kezeinek cselekedetire, az egész népet fenyegeti azért az Vr Isten, és mond: Azért kell az én népemnek fogságra vitettetni, és az ő jeles embereinek éhséget kell szenvedniek, és homjúságot kell szenvedniek az ő köz népeinek.

Cap. 6. v. 7.
8. 9.

Hasonló mondásokat forgat az Amos Prophéta-is: Az pompáskodók tobzódásának meg kell bűnni: Mert megeskütt az Vr Isten az ő életére, ugymond az Seregeknek VRa Istene; utálom én az lácobnak az ő kevélységét, gyűlölöm az ő Paloráit, annakokáért kézben adom az várost, minden gazdagságival, és benne valókkal; és ha tiz emberek maradnának-is egy házban, ugyan még-is meg kell halniok.

Ez két bizonyságokat jól meg kellene gondolniok azoknak, az kik az bor italos menyegzőkre, és vendégeskedésre csüggenek; és azonban nem néznek az VRnak dólgaira, és kevélsé török magokat az Iosehpnek sérelmén és kárán. Es többire mindenkor nagy drágaság következik az országban és városokban, az tartományoknak és népeknek eldulatások és pusztitások mellet, midőn az telhetetlen buza férgek és Bacchus tömlői illy hasonlatanul pazarolják, vesztik el az Istennek nemes ajándékait, az mint ismét fenyegetődik az Isten Ioel Prohpétánál: Sere-

Ioel. I. v. 6.

kennye-

kennyetek fel rébegesek, és sirjatok, és ordicsatok mindnyajan tiborivók az mustért, mert elvétetett az tibátoktól. Mert erős nép jö fel az én földemre, mellynek báma nincsen, és annak fogai olyanok mint az oróblánnak fogai, és azoknak zápjai olyanok mint az nőstén oróblánnak záp fogai: az a nép pusztítja el az én földömet, és meghámtya nyafi az én figefáimat és megh meztelenítvén meg mezteleníti és elhánnya azokat.

Igen nagy kár és ártalom ez, de az többi között imez sem leg kisebb, hogy az gyönyörűség az embernek nem esb javait tisztességét és jó híret nevét eltolvajollya, és az helyett ellenbe, gyalázatos hirt nevet berez ő nékie: Sőt az mi nagyobb, gonosz lelki isméreret ad belé egész életében. Mert az Bacchus földösit az ő lelki ismeretik éyjel nappal vádollya az Mindenható Isten előtt, az meg cselekedett bűnökért és gonoszságért, az mellyekbe ők az gyönyörűség által avarkoztanak, és hogy az Istennek nemes ajándékot olly haszontalanul el pazarlották.

Kicsoda sirathatná pedig eléggé meg, az nemes okosságnak, drága ebességnek és értelemnek elvevést és elrontását. Mert az Bacchus cselédi, nem csak tisztességek-től, jó hirektől nevektől fosztják meg magokat, hanem minden ő okosságoktól, ebektől, értelmektől és érzékenységektől is, az mint Oseas Proféta mondgya: Az bor és must megeftelenit, megbódít. Ismét Esaiás. Megbódultak az erős italtól. Es az bölcs Salamon (*Prov. 20. v. 1.*) Az bor csuffá téfi az embert, és az rébegítő állat vaddá és háborgóvá; az ki abban gyönyörködik nem lében bölcs. Mert az bor és az aszonyok, mond Syrák, meg bolondit-

3.

Az gyönyörűség hirtnevet vett.

4.

Gonosz lelki isméreret hoz.

5.

Eset elmét vett.

Ose. 4. v. 11.
Esa. 28. v. 7.
Syrach. 19. v. 21 és 32.

tyák az bölcseket. És az kik az kurvákhoz ragazkodnak oktalanná, vaddá léfnek. Más helyet ismét: Az bolond még bolondab lében azok miatt, és addig piszmoz és patog, miglen jól meg patéltatik, veretik és megsebesítetik; és azt is kezdi mondani az Salamon példabeszédéből: Vernek azok engemet, de nem fáynékem, ütögetnek engem, de nem érzem. Bizonyára némelleyek annyira jutnak, és nem is tudgyák másod nap mint lett légyen, és mi e lett raytok.

6.
Az vénység-
ben; bánatot
berezi.

Midőn pedig az vénység elérkezik, akkor éreztetik őstán meg, micsoda kárt tett légyen az Gyönyörűség az embernek; holott némelleyek nagy nehéz étéssel kell vénségében megenni, az mit ifjúkorában aprított, és az mit kivetet azt béaratni, mikoron az szomorúság az forgalmatos gondoknak nagy seregével rohan elő, és az test az ifúsági zabálódással, büntelen való dösöléssel, rébesegkedéssel és bujálkodással megerőtlenült és megromlott. Akkor kel őstán az nyavalyás embernek az Budai mértékkel meg fizetni mindent, valami kölcsönt ifúságában vött, és az mit nagy vigasággal metztet fel az meghiteles rovásra, nagy szomorúsággal kell őstvevetni és kifizetni. Sirák is

7.
Az testet meg
erőtleníti az
gyönyörű-
ség.

Cap. 30. v. 15

azt mondgya, hogy sokakat megbetegít. Ismét: Az egélség és jótermet minden arannál jobb, és az vastag test nagy temérdek gazdagságoknál. Ez nagy jót, és ezt az jó egélségnek temérdek gazdagságát eljádják, vesztik az Bacchus balgatag cselédi, és mindenféle betegségeket gyűytnek és szaporitnak.

8.
Sokféle be-
tegléget hoz.

9.
Halált hoz.

Es végre következik az halál az mint Siracból *cap. 37. v. 34.* Az meglegithetetlen faldoklás miat sokan halnak meg

még, és ismét *cap. 31. v. 29.* az bor ital sokakat elvebített, Innen csináltatott imez vers:

Euse cadunt multi, perimit sed crapula plures.

Sok emberek öleinek még fegyverrel,

De irással sokkal többen vesznek el.

Mint álhatnak! pedig meg az gonosz napokon ez álhatalatlan világi hösek? Mint mentheti meg Isten előtt magát ez ilyen csintalan ember, holot ekképpen ő maga löt gyilkosja az ő saíát testének. Bizonyára nagy sérelem és keferőség, midőn embernek az önnön fegyverében kell meghalni; és az istrangtól kell megfúlni, melyet ő maga tekert nyakára. Micsoda mentsége lehetne ennek az élő Isten előtt?

Elhalgatom itt az örök kárhozott az mellyel az Isten fenyeget efféle rébségben gyönyörködőket: nem hoz elő az örökké való jayt, melyet azokra kiált az Vrlste *16.* *örök kárhozatba eyt az gyönyörűség.* *Ésa. cap. 5. v. 11. 24.* mondván: Iay azoknak az kik jó reggel felkelnek, hogy rébségeskedgyenek. Innen vagyon hog az pokol nagyon fel nyitotta saíát, és bélelsen feltátotta az ő torkát, hogy alámenyenek mind az nemefsek és mind az köz emberek, mind az gazdagok és örvendezők. Es Ieremiafnál mond az VR: az ő kedveknek ideien té- *Cap. 31. v. 39.* *ők nekik lakodalmokat, és megrébségitem őket, hogy vi-* *gadgyanak és örökké való álmot aludgyanak, és fel ne sér-* *kennyenek, azt mondgya az Vr: Előhozom őket mint az* *bárányokat az metztzfre. Szent Pál-is azt mondgya, hog* *az rébségesek nem biriák örökségül az örök életet.* *1. Cor. 6. v. 10.* *Gal. 5.*

Ez azért így lévén nem heába int illy hiven és valóban az Istennek lelke a gyönyörűségnek távoztatására, a melly az lélek ellen hadakozik. Es micsoda egyéb az mi életünk,

E 3

hanem

hanem büntelen való harcza és viadala az Léleknek az testellen? és az testnek kívánsága és gyönyörűsége ellen! Az Istentől nem az gyönyörűségre vagyunk teremtetvén. Annakáért ez harcz, annyival veszedelmesb, valamennyivel nagyobb valóság és sérénkedés benne vagyon. Egy ellenség az másíknak annyi bűt, bosszút és kárt teszen, az mennyit minden erejével tud, és tehet. Azonképpen az gyönyörűség nem keres egyebet mi raytunk, hanem az mi időserint és öröcké való veszedelminket, mind testünkben, lelkünkben, jószágunkban és tisztességünkben. Mi mondathatnék ennél bõrnyüseseb és siralmasb! Mindazonáltal ez mind az örömnnek, vigaságnak és enyhödésnek édes és ékes neve és sine alatt lében meg. Ki nem kívánná az örömet, és az megenyhítő vidámságot? Ennekokaért veszedelmes ez az harcz, és igen nehéz itt győzdelmet venni. Azért győzettetnek annyi sok emberek meg ez harczon az gyönyörűségből, és verettetnek le az ideig való és az örök halálra.

Rom. 8. v. 13.

1. Cor. 15. v. 50.

Erről mondatik az Isten igéjében: Hogy ha testserint éltek, meg kell halnotok. Mert az test és az vér, nem bírja örökségül el az Istennek orfágát. Az kik azért testserint élnek, nem lehetnek kedvében az Istennek. Rom. 8. v. 9. Meg kell azért térnetek, ugymond az Istennek fia, és ollyá kell változnotok mint az kis gyermekek, hogy ha ugyan bé akartok menni az Istennek orfágában. Nem azt kell cselekednetek az mi az testnek tettzik, annak kívánságának eltöltésére. Igaz elég hogy életünknek előbbeni idejét az poganyi akaratsérint költöttük el, midõn bujálkodásban, paráználkodásban rébégységben, tobzódásban vóltunk

voltunk foglalatoskodván *Éc.* Annakokaért ideje immár az álomból felferkennünk, (mert mostan közeleb vagyō hozzánk az idővség hogy nem mikor hinni kezdettünk.) Az étzaka elmúlt, az nap elközelget, vefsük le azért az se-
téttségnek cselekedetit, és öltözzünk fel az világofsághoz illendő öltözetben, mint nappal ékelsen járjünk, nem tob-
zodásokban és rébségeekben, nem ágyasházban való bujálkodásokban, és mértékletlenségben, nem versengés-
ben és irégytségben, hanem öltözzétek fel az *Vr Iesus Chri-*
*stus*t, és az testet úgy táplállyátok, hogy bujálkodó ne-
legyen.

Bizonyára az jó Isten alkalmasint való örömet, viga-
ságot és megenyhődést engedhet meg minékünk, elviselet
munkáink és tistünkben fáradozásink után, az mint az
böles Salamon mondgya: örvendezz az jó napokon, és az
következendő *caput*ban: Nincsen jób, ugymond, az em-
bernek, hanem hogy egyék, igyék és vigadgyon, az ő fá-
radozási és munkái közben. Es ismét: Hogy az ember
ébik és íbik, és él az ő keze munkajából, az mind Istennek
ajándéka. Ismét: Nő azért egyed vigasággal az te kenyec-
redet, és igyad vidámsággal az te borodat, az miglen
kedvesek Istennek az te cselekedetid. Legyenek fejérek
az te ruháid, és az te fejednek kenete meg ne fogyatko-
zék, éily az te feleségeddel, mellyet berez az te héában való
életednek minden napjaibá, az melly feleséget Isten adott
néked ez világon, mind addig mig az te héában való éle-
ted tart. Mert ez à te rébed az te életedben és az te mun-
kádban, mellyel ez világon munkálsol.

Ez illyen aldó és tistetséges gyönyörködést mondom,

az mely az embernek az ő munkájából, és feleségén gyermekein vagyon, hogy az Isten elbényvedheti. De ezilyen örömmel módgya f. mértéke vagyon és czéllya: és ez világgal minékünk úgy kell élnünk, mint ha nem élnénk véle, és az mi jóvainkal úgy kell élnünk, mint ha nem-is élnénk azokkal. Feleségünkkel, gyermekeinkkel, ha vadnak, mintha nem volnának: és az Christusért, nagy örömeft elhadgyunk mindeneket, mint az űent írásban fellyell imitt amott mondatik.

Az jeles *Ingenium*uvak, és fő nemes elmék, nem olly könnyen hadgyák magokat ez illyen világi örömöktől elfoglaltatni, és meg akadályoztatni, és midőn az testnek fűkségére valót meg adták, az mint Sz. Pál tanit, ísmer mégtérnek az ő munkájokra, és tífteknek dolgaira; melyben ők hiven eljárnak és forgodnak; abban ő nékik sokkal nagyobb örömek és gyönyörűségek vagyon, hogy nem mint az testnek minden gyönyörködtetésében. Mert jól tudgyák hog minden ő dolgaikról és egész életokról, melyben mint vífelték legyen magokat, fámot kell adniok annak, az ki eljövendő itilni az eleveneket és az holtakat, az kinek Itélő űéki elejébe, mindnyáján elő kell állanunk.

Iól tudgyák azt-is hogy ő nékik az Isten az mennyei Atya, az ő űent fiát nem csak közben járólul, Idvözitől és Kegyelem Székül adta és állatta elejekbe; hanem példájul-is, az mellyet ő nékik egész életekben és minden dolgaikban kellene követnie. Vt gyanánt-is adta azt, az mellyen járniok kellyen, és olly feltettjegyül és czélul, az mellyre minden meg cselekedésekben és elhagyásokban kellyen nékik arányozniok. Az mint ő maga mond-

mondgya: En vagyok ez világnak világozsága, az ki engemet követ, nem jár az fetétségsben, hanem életnek világozsága lében annál. Az világozság még egy kevesse nálatok vagyon, járjatok abban mig nálatok vagyon, hogy az fetétség réátok ne borullyon. Sőt igen-is tudgyák az világozságnak választott fiai, hogy semmiképpen nem illik az, hogy az ő Idvözítőjöknek tövis koronája alatt oly gengelgy tagok találtafsanak, tudgyák hogy nem-is illik azoknak az Christussal uralkodniok és örökösül rébesülni-jek, az kik itt ez világgal bünetlen örömben és az testnek gyönyörűségében éltenek.

HARMADIK RÉSZ.

Hogyha az Legföbjó, bódog élet, és igaz, tellyeséges és állandó öröm az Szerencsében talál-

találék.

Minekutánna eddiglen azt mutogattuk meg, hogy az Testnek Gyönyörűségeiben, és így következésként akar mi testi jókban, semmi igaz, tellyeséges és állandó öröm, és annakokáért az Legföb jó-is semmi Kép; fel nem tudakoztathatik és meg sem találathatik: Immár azért ez világi jóknak az második Nemét, mellyet az pogányok *Fortuna bona*, Szerencsének, vagy Szerencse javainak neveztenek, tekintéllyük meg, háannyuk vesük meg, és minden fiorgalmatosággal kerefsük fel azt, hogyha az Szerencsében, és az Szerencse javaiban találathasék az Legföb jó, az

F

nyugo-

nyugodalmas bódog élet, és igaz, tellyesleges és állandó öröm.

Először az berencsét ő magában lássuk meg; annak-utánna az berencse javait-is fontollyok meg és nézéllyük jól meg. De mind az által semmiképpen nem állunk azok mellé, az kik az berencsének, pogányok módgyára, minden emberi dólgoznak kedveberint való igazgatására, kiváltképpen való Isteni erőt tulaydonitanak. Azoknak sem jóvallyuk vélekedéseket, az kik azt álittyák, hogy ez világon minden dólgoz csak változandó vak berencsére és történetből legyenek ollyanképpen: Hanem midőn mi az berencséről bólunk, azon mi az Isteni *Providentiát*, elől elláto Gondviseléft és Isteni igazgatáft akarunk érteni, az melly berint minden emberi dólgoz az Istentől nag csudálatosképpen igazgattatnak és vezéreltetnek.

Az mi azért az berencsét ő magában illeti, kiki minden nyilván lattya, melly igen vagyódgyék ez egész világ az berencsére, és melly serényen keresse azt. Senki nem kíván semmit örömesben, hanem hogy minden ő dólgaiban, cselekedésében mindenkoron szerencséje legyen. Erősfen tör azért arra kiki minden, és fanyaru fáradságot-is meg senyved érette. Bánkodik töri magát keményen, hogy ha az berencse ő véle nem akar előmennni, hanem hátra akar fordulni. Ha pedig vesik efebken az emberek fiai, hogy az berencse hozzájuk mind aytón, kapun be üt felötte igen örvendeznek rayta, és azt álittyák, hogy drága nemes kincset találtak, az Legfőb jót és az bódog életet elnyerték, és dólgozat immár annyira vitték, hogy már semmi búkségtől és vesedelemtől nem kell félnieik.

Nabu-

Nabuchodonozor az Babyloniai nagy Király, midőn Nabuchodonozor.
 venné csebbe hogy ő volna az arany fő, és hogy ez földön
 az főb birodalom az ő kezében volna, igen fel fuvalkodik
 az ő nagy jó szerencsájén, és mindeneke az ő bölcseségé-
 nek, csebséges mesterkedésének és szerénységének tulay-
 donit.

Cresus-is az Lydiának gazdag Királlya, elhísi magát Cresus.
 az ő nagy szerencsájével, és Solont Athenásból, az kinek
 bölcsesége felől sok hírt hallot, hozzá hivatya csak azért,
 hogy az ő nagy gazdagságát és dicsőségét vele meg láttat-
 ná, és hogy ő innen Legbódogságosb embernek itiltet-
 nék, hirdettetnék és dicsértetnék, ki fakaftya oštán titkát,
 és azt kérdi Solontól, hogy ha látotté ez földön valaha
 olyan bódogságos embert mint ő volna!

Lucius Sylla egy jeles Romai fő ember, olly igen fel L. Sylla.
 emelkedik, bizakodik szerencsájében, hogy magát fő be-
 rencsés Syllának nevezi.

Midőn Polycrates meg akarná tudni s- próbálni, hog 13
 ha ő rayta eshetnéké valami szerencsétlenség, és micsoda
 elmével lehetnének az ollyanok, az kiken valami bomo-
 ruság esnék, az ő hivelykében való drága gyűrűdiét bé veti
 az tengerbe. Hogy pedig azt egy hal elnyelte volna, és az
 halat oštán meg fognák, vífik ajándékul az Feiedelem
 konyhájára, és így az ő gyűrűjét, az mely ő néki minden
 kincsei között leg kedvesb volt, ismét meg találta, ugy
 elhísi magát ez ő szerencsájével, és nagy kevélyen azt
 mondgya: hogy láttya ő immár azt, hogy ő reá ez földön
 semmi szerencsétlenség ne érkezhetsék, és hogy ő volna
 az leg szerencsésb ember.

Hugolinus.

In vita Nico-
lai 3.

Illyen kérkedéken beszédű ember vőlt az Hugolinus is, az Písa városbéli nagy VR az Gvelfusok részén, az mellyről Platina emlekezik, hogy olly nagy jó szerencsés vőlt legyen: és valamelyre került fordúlt, mindenűt nagy jószágot birt. Nagy tisztességben és méltóságban tartatott, becsültetett mindenektől, gyermekinek gyermeket ijjait fiait lácbatta, egy summában az övéitől hazaiának attyának hivattatott. Azon az ő szive úgy felfuvalkodott hogy felettéb biznék szerencséhez. Es egykor, midőn fűletése napján nagy vendégséget kébitene, barátit és rokonit elhivatná, és az ő nagyságos pompáságát mutatná, kezd az étel felett dicsekedni nagy szerencséjével, gazdagságával és tisztességével, és ezeket mind az égig magasztallya, kérdés egyet közzülök. Mint tetzenék neki; Leherneé még ő neki valamiben fogyatkozása. Felelvén amaz monda: semmiből nem, hanem csak Isten kegyelmességéből. Gondolván azt magában, hogy az istennek haragia nem volna messze ez illyen kényeségtől, kevélységtől, pompáskodástól és felöttéb való nagy szerencsétől.

Thulesi
Gyges.

Thules az Aegyptomi Király, és Gyges, midőn Lydiát meg hódoltatta volna, meg kérdik az Seraphis bálvány Istent, az ő Pogányi vakságokban, hogy ha ez földön találathatnának oly szerencsés bódogságú emberek mint ők?

Elő Isten mely gyalázatos kevélység ez illyen, hogy az ember oly tellyességgel megfelelkezik az ő halandó vóltáról, az bizonytalan, elmulandó vak szerencsének miatta, hogy ily vakmerőségre fuvalkodik fel, mint ha már mindeztől fogva meg nyerte volna, és semmi szerencsétlenségtől többé ne kellene félni? Hogy pedig ez merő hamis család

csalárd héába való vélekedés legyen : és semmi bódog élet, igaz tellyes, állandó öröm és nyugalom az Szerencsében nem találhatik, azt akariuk ezentől szem eleiben adni és megmutogatni.

I.

Hogy ha valami igazságos és bizonyos találatséké

az Szerencsében :

Oha az Szerencse az Pogányok között az legutódósbaktól és nemesebbektől, *rerum omnium dominának*, ez egész világnak hatalmas Isten ábbonyának és minden en regnálónak mondattasék és neveztesék, azért hogy illyen nagy hatalma legyen ez földön, és hogy az emberek fiaival csak úgy játszik az mint akaria, az alsókat fölfelé, s- az felsőket isméglen aláforgattya : de ugyan azon Pogányok, ez Isten ábbonyt béköttöműven irták és pingálták ki, azért hogy semmi valóságost és bizonyost nem találni ő benne, és hog azokat is megvakittya, az kik ő reá bizzák magokat, az mint Cicero mondgya : *Non solum ipsa fortuna cæca est, sed etiam plerumq; efficit cæcos, quos complexa est.*

Fortuna.

Vak az Szerencse és mindent még vakít,

Valaki tőle várja előmenet.

Es mivel hogy így megvakittya az okos elmét, minden értelmes tanácskozáfokat is megakadékoz és megbont az mint ismét Cicero bizonyittya mondván :

Vita Fortunâ non sapientiâ regitur.

Az Szerencse bölcseséget úgy megveft,

Hogy abban előmenetre nem ereft.

Nem valaé Saul világi bölcs és eszes Király, nem elég

Saul

2 Sam. 18. v. 17

bölcsen és ravaszon fogotté minden dőlghához David ellen! Azt mondgya főval: Ne légyen az én kezem ő ellen: Mindazonáltal az öleányát Micholt néki adgya feleségül, hog őtet az megeythesse, és veszedelbe vihesse, és általa az Philisteusok kezében essék: és csak ház Philisteusok Környülmertzés bőrét kéri tőle jegy ruhái aiándékul. Mert azon igyekezett, ugymond az Irás, hogy azt az Philisteusok kezébe eythesse. Hogy ez hándéka elő nem mehetet, gyakran akarta őtet dárdáiával az falhoz segezni. Hogy ezt sem viheti véghez, meg parancsollya, hogy Davidot éjjel házánál vegyék környül és szorítsák meg, és ágyából akaria előhozatni hogy megölettesse. Hogy ez aránt is elfalad, egész életében mind utánna incselkedik lefeskedik, és keménnyen keresteti az Izraélnek minden ezereiben. ő maga is utánna megyen erős hadi Seregével, valahol lappanganiérhetné. Gyakorta Davidot el is árulták Saulnak. De mind ez sem használt semmit, mivel Isten és az Szerencse nem vólna véle.

1. Sam. 23. 24.
Ps. 26.Absolon.
2. Sam. 15.

Mely bölcsen, mely cseffen, mely okos ravaszkodással fog Absolon minden ő dőlghához! Minden reggel az kapu előtt találtatik, barátságossan *insinuál*lya magát minden emberek kedvében, kiknek valami dőlgek vólt az Királynál, meg öleli az embereket és apolgattyá; így keresi az külcset az Királykodásra, még is főllyá az attyát az emberek előtt. Mehetnék csak én az Királykodásra, ugymond, bezzeg sokkal jób előmeneteli lenne dőlgotoknak; és ilyenképpen ugyan hozza lopta az embereknek fivüket. Magához csatollya az alnok Achitophelt. Postákat küld főllyel egész Izraélbe, hogy midőn az Trombita főc halyák

hallyák, késsen legyenek. Vgyan mebbe elő-is víbi az dolgot. De mind ez sem használnéki, mivel az Isten, s- az szerencse meg vontra kezét tőle.

Nem elég ebfessen, okossan, és serényen intézteé Achitophel-is az ő dolgát, és egy tanácsa bándéka az másikat éri, mint kaphassa meg Davidot, és meg ölhesse. De mivel arra az Isten semmi szerencsét nem adott néki, minden praktikáinak füstben kellett menni.

Azonképpen az Haman minden álnokságát praktikáit próbál'ya, nagy bölcsen kezd dolgához, hogy az Mardocheust el veethesse, de igen nagy hiba esett dolgában.

Nemde Scipio, Socrates, Plato, Seneca, Darius, Xerxes, Pompejus, Iulius Caesar, nem bölcs, értelmes emberek, és nem ebes vitézlő Fejedelmek voltaké? Kik az ő dolgaikat nagy gondviseeléssel forgatták, és mindenekert nagy bölcsen meg gondoltak, az mennyire emberi okossággokkal és ebfességekkel értek, úgy rendelték mindeneket. De mi haszna lött, midőn az Szerencse vélek nem tartotta.

Xerxes az Görögökkel való hadát bölcsen és értelmesen kezdi el; sok ebfztendeig való későlettel alkalmaztatya magát ahhoz, oly nagy és jó későletű Seregeket gyűjt öfve az egész napkeleten, hogy soha egyfő az mióta ez világ fen áll mezei táborra annyi nép nem vitetet, úgy hog az mint Herodotus írja, egész folyóvizeket meg ittanak. Vgyan ő maga Herodotus 7. könyvében, az Xerxes egész Seregeit, vizen és földön, az elől utól fágúldók kívül, az had után menő köznépnek csoportferegei kívül, famlálván, ötven kétfőer való fáz ezernek, nyolcrom ezernek, két fáznak és húf embernek tal

2. Sam. 17.

Haman
Mardochaeus

Xerxes. 13

-gybe

-zvan há-

-alra. A mint

az ieles

Exercitus.
Xerxis.
In Affe-gy.lib.

az jeles tudós ember az Gvielmus, Budæus-is Herodotus-ból így hofta ki, és az Görög igéknek tulaydósága-is megmutattya. Noha azért így kébitette és alkalmaztatta magát dolgához, és az Görögökhöz vizen földön nagy hatalommal fogott, de ugyan nem vólt véle az Szerencse, hanem minden dolga és fándéka semmivé lótt.

Darius.

Curtius lib. 4

Az utólsó Dariusis valóban azon vólt, és semmit kísértelen nem hagyott abban, hogy mint legjobb késülettel meheffen hadával Alexander ellen. Az mint önnön maga jelenti, az vitézek előtt tótt *Oratio* jában. Az mi az én bémélyemet illeti, Szerelmes vitézim, én az én résfemet cselekedtem és meg cselekedem: Annyi erőtt hadi népet hoztam össze, mely mind az egész mezőt elborittya, Számálhatatlan Sereg lovakat, fegyvert, hadi férfámat kébitetem, és köztök elóftottam. Hadi óltalomra valót, élelt abrakot proviantot, az mennyi finte elég és fükséges ez illyen nagy és hatalmas hadi Seregnek, megberzettem. Erre és nagy szép egyenes mezőt, az melyet láttok Tábor helynek rendeltem, és minden ahhoz való fükséges dolgokra gondot viseltem.

De ez ő gondviselése ő néki ugyan semmit nem segíthetett Alexander ellen, az kinek az Szerencse mindenütt mellette vólt, kit az Isten is arra támasztot, hogy ő általa az Persiai Monárchiát el töröllye, és annak kevélységét pompáskodását és felfuvalkodását megbüntesse.

Mivelhogy azért az Szerencsének ennyi hatalma vágyon az emberi életben, és az, az mit az emberek bölcseknél gondolnak és el rendelnek, gyakorta megbántya és akadékozza, mint találtathatnék tehát valami bizonyos és igaz az Szerencsében?

Es ha

Es ha mi az dólgot vóltaképpen meggondollyuk, mint örvendeztethetné ember magát oly igen az Szerencsével, holottermébeti berént mindenkoron igen álhatatlan és elmulandó, és semmi helyen álhatatossan meg nem marad. Sokkal inkább kell azért az Szerencsén félni, hogy nem örvendezni. Mindenkoron annakokáért az böles és értelmes emberek, az kik à Szerencsének álhatatlan vóltát tudgyák, és meggondollyák, az nagy Szerencsében igen félelmefsek, és jövendő berencsétlenségtől félnek, az mely bizonyal következik az nagy Szerencsére. Az gonos berencsében pedig bátor szívvel és vidámsággal vadnak, úgy mint kik az után ottan hamar jób berencsét remélhetnek.

Fortuna cum blanditur captatum advenit, et tum maxime metiunda, úgy mond, Boërius.

Az Szerencse ha kedvét nyújtja néked,
Nem valónak, csak tetteinek hídgyed,
örizd magad mert álnokul hálót vés,
Ottan reád fordít gonos Szerencsét.

Sőt az mindennapi megtapasztalás, látás hallás bizonyítja, hogy az jó Szerencse nem csak nagy félelmet beréz az embereknek: hanem merő nyughatatlanságot, fáradságot, bút, bánatot, szív fáydalmat és sérelmet hoz: és hogy nincsenek nyavalyásb, és nyomorultab emberek, mint az kiknek minden dólgaikban vélek az Szerencse. Mert mivel az nem állandó Szerencse az ő termébeti szerint, egykor végre elfordul, azok pedig semmi Szerencsétlenséget, keresetet és nyomorúságot nem szoktak: Az reáiok jutot berencsétlenségnek sérelme sokkal nagyobb lében nálak, hogy nem az előbbeni örömdök vólt. Mivel mind oly elmével vagyunk, hogy sokkal inkább kefergünk

4:

azon az mit elvesztünk, hogy nemmint ha azzal soha nem birtunk volna, mint amaz Poëta mondgya:

Quem res plus nimio delectavere secunda,

Mutata quatiunt.

Az kit gyönyörködiet az jó Szerencse,
Bánattal rongállya, mert el kél kénese.

Annakokáért midőn valakitől elfordul az Szerencse, az kinek egy ideig kedvesen hizelkedet; és azt komoron kezditekintélni, az kinek annakelőtte mosolygó orczát mutogatott, és azt letafigállya az kit elfelemelt vólt; olyankor az bánat és keferűség fokkal nagyob, hogy nem az előtt való öröm vólt volna valaha. Es kívánhatná akkor az ember, hogy bár ötet az Szerencse soha úgy meg ne örvendeztette volna, az mint az bölcs Seneca-is mondgya:

Latiore relinquit, quos Fortuna nunquam respexit, quam quos deseruit.

Dölgök fokkal jobban vagyon azoknak,

Az kik jó Szerencsét soha nem láttak:

Hogy nem kiker az meg örvendeztetett,

Östán rájok nagy sérelmet érezett.

Boëtius-is illyen értelemmel szól:

Mit becsüllöd ennyire az Szerencsét,

Ki süntelen elfordul és hátat vét:

Mert az néked egyebet nem késsítet,

Hanem bút, bánatot, keferűséget.

Mivel hogy tőled meg nem tartathatik,

Ha orczája tőled el fordítatik.

Mi lehetne hát egyéb az Szerencse,

Hanem jövendő kínoknak követe.

Midőn azért ez igazán így vagyon, nem csuda hogy az emberek ily módnélkül fápolódnak, panaszkodnak és ily bőrnöfn fírnak, jaygatnak; midőn Szerencsétlenség jó reáik. Mert az ő Szerencséiekbé, az Szerencsétlenséget, az jó időben, az gonosz meg nem gondolták, az mint öket

az Sala-

az Salamon prädikátora tanította: Az jó Szerencsének ideien ély az jóval, és az gonof napot-is vedd jó neven. Cap. 7. v. 14

Igazán annakokáért az emberek fiai, nem sirattyák az raytok esetberencsétlenséget, mert semmi uyság nem történik raytok; ez természet az berencsének, és nem-is cselekedik az külömben: hanem az önnön bolondságokat kell siratniok, hog az Szerencséhez annyira biztanak, és annak álhatatlanságához magokat nem késítettrék, az mellyet ha megcselekedtek volna, az szerencsétlenséget és nyomoruságot nagyob békefséges türéssel, és embereb módra megviselhetnék, és nem félelmeskednének és nem báortalankodnának az berencsétlenségben. Mely sok jeles fő emberek, midön véletlen berencsétlenség állot reáiok, felötte igen csökkent elmével vóltanak és somorkódtanak, és az ő kerefttyekben nem-is vigaftalhatták, és gyamolították magokat? Láttuk ezt amaz hires neves Római fő Pólgár mesterben az Ciceróban, mely affony emberül sir és jaygat: *O Volucrem Fortunam*, ugymond, *quam citò omnia ex letitia et voluptate ad luctum et lacrymas recidunt!*

Cicero.

O Szerencsének változandó dolga,

Hogy nem távozik el cínitalansága,

Mely nagy véletlen, és hirtelenséggel,

ő kedves járéki mint változnak el!

Minden öröm és gyönyörködés végre,

Változik sirásra, keserűségre.

Ellenben pedig láttuk azt-is, hog az Istennek Szentí, még az Kereftben-is mely örvendetes elmével és bátorfiivel legyenek, mely álhatatosok, és békefséges tőrök az nyomoruságokban, és im ezt mondgyák az f. Ióbval: Az Iob. 1. v. 21. Vradra, és az Vrvötte el-is. Aldot légyen az Vrnak neve. Ha az Vrnak kezéből az jót elvöttük, miért nem vennők à

Phil. 4. v. 12

gonost-is jókedvel? Mert meg tanólták ő. Páltól; hogy á miben vadnak azzal kellyen meg elégedniek, tudnak meg aláztatni, tudnak fel magasztaltatni, tudnak bővelkedni, és tudnak ehezniis, sokkal birni és nyomoruságot szenvedni.

Es mint támaszthat az Szerencse az embereknek szüvökbe igaz és valóságos örömet; holott az embert mindenféle bűnre, kevélységre, kényeségre, felebaráttjának megutálására és egyéb vétkekre indítja? Mellyet az pogány Sallustius-is megvallot mondván: *Lasciviam siquidem amant & superbiam res secundæ*. Az jó Szerencse berez kevélységet, nagyra vágyó bívet, gyönyörüséget. Honnan az Isten mennyekben haragra indul, az lelki ísméret meg-njugalnitatik, és mindē büntetésre csapásra ok adtatik.

Balthasar.

Dan. 5.

Midőn Balthasar az Babyloniai utolsó Monárcha, az Serencsére igen támaszkodnék, vendégeskedik éjfel nappal az ő Vdvari nemesséivel, Vrabbonny népeivel, csufolya-is az igaz Istent, előhozattya az ezüst és arany edényeket-is, mellyeket Nabugodonozor az ő atya az Ierusalémi templomból elprzdált, íbik azokból az ő hatalmasíval: és hogy mindenféle káronkodásokat üzne, az ő büntetése nékie egy falra író kéz által hirdettetik meg.

Gazdag pör.
Luc. 12.

Amaz gazdag major ember, igen örvendez az ő gabonáinak bőv termésén, és az ő földének gyümölcsös voltán, nem adgya az dicsőséget az Vr Istennek, nem-is ad néki hálákat az ő gazdag áldásiért: hanem arról vagyon bámvetése, hova rakhasza azokat, az nagy sok jókat, és mint vigasztallja és örvendeztette magát azokból. De midőn az az ő bámválását sok éftendőkre vetette volna, azon éjfel elvétetik tőle az ő lelke.

Hason.

Hasonlóképpen sokan egyebek, ugymint Crœsus, Alexander M. Pompejus, Cæsar, Sylla, az ő nagy szerencsések által nagy kevélységre, negédségre, vakmerőségre, bátorkodásra és egyébféle vétkekre és bűnökre vetemedtek, a melyekre ottan hamar az büntetés-is elkövetkezett.

Es miképpen hozhatna igazán az Szerencse bizonyos bódog életet, és igaz örömet, holott finte ő magában is nem igaz, hanem csalárd, hamis, álthatatlan és változandó: és igen csudálatosképpen jádzik az emberek fiaival, hól tífte azokat, hól ismét legyalázza, ségyeniti. Mayd felemeli és víszontag megalázza. Gyakron nag dicsségre vísi, ottan ismét alátafigállja, és sokkal mélyebben leveri, hog nem annakelotte felmagasztalta vólt. Ha most kedves szemmel tekint, menten ismét komor és harag szemmel nézreád. Ad, s-meg elvebi, és csudásson cselekedik.

Vr Isten de micsoda egyéb az nyavalyás szegény ember, hanem csak *Fortunæ ludibrium*, az Szerencsének játéka, az mellyel ő csak csufolkodik és nevetséget űz. Az mint Sabellinus az P. *Ventidius*-ról ír, *Quem Fortuna luserit Gluserit ad derisum usq; mortalium*. A mellyet ugymeg jázodtatott, ugymond, az Szerencse, hogy senki eléggé nem csudálhattya. Midőn még kicsiny gyermek vólna, az annya ölében kétfer vitetett mint egy fogoly az *Triumphalis* bekér előtt: annakutánna nagy szegény állapotban mint egy lovás legénnek, vagy bekérvezetőnek ugy kellett kenyerét keresni. Hogy pedig ismét az Szerencse hozzá fordul, ez illyen istálótífrogató mocskos állapotból olly jeles Vremberrélészen, hogy előbbor *Cæsarnak* az Romai Csásárnak követévé, ostan *Tribunus plebis*, végre osztán

Szerencsének játéka az ember.

P. Ventidius
Gell. lib. 15.
Noct. Attii
Mafurius.
Cicero q.
Tuf.
Plin. lib. 7. c. 43.

tiártó és Romai Bíró lenne. De à Cæsarnak kimulása után esmét elfordul tőle az Szerencse, úgy hogy az város ellenségének kiáltatnék, el kell azért Romából szaladni. Nem soká az után, hog az Cæsarnak és az ő ellenséginek kétfelé vonyó pártosi meg békellenének: Nem csak az elöbbeni méltóságra és dicsőségre jö vißba *Ventidius*; hanem legföb Püspök léßen Romában, és végre Pölgár mester: és úgy viseli magát hogy fö Hadi vezérre válaftatik, és az ő vitézi serénységével meggyözte az népeket, kik az Naptámadati népek közzül egyedül borongatták az Romaiakat, tudniillik az Parthusokat. Es ő völt az első, az ki az Parthusokon vett gyözedelem után Romában *triumpfált*.

Pontifex
summus:

Ablabius,
Pala Fortune.

Szinte illyen módó nevezi Eunapius is à Ablabiust *Zusum Epilā Fortunæ*, az Szerencse játéki laptájának, mivel hogy alacson eredetből csudálatos Szerencse által nagy méltóságra és dicsőségre emeltetett, de vißontag gyalázatosan letaftatott. *Constant: Magnus* ötet oly nagy tífte ségre emelte völt, hog ötet *Testamentum*ban (az mint *Volateranus* írja) az ő fia mellett, az egéb Csásári Birodalomnak Igazgatóiává és Gondviselőiévé tenné. De midön az Szerencse fordulna, sámkiverésbe üzetik binte Bithyniáig. Az hová ottan hamar megöletésére küldetnek egynéhá nyan az Csásártól; Kik előbör az Csásártól nagy becsülettel néki adgyák az levelet, mellyet megolvaván igen örvendezett. Megbátorodik. Kér di hogy ha az Csásári bíbor palástot is elhozták vélek ő néki. Azok néki azt felelik, hogy nincsen semmi parancsolattyok; de az aytón kívül állanak és várakoznak, kiknek meg vagy on parancsolva,

esolva, hogy az piros bibor ruhát reá adgyák: Ezek menten bé hivattnak, kik nékie oly verefs bibor ruhát adnak, hogy mind az egész teste meg veressedik, és darabonként vagdaltatik.

Igy nevezi *Valerius maximus* az Romai fő Pólgár mestert Mariust *Fortunæ luctationem*, az Szerencse hartzának és tusakodásának: Azért hogy ez az Szerencsének minden álhatatlansága és irégykedése ellen is mindenkoron bátorságos bível vitéz módra fel emelkedett.

Mert előbb ő nékie az Szerencse minden utát, módgyát az főb állapatra, méltóságra és dicsőségre elrekeztette, nem nézvén azt, hogy oly nagy serénkedéssel vólna rayta, mely véres veritékkel munkálkodnék hogy valamire mehetne. De valamelyfelé térült és fordult mindenüt hédába esett törekedése. De midőn az Szerencse fel kezdene serkenni, és ő reá kedves szemmel tekintene, ellenben ő néki minden ablakot, aytót oly félelsen kinyitott, hogy ebből az mindenképpen megutált és megvettetett Mariusból, az jeles Marius lett, az ki mind az egész Ásiát meghódoltatta, ugymond *Valerius max.* Ki az hatalmas Iugurtha Királyt meggyőzte, és az ő *Triumfáló* bekere elöt haytotta. Az Német és Cimbriai hadi Seregeket eltörlötte. Melynek két győzedelemi jelenségi Romában most is látatnak, az ki hét ízben vólt pólgár mester: Ki Romából elűzetett: de ottan hamar ismét haza hozatott: az ki *proscribáltatott*, és számkivetésre *sententiáztatott*: de mindig árt víbontag *proscribálta* és számkivetésbe űzte az ő ellenségit. *Quid huius conditione inconstantius*, ugymond az *Historicus*? Kinek vólt valaha álhatatlanb, csudálatosb, és

Marius
Fortunæ
luctationem

Valerius M.
lib. 6 cap. 122

válto-

változandó bűserencsége? Hogyha a nyavalyások, bűgények és megutáltatottak közé bámláltatik, téhát bizonyára senki nem vólt nála nál megvetetteb, és nyomorultab: Ha pedig ember az igen jó bűserencsések közzé bámlálandgya; nyilván mindeneknél legbűserencséfebbnek találtatik.

Oh micsoda ez földön az embernek élete! Mint hányattatnak idestova bélyel az vak szerencsétől az szegény nyavalyás Adámfiak! Miképpen az hajó az háborustengeren, mely az nagy vízi haboktól idestova hanyattatik: Mayd igen elfeemelkedik, ismét hirtelen lesuhad az tengeri mélységre. Vgy cselekedik az Szerencse-is: és így üzi játékát az bűgény nyomorult emberekkel. Nagy dolgokra fel emeli azt, és viszont menten az földre hagyittya azt.

Alcibiades:

Erről világos példánk vagyon az Alcibiadesben az Athenási jeles fő Feiedelemben: melynek csudálatos Szerencséieről *Plutarchus* bővsége sen ir: de *Valerius Max.* egy summába foglalván mond: hogy ezt az embert az Szerencse és az Szerencsétlenség egymás közöt hasonkét-felé oštották. Az Szerencse ő néki nagy fő nemes eredeti Nemzetséget, bővséges gazdagságot, szép ábrázatot, természetet: az Athenásbéli Pólgároknak hozzája nagy jókedvét és bűretetít, az főbséges méltóságot és dicsőséget, erőt, hatalmat, jeles jó *ingenium*ot, és nagy bölcseséget adott. A Szerencsétlenség ellenb, kárhoztatta, bűmkivetésben üzte, javaitól megfoštotta, bűgénységbe, Pólgárok gűlöléségbe és irigységbe, és végre keferű halálba hozta.

De mire hozunk ily fok pogány példákat elő? Az Istennek minden Szentei világ kezdetitől fogva, az csalárd bűren-

Szerencsének, álhatalanságát és hamis fogásit, ravasb ál-
 nokságát eléggé vették észbe és megtapasztalták. De nem
 bíztak ők az Szerencséhez: hanem mindenkoron az Min-
 denható Vr Istennek kegyelmes gondviselésére, igazgató-
 sára, őrizésére, óltalmazására néztek: Az kinek akarat-
 tyanélkül, igen jól tudták azt, hogy ő raytok még csak egy
 leg kisebb dologcska sem eshetik. Az mint Davidból: Az Pfal. 91. v. 12.
 ki lakozik az felséges Istennek reytékében, és az hatalmas
 Istennek árnyékában nyugobik; azt mondgya az, az Vr-
 nak: En óltalmam vagy, én erősségem, én Istenem, és te
 benned bizom.

De mindazon által ugyan meg kellett az Szerencsének
 csalárdságát érezniük, az mint ezokért felkiált f. Agoston:
Surgat nunc Adam, cum omnibus posteris, &c. Kellyen fel az
 Adam minden ő utánna bülettekkel, és mondgyák meg
 mindnyáian és vallyák meg: Hogy ha valaha közülök élté
 oly, az ki oly Szerencsés lett volna, hogy ő néki minde-
 nekben az ő bűvének kívánsága berint lett légyen dólga; és
 soha semmi Szerencsétlensége nem lett volna. Mert bi-
 zony az, az mint ő maga-is mondgya az Istennek szenti-
 ről: *charissimus Deo, plenissimus flagellus*: Mennél szerel-
 mesb kérétyén, annál nagyobb kérést feién. Mert az mint Pfal. 4. v. 4.
 az Soltár mondgya: Csudálatosképpen vezérli az Vraz ő 1. Petr. 4. v.
 Szentit! Es többire mindenkor az Itletnek az Vr házától
 kell elkezdetni. 17.

Kicsoda nyert minden emberek közül nagyobb kegel-
 met az Vr Istentől, ki volt nagyobb és az Isten házában hiv-
 ségesb Mosesnél? Nem volté ő néki az Vrral barátságos
conversatioja, és kedves egyyessége? és látta az Vrat finről

H

finre?

Moses

Num. 12. v. 7

8.

binre? Nem ő néki kellett volnaé azért mindeneknél leg-
ferencséssebb és vigasztalóbb embernek lenni az egész föl-
dön? De mit mond az Írás? Sokkal inkább sanyargatta-
tott ő mindeneknél. Mert minekelőtte bültetett volna,
immár halálra *sententiáztatott* az Faraó Királytól, egyéb
Izraélita gyermekekkel egyetemben. Mihelt pedig ez vi-
lágra bültetik, az önnön anyjától, ki őtett ez világra hozta
az Nilus vizében vettetik. Az szörnyű *Crocodilus*oknak és
halaknak ételül adatik. De az Faraó leányától Termuti-
chistól megtaláltatik, felvétetik, annak fiává választatik, az
Királyi udvarba uri módra neveltetik. Midőn felnőt vól-
na, és az ő jószágait esmérné. Hadi fő Vezérül választatik a
Szerecsenek ellen az kik Egyiptumban béűdöttek vólt.
Ott ő nagy dicséretet, hirt nevet nyert, hogy az Szerecse-
neket elkergette, és tulaydon országokban is igen szoron-
gatta. Honnan ő bizonyos reménséget vőtt az Corona
felől, és az Királyi *successio* felől. De legottan, (az mint
Iosephus és Sabellicus írják) megfordult az ő Szerencsé-
je, és az ki azt alitotta hogy Királlyá lehessen; az egész or-
szágból *proscribáltatik*, hámkivetterik; és ha el nem haladot
vólna, oda let vólna élete.

Iosephus lib.

2. cap. 5

Sabel. 1. 7.

cap. 8.

Sok ideig ostán idegen országban juhokat kellett őriz-
ni. Akkoron változik állapattya, midőn Isten őtet az ő Iz-
raélita népének fő Hadi Vezérévé teszi, hogy az Egypto-
mi főlgálatnak házából kihozná, és ő általa Faraó Királyt
megbüntetné, az verős tengeren és az Pusztában sok csu-
dákot tenne, és az ő Törvényét nékie adná. Honnan ő
mind az egész világon sokkal hiresb nevesbélt, hog nem
mint az előt vólt.

Ihon mely csudálatosképpen bánik és jatzodozik az Szerencse, az Istennek meg engedéséből, még az Istennek fiaival-is és nagy Szentivel. Sok több példákat is hoz Sabellicus elő ugyan azon helyen a bizontalan Szerencsének csalárdságáról; Iacob Patriárcháról, Ióbról, Davidról, Ióáfról, *Gregorio Septimo, Sarra, Columnio, Ludovico Sfortia, Servio Tullio, Fustidio, Ventidio, Fulvio, Metello*. Mellyek mivel részérint az É. Irásból, és az ő Historiájokból esmeretségek; Más részént az világi Historiákból megolvastathatnak, mi rövidségnek okáért itt elő nem hozzuk. Hanem csak egyet vagy kettőt említünk meg.

Ki lehet Sentségesb Davidnál? Kivólt bölcséb Salamonnál? Micsoda Királyok vóltanak ez földön az Isten-től több jókkal és gazdagságokkal megáldatvatván, fellyeb tiszteltetvén, és kiknek vólt jó hírek nevek messzebb teries-tetvén? Mely Királyok vóltak visontag ez földön több Keresztel nyomorgással, sanyarúsággal meglátogatvatván az önnön házoknál, udvaroknál, mint ezek? Nem igen sok jó napiai vóltak David Királynak ez földön. Egész élete tellyes vólt nyavalyával, nyomorúsággal, mint az ő drága bép *Psalmusi* mutattyák. Ifuságának idejét, az kergetésben és számkivetésben tölti el. Midőn az Királykodásra mégyen, ellene támad az egész Izraél, Tiz nemzetségek, és Isboseteth az Saul fiát tészik Királysá. Ezekkel hazáiban való hadat kellett néki viselni egész nyólcz esztendeiglen. Minekutánna az birodalmat kezéhez véfi; ellenetámadnak minden pogányok és mind az környékbéli Királyok. Az Philisteusok, az Moabiták, *Hadad Exer*, az Syrusok Damascusból, az Edomiták, az Amalekiták, és Ammoni-

David.
Salamon.

David.

ták. Az őtulaydon házánál indit az Vr Isten mindenféle szerencsétlenséget és vesélt. Ammon az David fia, megseplőséti Thamárt az ő mostoha hugát. Mellyért megöli őtett, az Thamar bátyja az Absolon, és kifút az orfágból. Midőn pedig az attyával alig békéllet volna meg, kiűzi azt orfágából, megfertezteti fényes nappal az egész Izraél femei elöt az ő attyának ágyasit és asszony népeit. Egész hadi Sereggel mégyen az Attya ellen, fel akad az cserfa ágak közzé, és három dárdával veretik által az fűve, mint az bent Irás, Samuél könyvében különkülön helyeken bizonyittya. Mind ezek kesergették az David fűvét; menyi fidalmat, csufoltatást szenvedett ő ez miat ellenségitől és barátitól? Hogy ez illyen nagy bentséges Proféta házánál is, illyen botránkoztatás, pártütés és vérontás inditattik. Mely miat meg szakadhatot volna az ő fűve, hogyha az Istennek kegyelmével és irgalmafságával nem vigasztalta volna magát.

Augustus.

David Király mellé állasuk Augustus Császárt, az ki ennek Historiáiát olvasa, eléggé nem csudálkozhatik az Szerencsének csálárdságán, mellyet cselekedik az legfőbb femélyeivel is az egész emberi nemzetségnek. Az Szerencse és a szerencsétlenség egyaránt ostromoztak ez Császárral is. Az birodalomnak igazgatásában igen szerencsés, házánál pedig mindeneknél legszerencsétlenb volt. Az szerencse őtet fővé tötte, és a Romai Monarchiának, az egész világ birodalmának kezdőjévé, midőn alig volna hűb estendő. Nagy erős hadakat viselt, minden ellenségit meggyőzte, és békeséget szerzet ez egész világon. De azonközben az szerencsétlenség ezen az nagy és egyébként, szerencsés Monarchá-

nárchaval-is igen bélels mostoha kézzel bánt, és az ő hatalmát ennek Császári testén, igen gyakorlotta, mellyet igen nehéz fogyatkozások és betegségek alávetett, magtalan házassággal, leányával, annak gyermekeivel és egész nemzetivel bomorított. Honnét meg tetzik, hogy nincsen ez földön oly szentséges és felséges rend és állapot, az melyben az Szerencsétlenség nem regnálna, és az holott az császárd Szerencse az ő álnok csintalanságát ki ne mutatná, az mint az Poëta-is megvállja.

Ludit in humanū divina potentia rebus,

Et certam praesens vix habet hora fidem.

Tu quoq; fac timeas, et quae tibi lata videntur;

Dum loqueris fieri tristia posse puta.

Az emberek dőlésében ez világon,

Az Szerencsének sok járka vagyoni.

Nincsen oly óra, nincs oly szempillantás,

Hogy ne látnának tőle csalárdkodás,

őrizkedgyél te is azért bűntelen,

Az Szerencse hogy ne eysen vesélyben.

Láttuk ezent *Iustinianus*-ban, ezen nevén az nap keletre való Romai birodalomnak Constantinápolyban lakó második Császárbán. Ezt egy *Leontius* nevű *Patricius* megfogja, és az orrát elmettzeti, és Chersonába küldi *exilium*-ban, vagy bámkivetésben. Három esztendő mulva *Leontius*-t, *Tiberius* visont meg fogja, hasonlóképpen az ő orrát-is elmettzeti, és fogságba vetteri. Azonban *Tiberius* bűvében gyanóság geried egy fő nemes *Vrra*, *Philippicus Bardanius*-ra, mint ha ez az ő Coronáira vágyódnék. Ez gyanóság annyira mégyen, hogy azt láttya álmában *Tiberius*, mint ha egy Saskeselyő repesne az *Philippicus* feien: Elüzi annakokáért, és Chersonába küldi bámkivetésre *Iu-*

Ovid. 4. de
Pontor

Iustinianus

*Iustinianus*hoz; *Iustinianus*nak-is halálára igyekeznek: ez pedig à Török Csabárhoz *Chaganus*hoz folyamodik; ki néki felvéki ügyér, gondgyár, feleségül néki adgya hugát és viszonttag az ő előbbeni Császárságában helyhezreti, megfogja és megöleti *Tiberiust*. *Iustinianus* még az fogságban talállya az ő ellenségét az *Leontium*st, az ki az ő orrát elmetrtette, az mely fogságban ezt *Tiberius* vettette vólt, és valóbá megállotra bosszúját rajta. Midőn azért *Iustinianus*is, a mint az előt *Tiberius* félne az *Philippicus*tól, és őtet megakarná ölni. Es hadi népével Chersonára menne, az mely Chersona város *Philippicus*sal tartaná, megálllya az várost, és hogy nagy bátorsággal vólna alatta; Kiűtnék az pólgárok *Philippicus*sal, megfutamtattyák *Iustinianus*st, elérik és megfogiák az fiával egyűt, és egy bárdal mind kettőnek elütik az feieket. Es így az *Philippicus*, az *Tiberius* álm látásaferint, minden reménsége felött nagy véletlenül az elűzetett *exul*ból, ugyan Romai Császárrá lépén. De ez ő Szerencsése sem tart sokáig. Mert elárultatik Athanásius-tól, és ki tolyatnak az fenei.

Metellus

Az *Metellus*nak hasonló példáiát adgyuk ehez, az fenn megemlített *Sabellicus*ból. Ez, Romában nagy tisztességre emeltetett. Először egyik vólt az tizen ött férfiaknak, őstrán az Lovas sereg hadnagyává választatik, kétszer Romai Pólgármester. Először-is ő hordozta véle az Elefántokat az triumphusban. *Sabellicus* és *Plinius* mayd egyenlő főkkalemlitik; hog ő benne az Szerencsének ez tiz tizkelyei vóltanak, avagy tiz *ornamentum*i és ékeségei, az melyekkel felkellyen annak ékesítenni, az ki vóltaképpen Szerencsés pólgárnak akar hivattatni valamely fő városban.

Az mint

Az mint tudniillik; ló vitéz ember volt; ékeffen bóló: ló-Szerencsés: jeles dologokat cselekedet hazájának hasznára: Az legfőb tišteket viselvén bőlgált: nagy értelmességnek ajándékival birt: Tekintetes tanácsbéli Vr; jószágokkal gazdag, melyekre tisztességgel tett bért: lól nevelt gyermek és örökösi: és az ő jószágos cselekedetiért, drága hire neve volt valamely dicséretes városban. De senki ne gondollya azért, hogy ezekkel ő néki semmi háborúsága és nyavalyája nem lett volna. Az szerencse ő rayta-is megmutatta család álnokságát; hogy végre meg vakulna, hogy az ő maga dicsőséget ne láthatná, és nem-is vehetné hasznát. Igazán ez az mit Ovidius mond:

*Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxq; loco.
Sed modò lxta manet, vultus modò sumit acerbos,
Et tantum constans in levitate sua est.*

Csudás az Szerencsének futkosása,
Sohul nincsen bizonyos megállása,
Ne hídgy néki, ha néked jó bint mutat,
Mert utánna Szerencsékellenfeg futtat.

Senki azért az Szerencsének tündöklő szépsége által és édes mosolygása által magát el ne hadgya hízetni, Mert midőn az legfellyeb emelkedett, és legörvendetesbnek jelenti magát, jelen vagyon ottan az leomlás, és menten fekete gyáz ruhát burit nyakadra. Es az kit ő megakar csalni, nagy barátságos nyáiaságot tartazzal: az mint az pogány Plinius mondgya: *Quæ facit magna gaudia nisi ex malis magnis: aut quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis.*

Az Szerencse bánatot az vigáságból,
Es nagy örömet híerez az bánatból.
Es az Seneca-is imigyen ból:

Fortuna cum blanditur captatum advenit.

Ha az Szerencse mosolyog kedvedre,

Akkorálnok tört vét veszedelmedre.

Amasist
Herodot. lib.

11

Mellyet igen jól értet az Aegyptomi Amasis Király, mert midőn ő látná hogy az *Polycrates*, az ki ő véle frigyet vetet volt, oly igen jó szerencsés volna, hogy valamit kezdene mindenben kedve szerint való előmeneteli volna, követe által megküldi néki az frigy levelet, és kivébi magát annak barátságából. Meg gondolván azt hogy az olyan nagy jó Szerencsére, nem sokára hirtelenséggel való szerencsétlenség következnek. Az mint meg-is lett. Az melyben ő nem akart részes lenni. Azért mondgya az fent Agoston: *Prospere huius mundi asperitatem habent veram, incunditatem falsam, cerzum dolorem, incertam voluptatem.*

Az Szerencsére nagy szerencsétlenség,
öröme kövekezik keferűség.

II.

Hogy az nagy Szerencse sem hoz tellyes örömet.

Az mint hogy az Szerencse ő magában csalárd és hamis, azonképpen hamis és csalárd örömet és héába való reménséget berez és hoz: Szinte úgy ő magában nem tellyesleges, és tellyesleg nélkül való örömet, reménséget és nyugodalmat berez. Es csudálatosképpen cseréli, változtattya dőlgekatt az embereknek egész életekben. Némelynek *patrocinál* egész életében, de gyalázatosán el hadgya azt vénségében, és végtére oly igen meg bomorittya, az mely igen annakelőtte megörvendezettte volt, és valami jót egész életinek rendiben néki engedet, attól egyszer s mind hirtelenséggel megfof-

megfobtya. Másnak egész életében csak egy kedves örö-
 mcskét sem engedet, de utólrá nagy barátságosan tekint
 arra. Némellyet, elévé és utóiban lanyargat, de életének
 közepén meg örvendeztet. Ellenben nékiket életeknek
 közepiben somorit meg, és elsőben és utóiban vélek ked-
 vesen lakozik. Némellyekkel semmi időt, rendet nem
 tart, hanem jádzik vélek, öröm és nyomoruság által, ve-
 séllyel jó állapattal, csuda komorkodással, mint az fenn
 meg irt példákból megláttuk. Némelykortetzi az Isten-
 nek, hogy valakit az Szerencse által az alacson állapattól,
 legfelsőb dicsőségre, felemeljen: mint Mósest, Saul-
 t, Davidot, Estert, az Machabéusokat, Stortiát, Villichiu-
 st, Agathoclest és bámtalan sokakat. Visontag leghagyigal az
 Isten az Szerencsétlenség által nagy magass főrenden va-
 lókat, az legfelsőb dicsőségből az legmélysegesb nya-
 valyáfságra. Es *deposuit*, leverőt jádzik vélek, mint Hamán-
 nal, Vastival, Adonibefekkel, Croesusal, Henricus *quar-*
*tus*sal, és többekkel. Némelynek ittegyen, másnak meg
 más helyen vagyon nagyob öröme, Szerencséje.

2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

I,

Kiket örvendeztetett meg az Szerencse elsőben,

és végtére meg somorított.

Oha ilyenek soká találatnak minden historiák-
 bá, de mi kedves rövidségnek okáért, csak egné-
 hány kiváltképpen valókat bámlálunk elő, hogy
 mi ez ilyen példákból meg esmérhesük az Sze-
 rencsének tellyességnélkül való vóltát.

Megemlítettük oda fel az Polycratest: Igen jó beren-

Polycrates.

I

csés

csés ember volt ez egész életében, akar ő mit kezdet, cselekedet, akar ő mely csudással és fokatlanul fogot-is akar-mihöz, de az szerencse ugyan mindenkoron hívségesen és igen kedveségesen bánt ő véle. Minden borsédságit meggyőzte hadaival, azoknak tartományit várolit megvőtte, és oltán ismét megadta nékiek. Midőn kérdenék, miért mivelné azt, azt felelte, hogy ő azzal köszönetet nyerne, midőn valakiét elvenné, és ismét vissza adná neki, sokkal inkább hogy nem mint ha semmit tőlök el nem venne, úgy jádzo az Szerencsével, mint övéle az szerencse; de végre, hogy az család Szerencse hátat kezd hozzá fordítani, oly gonosz ellenségévé válik, az mely igen őtet annak előtte kedvellette: és egybér s-mind nagyobb lőtt az ő szerencsétlensége, hogy nem annakelőtte minden jó Szerencséie lehetet volna; és mayd mint az minden Szerencsének legmagasab tornyából, minden szerencsétlenségnek legmélysegesb örvényében nyakra főre tabíttya. *Orestes* az *Darius* hadnagya nagy álnoksággal a mint meg halljuk, hozzáia csallya, barátságosan fogadgya, de szörnyűségesen *trac*tállya és vendégli: mert meztelen vetkezteti, és egy magos hegyen, minekutánna keményen és eléggé megkínózta, csigázta volna, egy kerebre segezette. Ott függőt mindeneknek csufolására, keményen süttötte nap-pal az hévség, hogy az kövér siria minden testén alá folt, és így süttetet, égettetett elevenen. Ettzaka rettegett őtet az fetétség, és az sok börtönyű éyjeli látás; miglen nagy kín-lódással meg kell halni.

Hugolinusról és az ő nagy Szerencséiről oda fel em-lekeztünk, és azt-is elő hoztuk, micsoda feleleti lett volt az ő ké-

az ő kérdésére, és az mi néki megjövendőt teret vőlt, azt az kimenetel bizonyosnak mutatta. Az Szerencse ő néki egész életében hiven szolgált, és ő is az Szerencsének: de végre csalárdságát ő rayta valóban meg mutattya. Az Gibellinufok, (mivel ő az Gvelfufok pártján vólna) Kiknek Hadnagyok *Rogerius* az Pisai Püspök vőlt, reá mennek, környül vőfik az ő házát, meg ostromlyák és megvőfik: Szeme előtt meg ölik egy fiát, és egy unokáját, kik az attyókat oltalmazták, és ő magát megfogják és egy Toronyba vetik két fiaival és három unokáival együt, erőssen bészárják, és az kulcsot az Torony alatt folyó Arnus vizében vetik. Ott kellett nézni, hogy az ő szerelmes fiai és unokái, az önnön ölében, és ő maga is vélek együt éhel halna meg, és nagy kiáltással és jaygatással végeznék életüket. Ez lett kimeneteli az nagy Szerencsének.

Mely nagy méltóságra és dicsőségre emelte légyen az *Belisarius* Szerencse az jeles fő semélyt az *Belisariust* az ő dicséretes cselekedeti által, meg mondgya az Historia. Meg győzi az Persákat, kiűzi az Vandalufokat Africából három hónap alatt. Megfogják azoknak Királyokatt *Gilimerust*. *Triumphusban* és Győzedelemi pompában hordozza azt. Olaszországból kikergeti az Gotufokat, meg szabadittya kezéből Romát, megfogja *Vittigest* az ő Királyokat, és *triumphus*sal viszi Constantinápolyban. Mellyért dicséreti hirdettetik ez egész világon, és *Iustinianus Császárnál* oly igen kedves és becsületes, hogy néki tíftelességére arannyakat veret, és egy felől az önnön Császári képét, más felől az *Belisariusét* ütteteti azokra: ez felibe írással *Belisarius Romanorum Decus*, az az, *Belisarius a Romaiaknak ékessége*, tíftelessége.

tiűtsége. Ez Szerencsés Belisariust ez vitézlő nagy férfiat, és jeles fő Hadi vezért, oly igen elhadgya vénségében ostán az Szerencse, hogy néki az Csásár mind két bemeit kitolyattya, és elvésti minden javait, és oly nagy begénységre jutattya, hogy végre Constantinápolyban az S. Sofia Temploma előtt kóldúlná kenyerét.

Ide tartoznak Iulius Cæsar, és Pompeius, mind ketten jó Szerencsések, jeles bölcs és tudós Regnálók, kezdői és fundálói az Romai Monarchiának. Kikről Plinius írta, hogy ezek ketten mint hatalmas diadalmasok, ez egész világot bétöltötték hatalmas cselekedetekkel, de mindazáltal ez ily felséges hatalmu Férfiak-is, ugyan síralmason és keserves jay bóval végezték életüket.

Iulius Cæsar.

Iulius Cæsar nagy vitézséges cselekedetivel az Nagy Alexanderhez hasonlítatik. Mert három száz nemzetségeket hódoltatott meg, és vetet az Romai birodalom alá. Ötven évet költött meg mezei ellenséggel. Francia országban tíz évtendeig hadakozott: és nyolcz száz várost vett meg ostrommal. Öt évet *triumfált* Romában, meggyőzte a Helvetiusokat, kik háromszor való száz ezer emberrel mentek ellene; Száz ezernél többet fogott meg benne. Az több Németeket, az kik nagy seregekkel tám adtanak ellene, egynéhány ízben meggyőzte. Egy évet költöttök nyolczvan ezért vágott le, és Királyokat Ariovistust megfogta. Más évet, hogy nagyob erővel jöttek volna, negy évet való száz ezért vert meg. Midőn ők még egyet próbáltak volna, *Vercingentorix* Kapitányok alatt, ismét meg verte őket, és hogy az Alexia városba, ugymint száz nyolczvan ezeren faladtanak volna, megállotta őket. Akkor azoknak is.

nak ismét három száz ezeren jönnek segítségekre. Midőn ez két felől való ellenségi seregekkel láttya magát mint erős két köfalokkal bészárlatni, nagy csudálatos sietséggel mind két réft megverte, és Királyokat-is megfogta. De ha mi minden ő dőlgait elő akarnók bámlálni, sok idő kívánatnék arra. Nemde az Szerencse nem úgy lakotté véle egész életében mint édes fiával? De nem feleyti el természetit. Végezetre elhadgya ötöt az Szerencse, úgy annyira, hogy Calsiustól és Brutustól, és egyéb *coniuratus*októl 23. sebekkel ölettetnék meg az Romai Tanácsházban.

Imé mely nyavalyás dolog ez világnak minden ő dicsősége! Ez Iulius Caesar, az Romai Monarchiát nagy munkával fáradsággal szerzette, mellyért tizenkétféle való száz ezer embernek vérének ki ontotta, de még sem veheti ennek hasznát. Midőn az nyugtalanságot hogy már letenné, és nyugalomalsan akarna regnálni, és az ő elviselet fáradságának hasznát kívánná venni, legottan bőrnnyen megölettetik.

Pompejus M. az mely méltán Nagy Pompejusnak Pompejusi második Agamemnonnak és Herculesnek, és *Rex regum*, az Királyok Királyának hivattatott az övéitől, ki mayd az egész világot meghódoltatta, és az Romai birodalom alá vetötte. Az egész Africát Délre; osztán Európának nagy részét Ébakra, Egész Hispaniát Napenyébetre, az holott ő mint egy nyolcz száz és hetven hat városokat vett meg. Végre földön vizen Naprámadatra, az kisebb és nagyobb Ásiát-is elfoglalta. Nyolcz száz és negyven hat háiókatt nyert: Harmintz egyféle való száz ezer, és nyolczvan három száz ezer ellenséget vágott le és fogott meg. Ez nagy

Pompeius is az Szerencse végre, az előbbeni felemelése ellen, oly igen meg is alázta, és kifesebitötte, hogy egy órában, midőn az Iulius Caesarra támadna, és az Regnálásért és orfáglásért vele tusakodnék, az *Pharsaticus Conflictusban*, az ütközettel együtt dicsőségét is elvesztette. Es hogy az Aegyptomi Ptolomæus Királyhoz akarna báladni, egy csólnakban, Achilla által, az Király parancsollattyaából árulóiul elüttetik az feie. Az teste az parton temmetetik el, és egy Temetés jelentő Kő tétetik fel reá, ez irással: *HIC SITUS EST POMPEIUS MAGNUS*. Itt fekszik az nagy Pompeius, Ez Nagy Pompejusról írja Ovidius.

Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit,

Submissâ supiens voce clientis opem.

Cuiq; Viro totus terrarum paruit orbis,

Indigens effectus omnibus ipse magis.

Ki volt Nagyob Pompejusnál ez földön?

Még is mást kér hogy rayta könyörüllyön.

Kinek ez egész világ mind engedett,

Végre minden szegénnyel szegényeb lett.

Ezen Regestromba tartozik az Nagy Alexander is, kinek az Szerencse ugy kedveskeder, hogy tizenhat esztendőök alatt az egész világot birodalmában haytya. De mi helt à Szerencse töle él állá, az Istének meg engedéséből, egyfests-mind az egész Monarchát és az ő maga életét is elveszti.

Carolus V.

Ide tartoznak, *Samson, Ionathan, Holofernes, Hannibal, Cicero, Demosthenes, Crassus, Carolus V. tam in morte humilis, quam in vita gloriosus*. Az mint róla ír Sabellicus, hogy oly alacson alázatosságra jutott végre halálakor, az mely dicsőséges az előt volt életében. Sokan voltak ilyenek kiknek historiáiokat, példáiokat ide írni késő lenne.

Mind

Mindazáltal az *Saxo* Könyvéből, az *Daniái Regnerus* Királynak imez egy példáját nem lében illetlen megemlitenünk. Ennek egész életében oly igen jó Szerencsésen volt dólga, hogy ő rayta soha semmi szerencsétlenség nem esnék, sem szerencséie őtt meg nem bomoritaná. Ifjúkorában egész Norvegiát hatalmába vötte, két nagy Sárkányokat ölt meg, és elnyeriazza az igen szép Thorát, az *Sveciai* Király leányát. Meg győzte amaz erős vitéz *Haraldust*, és elkergette azt. Sorlust az *Sveciai Tyrannust* megölte, és így három országot hayt hatalmában. *Daniát*, *Sveciát*, és *Norvegiát*. De azzal még nem elégedik meg; hanem meg vébi *Angliát*, *Scotiát*, és az *Orcades* szigeteket. Haddal indult az hatalmas győzhetetlen *Carolus M.* ellen-is, Naptámadatra-is el megyen, meg borongattya és elgyözi az *Görög* országi és *Hellesponti* Királyokat, és az ő birodalmát ez világon félyyel igen megszűze ki terieftette. De az szerencse ki ő néki tellyes életében mindenkoron édest mosolygot, és minden bándékában véle lett, hirtelen elfordul tőle vénségének ideien: Midőn az *Angliai Helles* Királytól, kit előb el nyomorított volt, visfontag meg győzzettnék, és fogságban vettettnék, s- az kigyóktól eméftettnék meg.

Hasonlóképpen az *Sylla*, ki magát nagy Szerencséiről Szerencsés *Syllának* nevezette, az férgektől eméftet meg.

II.

Az Kiket az Szerencse elsőben meg bomorított

és végre őstán meg örvendeztetett,

SVENO;

SOkan vannak az olyanok-is, de mi rövidségnek okáért csak egyyecskét hozzunk elő: tudniillik az Daniai *Sveno* Királyt; az melyre minket az sen meg nevezett *Danica* historia emleketet meg. Nagykegyetlen *Tyrannus* volt ez *Sveno*, először az ő birodalmában. Az Atya jeles Istenfélő Király volt, és az Kerebtyén Hűtet ő vőtte bé először, s- ő vitte Dania orfágban. Annakokáért elkergeti őtett ez az ő fia. De ez ő Isten telenségéért valóban meg kellett néki lakolni. Mert annakutánna ostan semmi jó bereneséie, kedves nyugalma nem lett. Hadakozot az Pomeraniai hatalmas Iulin Város ellen, amely mostan nincsen ugyan. Ezek néki hadát meg verik, és ő magát egymás után háromszor fogiák meg, és mindenkor annyi fartzért bocsátják el, az menyi arannyat ő maga nyomot, és annyi ezüstért az menyit kétfer megnyomhatot. Először való fartzát az kincztartóházból fizeti meg: Másodszor el adgya az ő Vadas erdeiét, réteit és fántó földet, és úgy tette berét az pénznek. Harmadszor meg róiák magokat az tisztességes Afsonynépek Daniában, és fartzal adgyák néki, az ő ékekségeket, arany lántzokat, gyűrűket és drága köveiket, hog a Király kiváltatnék, az egész orfág csak nem eladatot.

Lib. 4. cap.

22.

Nem türhetem hogy itt elő ne beszéllyek egy csuda tréfás dólgot, az Crantziusból, mint fogattatot meg ez *Svenoc* Király háromszor az Iulin városbéliectől. Mind az két had az Danusoké és Iulinusoké haiókon voltak az tengeren egymás ellenében. Eyjel véfik ebbekben az Iulinusok vigyázói, hogy az Danusok strásás ör állói reggel felé elnyugottak volna. Tanácskoznak azért mit kellyen csele-

cselekedniek, hogy az ellenséghöz nyulhassanak, és reájok üthessenek. El kébitetik egy bátor fővű vitéz legény, ki az Daniai nyelvet is jól tudná, bé hág ez egy kis haióban mely arra jól elvöltintézve. Ezen ő nagy halkal mégyen az Danusok Tengeri hadnagyához, tudván azt, hogy ott legyen az Király, azt tetteteli mint ha ő is az Király népe közzül való vólna; és mint egy vigyázó Strásás: Hivja az Királt, vólna valami titka, mellyet ő Felségének sietséggel akarna meg jelenteni, az mellyen felötte igen állana az dolog, az ellenségnek nagy kárára, avagy mindenestől fogva meg veretésére. Ez embernek bátorsága kivében az Királyból minden félelmet. Előjö az Király az haió pallo defkáiára, amaz azon kéri hogy közelb járullyon hozzá, hogy senki ne hallaná az mit akar mondani: midőn az Király az defkán már félig ment, ez vitézlő nagy sietséggel és erővel meg ragadgya az Királyt vállánál fogva, és hozzáia vonná a haiótskába: az többi sietséggel el taszíttyák az haiótskát, és az Királyt el viszik az övéikhez. Az nagy rémülés miatt a Danusok előbb nem tudnak csak fegyvert-iskapni; semmit kiáltani sem mérnek. Legottan mind a két félnél nagy külömböző kiáltás kezdetik. Imezek rikantnak nagy örömdöbben. Amazok rikólnak jaygatnak veszedelmeken. Az Iulinusok lassan lassan felvonnyák az vitorlákat, és az el fogot Királlyal jó fél mentében vigan elmennek. Hogy innen is az mint meg mondaték, ugy elsőb szabadul; Sokkal nagyobb szerencsétlenségbe esik. Környül vétetik az Sveciai Ericus Királytól, megveretik és az országból tellyesféggel ki kergettetik. Szalad Norvegiába, segítséget kér az Olahus Királytól, a kit az ő Artya Haraldus

raldus állatot vőlt fel. De attól csak megútáltatik és csufoltatik. Onnan fűt Angliába, holot az Edvardus Király Kémnek alittyja, és meg hadgja hogy az orfágból kitibstulyon. Scotia fogadgya bé végtére, az hová legkevesb reménsége vőlt. Itt kezdi dől gát forgalmatosan meggondolni, honnan bírmaoznék ő reáia mind ez à nag berencsétlenség: véfi ebbébe hogy az Keresztén Religionak megvetése és üldözése, és az ő jámborattyának megutálása volna oka minden ő veszedelmének. Magában fál azért *pénitentiát* tart, megvallya bűneit és bive berint bányya, bányya vétkeit: megtér azért és Keresztén nében: Ottan hamar ostan hogy Ericus meghalna, csmét feltalállya az berencse, és hozza jút örökös orfágához: és az igaz Keresztényi Religion is béplántállya, *Poppo* Pispök segedelmével, az mely kíváltképpen való *miraculum*val és csuda tétellel, megtérittette az egész népet, midőn ő az Oltár előtt az egész népnek jelen lérében, azoknak kérésekre, egy tűzessen meghevített izzó vas keresztűt, minden megsejresnélkül az kezére vonson.

Midőn honnyában nyugalomra jutván megértette volna, hogy az Norvegiai Olahus Király, (az ki őtet háláadatanul, az mint említők, megvetette, csufolta vőlt) az Sveciai megholt Ericus Királynak özvegyét kívánná házaftárful, hogy az által Svecia orfágot magához vonhatná, az megemlitet *Sveno* akarván azon bősűiát megállani, és neki azon mértékkal megfizetni à rayta tött *injurias*. *Subornál* és válast azért kettőt az övéi közzül es küldi őket Norvegiába, kik azt tettetnék, hogy őket à *Sveno* nag méltatásanul kergette volna el. Ezek pedig azért küldettek

oda,

odá, hogy az Syrihével való házafulást meg akadékoz-
nák. Ezeket az Olahus elfogadgya, és jól tartya; kik a-
zonban az Thirát az *Sveno* leányát minden alkolmatof-
sággal erőssen dicsérik fiépségéről és jóbágos cselekedeti-
ről; és ezt addig űzik gyakorolják, hogy az Olahus Ki-
rály az ő elméjét nem csak elfordittya a Sveciai özvegytől,
hanem Követeket is küld *Sveno* Királyhoz Daniában, az
ő leányának Thirának megkérérésére. *Sveno* nékie nagy
sperantiát és reménséget ferez. Mikor azért annak Olahus
hitelt adott volna; arrá bebelik amazok ketten, hogy az
Sveciai özvegy Syrihát, mint egy házafságnak okáért hoz-
zá hivatná, de azonban csak megtréfálná. Midőn eliút,
és az Király kívánságára az ő magahaióiából az Király ha-
ióiába akar menni, egyik végénél az defka az mellyen az
egynéhány leányival megyen, lebalasztatik, öldatik; és az
Királyné az ő leányival az vízbe lotczannak, és az övéiktől
csak alig vonyattathatnak ki. Mind ezeket *Sveno* mind a-
maz kettő által cselekedte, *praktikálta*, hogy azt az háza-
fulást meg akadályozza, az mint meg is lön. Holot im-
már látná Olahus, hogy az Királyi özvegy az rayta tött *in-
iuria*ért és bosszus gyalázatért bívét tőle elfordította volna;
ő maga *Sveno* kéreti az özvegyet, és Svecia orfágot meg-
nyeri azzal együtt. Olahusnak is izenvén az ő leánya fe-
lől Thira felől való reménségét csak semmifé téfzi. Lát-
ván azért Olahus hogy két fél közzé ültettetett, és az csa-
lárdkodást megértette oly igen meg busul, és el haragbik,
hogy minden ő erejét hatalmát felindittya *Sveno* ellen. De
mind héában, mert az Sverence immár az *Sveno* partyán
vagyon. Megveri azért Olahust és megöleti, és így övévé

téli az egész Norvégia orfágát, az Sveciait és Daniát. Anglia orfágon-is úgy meg állja bossúiát, hog azt-is az ő birtokába hozza: Es így ostan dicséreteffen és Keresztényül regnált jó nyugalomban és csendességben, mind életnek végeiglen, úgy hogy mind Isten elöt, s mind az embereköl becsületben tartatot. Es minden Királyoknak dicséretes példát hagyot utánna, hog abban mint egy Tükörben jól megtekintéllyék magokat, hogy az Religio tüze valamiképpen meg ne égessé az ujjokat: ha ugyan minden Szerencsétlenséget elakarnak kerülni, és jó békeségben és nyugalomba akariák orfágokat birni. Mert még senkinek nem lett jó Szerencsés vége, valaki arra vágyodot hogy Christust, az ő igéiét és anyafent Egyházát rontsa és el töröllye.

III.

Kikkel ellenkedet az Szerencse elsőben és utóiban, Középkor pedig Kiket örvendeztetet meg:

BRől sokak között láttatos példánk vagyon amaz nagy hires neves, dicséretes Persiai Monarchában a Cyrusban. Ennek ifjúkorábá kevés Szerencséje volt; mihelt sületett, az öreg Attyától Astyagestől a Medusok Királyától, halálra *sententiáztatot* és kivettetett. Az annya emléiétöl elszakztatik, és az erdőn a vadak eleiében vettetik. Az erdőben pedig egy bopattatos ebnek teiével tápláztatik, és egy pásztoröl neveltetik fel. Mihelt pediglen elárultatik és megismertetik, menten ki kell neki Media orfágból budosni, és Persiába vitetik.

De hogy

De hogy fel kezd serkenni az ő Szerencséie és ötett elő
kezd kerefni, úgy el indul dólga az mint Herodotus írja,
hogy semmi orfág, tartomány avagy nép ő néki ellene
nem álhatna: valamelyfelé fordulna mindenüt merő be-
rencse, *victoria* és győzelem volna jelen, és valamely
orfágot igyekeznék megvenni, ő tőle az meg nem mene- 13
kedhetet. Asfyagestől az ő nagy attyától elvész az egész
Media orfágot, és az Persiai birodalom alá veti. Hadát
visi Labynithusra, à Babyloniai avagy Assyriai utolsó Mo- Labynithus.
narchára, mely az Danielnél Balthasarnak mondatik; Balthasar.
megvesi Bablyont, és el törli az sok ideig tartot Assyriai
Monarchiát, és à Persiait fundálja és állattya, mint à Pro-
fétáknál régen meg volt jövendőlvé, kik ötet nevé- is ne-
vezték: Innen vagyon hogy az Szent Írásnak szerető-
ie, és az igaz Religionak meg vallóia volt légyen, az 13
mint azt ő Danieltől, kivel naponként való *conservatio*ia
vált, megtanulta és híven eszébe vötte. De az Szerencse
ötet ísmég elhadgya vénségében, midőn nem szükséges
hadat indit csak merő fősvénységből az Massageták ellen,
nem nézván azt, hogy Croesus Lydiának néhai Királya,
néki titkos tanacosza azt igen ellenzené. Ez imígyen bört
nékie, az mint Herodotus írja; Ha néked úgy tertzik hogy
halhatatlan vagy, és az te hadi néped- is halhatatlan, tehát
semmire nem szükség néked az tanács; Ha pedig meg es- 13
méred halandó voltodat, és hogy az te néped- is az halan-
dó embereknek számok között tartozik; tehát meg tud-
gyad, hogy te az Szerencsének, az mely nem állandó, alá-
ia vettetvén vagy. De ezaránt megveti annak tanácsát, és
elmégyen, és midőn az Massagetákra jut, kiváltképpen va-
ló rava-

16 ló ravaszsággal él Croesus tanácsából. Mert mivel tudná
 azt hogy az a nép az bort és az erős italt nem szokta, az ő
 Táborában minden ástalokat drága étkekkel jó erős édes
 borokkal elkécsitett, és így elhagyta az tábor, és vissza mé-
 gyen, mint ha az Massagetáktól való féltében szaladna.
 Mikor azért az Massageta Királyné Assonnak, Tomyris-
 nek az Fia, az hadi Sereggel az Cyrus táborába mégyen,
 és azt elhagyattatván találta, nagy örömmel kezdenek en-
 ni, innya; megrésbenednek, és megtelepednek. Cyrus meg-
 fordul és őket mind levágja, és az Királyné fiát megfogja.
 Hogy ezt meg érti Tomyris, így izen az Cyrusnak; hogy
 noha az ő fiát megfogta, és az Massagéták hadi Seregének
 18 harmad részét elvesztette, megölte, nem fegyverrel és viré-
 zi karral, kézzel, hanem azzal az méreggel, az mellyel ő és
 az ő népe naponként magát meg éteti, megveszti, és meg-
 bódítja; de ezt ő még elzokogná megbenyvedné, csak
 az ő fiát vissza adná, és ismét vissza menne. Ha azt nem mi-
 velné, esküszik ő az ő Istenére az Fényes Napra, hogy holot
 Cyrus oly igen bomihozná az vért, rövid időn meg eny-
 híti bomiúságát. Mely meg is lett, midőn ötet is hason-
 18 ló álnoksággal meggyőzőé. Mert az ütközetben azt tet-
 teti Tomyris, mintha ő igen megsebesítetett volna; meg-
 futamodik azért kés akartva, az ő hadi népével. Cyrus u-
 tánnok nagy sietséggel egy szoros útton az magas hegy
 alatt; a mellyenők az ő Seregeiket titkon elröyvtve álatrák,
 oly reménséggel, mintha immár az győzelem kezénél
 volna. Az midőn azért binte oda vitte az hova akarta, vi-
 18 ssa térül, és az röytrökbe hátul hagyott sereg elő rohan elfog-
 ja Cyrusnak vissza térésére való útát, és így környülvéte-
 vén,

vén, mind magát s. mind egész hadát megveri, úgy hogy az két száz ezer emberből csak egy fém marad, az ki ez veszes delemnek hírére viűssa vitte volna. Cyrusnak feiét elcsapták, és Tomyrisnek vitték, azt ő egy ember vérrel töltött bűrsákba dugia, ilyen bűkat szólván: *Sangvinem sitiisti, sangvinem bibe.* Az ki mind Vért bűmiuhozál, abban most 16 eleget igyál. Így fordult el Szerencséje ennek az hatalmas, bölcs, tudós, és bódog Szerencsés Monarchának-is, az ki annyi országokat és hatalmas népeket meggyőzött; imé egy akbonyiállattól egész erejével, hatalmával egygűt szűnyen leveretett és lecepűltetett.

III.

Kiket őrvendezettet meg az Szerencse előőr és
utóőr, Középsőr pedig szomorgator.

ilyenek sem kevesen vadnak az historiákban, de mi csak egyet hozzunk elő az 6. lrásból, és ez világi historiából-is egyet.

Iob, avagy Iobab, az Második Edomita Király melyről az *Genesis*ben emlekezet vagyon, Kifelől Aristæus bizonyította, hogy Esau fia lett legyen, elsőben igen jó Szerencsés volt, Istének áldásából, és legjamborságosb és főb ember volt az országban, és mind az egész bűmédságban. Megmutattya az ő historiája, hogy ő néki hét ezer juhái, három ezer Tevéi, öt száz íga barmai, öt száz bá-mári, bűlgái, bűlgáló leányi igaz elegenden, hét fiai, és három leányi vóltanak. De ezeket ő tőlle az Istennek megengedéséből az Szerencse egy nap mind elvőtte, és úgy megfőstotta mezételenítette, hogy ő néki az ő annyi, javaiból, jóbági-

Iob.
Gen. 36.

Augustin.
Ambrosi.

Iob. 1. v. 3.
& seqq.

jóbagiból semmit meg nem tathatna; annakfelőtte az ő testében fekélyekkel, kelisekkel, vârakkal úgy meg fogdosztatott, hogy csupán mezitelenül űlne az hamuba, és az ő nyavalyáit, nyomoruságit, és javainak gyermekinek vesztét siratná, és cseréppel vakargatná le az ő testérôl az rutságot gönyetséget; úgy hogy az leggazdagb és legbecsületesb jóból, egy órában legfegényeb és nyavalyásosb ember lôt legyen. De az mely hirtelenséggel ő leesett, meg oly hamarsággal az Isten, à mint hogy ő minden bizodalrát csak ő benne helyhezette, és az Vr kezébôl az kereftet, nagy békekséges türéssel felvette, ôtet felfegitôtte: és ôtet javaival és gyermekeivel gazdagbâ tôtte hogy nem az elôt vôt, és annakfelôtte ő néki hobbu és nyugodalmas életet engedet, hogy gyermekinek gyermekeit is láthatná, és még az után ház negyven éftendeig élne.

Az Cyrusról imént bé hozot Historiában, emlekezetter tettünk Crœsusról is, az Lydiai hatalmas Királyról, ki elsőben, jóbâggal tisztességgel és dicsôséggel oly igen nevedet, öregbedet, hogy magát ez földön legberencsésb és bódogságosb embernek tartaná. Vgymeg vakitotta vôt ez Királyt az Szerencse, az ő dicsôségében. Azért is mutogatta Solonnak az kincseit, és dicsôségét, hogy attól mindē embereknel ez földön bódogságosbnak itiltettetének és hirdettettének. Kevélységébôl, ellenségült ámad Cyrusra, midôn látnâ hog ez igen nevedeknék, és az Mediaiak orfâgât az Persak alá hozta. De meg gyôzeték tôle, hadi népét megveré, magát megfogá, és tizenkét nemes gyermekekkel egygyüt egy rakás fára rôtettefel, hogy meg

égettel-

égettesse. Meg esméri ott óltán, hogy ő ez földön mindennél bódogsálgos ember legyen, ki annakelotte azt alította hogy nálánál bódogsálgosb ember ne lehessen. Ottogyon meg emlekezet Solonról is, ki néki megmondta, Hogy csak egy ember sem mondathatnék és nem itil-tethetnék bódogsálgosnak életének vége előtt; mivel senki nem tudhattya, mi eshetik rayta kimulása előtt. Midőn azért az rakás fán vólna, kiált felbóval: O Solon, Solon! Mellyet midőn Cyrus Király meghallana, megakaria tudni, micsoda esméretlen Isten vólna az, az melyhöz Cræsus az ő halálának utolsó veszedelmében kiáltana. Cræsus pedig veszteg halgat. Hogy másodszor is kérdetnék ki vólna az à Solon. Azt mondgya hogy az vólna, az kit én kívánnék, hogy minden Királyok és kegyetlen *Tyrannusok* halgatnának és követnének. Hogy Cyrus ez bót sem érthetné eléggé meg, másodszor is mondattya véle; hogy megtudhassa ki légyen az à Solon. Akkoron meg befél-li Cræsus Cyrusnak mind az egész dólgot és tellyes históriát: Mint tartotta ő legbódogsálgosb embernek magát, mint hivatta hozzá Solont Athenásból: néki minden kincsét dicsőségét megmutatta, reménlvén azt, hogy őtet az is ez földön mindennél bódogsálgosb embernek itillye, és egész világra kikiálcsa: és Solon bölcsen mit felelt légyen ő néki. ő pedig annak mondását mely bolondul vötte, és meg csufolta. Mostan pedig igen fején telnék az mit nem akart hinni. Hogy azért most igen bänná, ugy gondolta meg Solont, és az ő mondását nagfűbéli foháskodással. Midőn ez bölcs befédet Cyrus hallaná, meg-gondollya ő is az csalárd Szerencsének álhatatlanságát,

meggondollya azt-is hogy ő-is csak ember, és minden Szerencsétlenségnek aláia volna vettetvén; és az mi most Crœsufon esett, noha az-is nagy Király volt mint ő, más-tól binte azon eshernék ő rayta-is. Megbánván azért Crœsus meg égettetése felől való bándékát, levéteri az rakás-fáról, és hozzáia viteti. Noha az fa immár meggyuytatott volt és igen égett, ugy hogy az tűznek megölthatására semmi segítséget nem reménlenének: Véletlen nagy zápor első indul és megöltya az tüzet. Ekképpen szabadul-meg Crœsus az halálnak jelen való veszedelméből, és életének hátra maradt idejét Cyrus udvarában csendesz nyugodalomban és jó békeféségben minden szorgalmas munkás fáratságnélkül töltötte el, és az ő nagy értelmességéért és szerencsés böles tanácsadásiért Cyrusnál nagy tisztességben és becsületben tartatott. Ez ilyen álhatatlanságát az tellyeségtelen Szerencsének jól megkellene gondolniok minden embereknek; kiváltképpen az kik nagy tisztességre emeltettenek, és ez idő szerint való jókkal az l-ftentől gazdagon megáldattanak, és nagy Vrak körül vagy on forgások, ez ilyeneknek mondom, hogy jól megkellene gondolniok az Szerencse változandó voltát, hog attól meg ne vakitatnának, és ahoz semmit ne biznának, ha binte magát kedvesnek és barátságosnak tettetné-is, és ráiok mosolyodnék-is. Nem kell néki hinni, mert egy szempillantásban megfordulhat. Igazán int azért à Cato:

Si fueris felix, quæ sunt adversa caveto,

Non uno cursu respondent ultima primis.

Hogy ha az Szerencse rád mosolyodik,

Ne higgy néki, mert hirtelen változik.

Vífontag midőn néked az Szerencse valamikor vagy mindékor hátat vét, és hozzá semmi jó kedvet nem mutat, igen jól vagyon dől-god, és nagy veszedelemtől vagy bátorságos. Ne kételkedgyél azért és ne törődgyél. Ez az ő szokása, természetű, egyébbel sem bánik különben. Veled sem kezd semmi uyságot. Másképpen kellene magát te hozzád alkalmaztatni, hogy nem minden egyéb emberek-höz, és az mint ő néki szokása? hogy ha azt mivelné nem lehetne Szerencse és annak sem neveztetetnék.

Ha néked az Isten ez földön jó Szerencsét, házat, jó-ságot, feleséget, gyermekeket, pénzt és egyéb marhát, ti-felséges táplálásodra valót, és jó barátokat engedet; ezek mind ez világ javai, az Szerencsének mind aláia vadnak vettetvén, és néked nem adattanak fiaiátul: Ha te töled mind ezek, Isten akarattjából, elvétetnek. Semmi nem vétetik oly el az mi tiéd és fiaiátod volna. Mert mind a Szerencséié. Ez az ő csudás természetű berint, az Istennek reá ereftéséből, csak jádzik az emberekkel. Mezitelen és sem-mivel jöttél ez világra, mezitelenül kel ki menned-is, és mind az világnak kel hadnod az mi övé, és ő hozzá tartozik. Az mi valakire tartozik, azt ő minden igazsággal meg kívánhattya, ugy az Szerencse-is.

1. Tim. 6. 7.
7.

Midőn valamely drága kö áros, egy drága kövel és gyöny-elékesítetett gyűrőt egy ideig kölcsön engedne és oda adna, hog ideiglen magadat véle örvendeztetné; ő pedig oftán azt töled ismét megkérné, felettéb törödnélé azon? Avagy kedvetlenkednélé azért és haragudnálé ő reá: avagy perlenél ő véle érte, hogy az övét vissza kéri. Sokkal inkább köbönöd kellene néki; hogy egy ideiglen éltél az ö-vével,

vével, és magadat azzal gyönyörködtetted.

Miért böknél mindgyárt szembe Istennel, mit haragudnál azért reá, hogy valamely szerencsétlenség által töléd azt elvéb, az mit az berencse által te néked adot, és soha az néked sajátod nem vólt, hanem csak ideig vólt engedve; és csak gondviselővé és Sáfárrá tött téged rayta! Sőt inkább az b. Iobbal azt kellene mondanod: *Dominus dedit, Dominus abstulit*. Az Vradta, az Vrvötte el-is, Legyen áldot az Vrnak neve. Talám te sem oly hiven Sáfarkodtál véle az Vrnak kívánsága berént? Avagy efféle idő berint valók bántásodra lettek vólna az örökkévalókban.

Annakokáért úgy kébitse ember magát ez dologhoz, hogy az Szerencsében, ha midőn az mindenűnnen ugyan reánk tódul-is, és binte kívánságunk szerént vagyon dól-gunk, ne kevélykedgyünk, se bátorságba ne merüllyünk: azonképpen ellenbe ne félelmeskedgyünk és ne hadgyuk el magunkat, az Szerencsétlenségben, midőn nincsen dól-gunk az mi kívánságunk berint.

Si Fortuna iuvat capeto tolli:

Si Fortuna tonat capeto mergi.

Fel ne fuvalkodgyál jó Szerencsédben,

Meg se rémülj Szerencsétlenségben,

Seneca-is ilyen bói:

Nemo confidat nimium secundis;

Nemo desperet meliora lapsis.

Szerencsédnek ne hidgy sokat;

Mert ő téged megjárzodtat,

Ha veszedelemben estél,

Késlemben ugyan ne estél.

Rebus angustis animosus atq;

Fortis appare: Sapienter idem

Az Szerencsében nincsen semmi igaz
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

85

Ha Szerencséd rayrad, va'lamint akarrad, oly kedvesen tündöklék,
ő hozzá ne bizzál, fel se fuvalkodgyál, mert hirtelen változik.
Ha ellened támad, bátoricsad magad, mint erő's szűhöz illik,

III.

Hogy az nagy Szerencse sem berez semmi ál-
landó örömet és bódogfágot.

AZ miképpen hogy az Szerencse magában csak
lárd és hamis; semmi igaz és tellyes örömet és
bódog életet nem bülhet és nem berezhet: a-
zonképpen mivel hogy ő maga álhatatlan és
változandó, semmi állandó és megmaradandó örömet és
bódog életet nem hozhat.

Az Szerencsét többire mindenkor egy gömbölyű te-
kére állatván írják ki, két kiterieftet bányaival, álhatatlan
és hamar elrepülő vóltát jelentvén: hogy ő oly csodála-
tosan forog, gördöl mint az teke vagy golyóbis: az mely-
nek felsősége mayd alól, az alsó megént fellyül vagy ólda-
loslag láttatik.

Az mint imez versek-is mutattyák:

Præcipitem movet illa rotam, motusq; laborum
Nulla quies claudit, nec sistunt otia motum
Hos premit, hos elevat, hos deijcit, erigit illos:
Cogit & in varios homines descendere casus.

Az Szerencse áll kerek golyóbisön,

Az mely forog nem áll meg bizonyosson:

Az golyóbis gördöl és fut sebessen,

Nem áll még az Szerencse is egy helyen.

Az mi fenn vólt, immár alar láttatik,

Az Szerencse is óránként változik.

Imézt lenyomja, s' amazzt fel emeli,
Magát az Szerencse így elmérteti.

Sesoftris

Annakokáért midőn *Sesoftris* az Aegyptumi Király, egyben négy Királyt fogatott volna bekérébe, és azokkal vonyattná magát; és az bekér vonó Királyoknak egyik gyakran hátra tekintene az kerékre, meg akaria tudni *Sesoftris*, miért nézne oly gyakorta az kerékre! talám azon fél hogy az kerék nem mégyen utánna. Nem azért ugy mond, az Rab Király, hanem azt nézem hogy az kerék oly gyakorta fordul; az alsó része mayd fellyül, és az felső meghalól fordul: és az Szerencsének álhatatlanságáról gondolkodom, és az embereknek minden ő dőlgain csudálkozom, mely igen hamar elfordulhatnak és elváltozhatnak. En-is hatalmas Király valék mint te, de imé az Szerencse hová fordira, hogy szekeret kellyen vonnom mint az baromnak. Ez bölcs beféd bívében hat *Sesoftris*-nek, és meggondollya az Szerencsének nem állandó vóltát, és mivel nem tudga mi eshetik még ő rayta-is, és mire juthatna még életében; meg szabadittya ez Királyokat ez ből gálat alól, felvébbi őket bekérére, és annakutánna tisztességben tartotta.

Porus

Illyen feleletet adot vólt *Porus*-is, az Indiai nagy Király, az Nagy Sandornak, midőn fogva eleibe vitetnék, és Sandortól kérdetnék: Mit alitana azért, és mit érdemlene, hogy ő véle cselekednék. Azt feleli: *Quod hic dies tibi suadet, quò expertus es, quàm caduca felicitas esset*: Arra meg tanitot tégedet ez mái nap, mellyen az én példamból látod és megtanulhatod, mely álhatatlan légyen a Szerencse.

Xerxes

Szinte ezent jutatta eszében *Artabánus*-is az ő rokonának *Xerxes*-nek, midőn véle egy nagy magass hegyen állana

lana, hogy az őszvegyült nagy hadi Sereg népet néznéie; mellyen előbb Xerxes igen megörvédezett, és magát Szerencsésnek és bóldognak alította, hogy ő ily nagy meggyőzhetetlen hadi népet földön vizen vinne, vezérlene: de ottan hamar az után keservesen kezdet sírni. Elméiének ily hirtelen változásán csudálkozik Artabanus, és ennek okát kívánja tudni. Megfelel az Király: Ne kellyenél szívem szerint örvendeznem azon, hogy én ily hatalmas, jeles nagy fokságu népet látok egygüt, viszontag hogy ez gondolat ötlék belém, mely rövid és nem állandó legyen ez élet, és hogy ez nép ez előtt ház esztendővel nem volt, és ház esztendővel ez után nem lesz, mint tarthatnám magamat meg az sírástól? Mond arra Artabanus: Kegyelmes Vram Király, ez nem illetlenül mondatik, és igen igaz: de nyilván valóság az-is, hogy az emberen gyakorta oly dolog esik, az mely keservesb az halálnál. Es noha rövid ez életnek ideje, de ugyan még finesen senki oly jó Szerencsés, az kinek gyakorta ugy ne esnék dólga, hogy örömesben akarna meg halni, hogy nem élni, &c. Oh mely sokan vadnak ez máj napon-is jó Artabane, à kik ved tartják ezaránt, à kik téged bizonyára nem hadnak hazugságban. Mert mi hallatik gyakrabban az emberek fiaitól, hanem hogy gyakorta kívánnák halálokat, ebben az igen rövid, és annélkül-is hamar elfűtő életben!

Artabani sententia memorabilis.

Hasonló tanuságot ad az böles Democritus Darius Király eleiében: Midőn felesége meg hólt volna, és azt alitana, hogy ez *Philosophus* azt feltámaszthatnáia, az ő mesterségével. Ezt az *Philosophus* az Királytól meg nem tagadgya; hanem okossággal akarja eleit venni. Azt kívánja a-

Democritus

13

nya a-

nya azért az Királytól, hogy ha ugyan azt akarja hogy az ő felesége az halálból feltrámadgyon, tehát azzal cselekedgye ezt; Kereftessen az ő országában három ifiú embereket, mellyek immár életeknek harmincz esztendeit elérték, és azokon soha még semmi nyomoruság nem esett egész életekben; azoknak neveket írja egy czédulára, és azt tegye az megholt Királyné affionynak melléire, és úgy ismét megelevenedik. Mert jól tudta, hogy a mely igen lehetetlen, az megholt Királynét az *Philosophiai* mesterséggel megeleveníteni: oly igen lehetetlen volna az Királynak, három harmincz esztendőös legényekre bért tenni, az mellyeken az Szerencse az ő álnok csalárdkodását meg nem mutatta volna.

Syrac. 49.
V. 12.

Méltán *exclamitálhat* és kiáldogalhat azért az bölcS Syrac, és ez életnek nyavalyáságán valóban *lamentálhat*; Nagy nyomoruság rendeltetett minden embernek, és nehéz iga vettetett az Adam fiaira annyok méhétől fogva, mind a napig, mellyen az mindeneknek annyához a földbe megtérnek. Az ő gondolatoknak, és sívőknek félelmének forgalmatos várása, tudniillik az halálnak várása, egyaránt az dicsőségnek fékiben ülőnek, és az alázatoson az földre és hamuba levettetteknek, egyaránt verős bárfont és koronát viselőnek, és az nyerslenben, és czondorába öltözetnek. Busulás, irigység, felháborodás, &c. Es az egész bent Irás rakva efféle panaszolkodással az embernek hiába valóságos életén, mellyeket nem búkség, és ujalmas-is volna ide mind béhozni.

Mind ezekből azért az mellyek ekkéig előhozattanak, igen könnyen megláthattyuk, mely nyomorult és vakult

vakult emberek legyenek azok, az kik az hamis, csalárd, rétovázó, tellyeségtelen és álhatatlan Szerencsére bizák magokat: és azt alittyák, hogy mivel nékik az Szerencse oly kedvekre jár, nem lehetne immár ő nékiek semmi szükségek, és már által mentek ők minden veszedelmen. Ez illyenek mind, csak az zavaros fővenyen éppitenek.

Ellenben pedig ezekből arra-is megemlekeztetik az ember, hogy senki felöttéb meg se ijedgyen és réműllyön, hogyha háttal fordul-is hozzánk az Szerencse, az mint az bölcs Seneca-isból: *Nunquam ego Fortunæ credidi, &c.* Soha nem adtam én hitelt az Szerencsének. Mert midőn reám mosolyodot, és velem lakot, pénzel, jófággal, tisztességgel, *gratiával* látogatott és egyebeket rakással hordott, mind azokat én csak úgy vőttem, és oly helyre raktá le, az honnan minden bánatom homoruságom nélkül elvihetn és elragadhatna. Nagy közben verést csináltam én ő közötté és én közötttem. Anakokáért mikor nékem csalárdálnokságot akarnam mutatni, és tőlem valamit elakarna fordítani; ugyan semmit nem vött én tőlem el. Az Szerencsétlenség nem homorithat meg senkit, el sem vesztethet, ronthat, az mellyet az előt az Szerencse meg nem csalt. Az Szerencse féli az bátorságosokat, és rettentí az félénk elméűeket. Elprédálhattya az jófágokat, az álhatatos embereknek elméieket nem mozdithattya meg. Ieles jól és bölcsenből ez pogány, de sokkal jelesebben az bent Iób. Ez midőn minden ő jófágát elvesztette volna, az csalárd Szerencse nem veheti el az ő bívének Istenben való bizodalát. Elprédállya az ő jóvait és gyermekeit. Iób pedig azt mondgya: *Dominus dedit*: az Vr adta, az Vr vette el.

B

Seneca

B

166

Légyen áldot az Vrnak neve. Az Sátán ő néki tulaydon testéhez nyul: kelevényekkel és fekélyekkel veré meg őtet. Ióbnak szive úgy meg áll mint az erőls köfal. *Etiam si me occiderit Dominus.* Ha binte megölelend-is engemet az Vr, de még-is ő benne reménlek. Tudom hogy él az én megváltóm, és feltámaszt engemet az utólsó napon, *Ecce.*

Noha azért jószáginknak, tisztességeknek és dicsőségeknek, feleségünknek, gyermekinknek elvevése à testnek igen nehezen esik és igen fáy. Es az hirtelen való változás, gazdagságból begénységre, az örömből siralomra, az tisztességből gyalázatra jutás nem lészzen bűnek fáydalma, és szerelmenélkül: mindazáltal hamagunkat jól meg gondollyuk, és à Szerencsének terméketét és tulaydonosságát, és az ő javainak mi voltát jól megnézéllyük hánnyuk vettyűk, bizonyára igen kevés okaink lésznek az szerencsétlenségben való törődésre és kefergésre: az mint szinte az Szerencsében való nagy örvendezésre: Sőt nagyobb okaink vadnak az Szerencsétlenségben való örömré és az Szerencsében való bánatra. Miképpen lehetne az, mondhatnád? Imigyen. Nem bólok én most veled az 6. Irásból, az mely erre bövségessen tanit minket; hanem csak az okosságból, és az Szerencsének imént béhozot megírásából, és annak álhatatlanságának megmutatásából. Mert holot az oly csalárd hamis és álhatatlan, mi lehet néked egyéb az Szerencsének jelen léte, hanem előlfutó postáia az Szerencsétlenségnek! Es hogy olly bizonynyal mint hogy az Szerencse most jelen vagy on, és reád mindenünhen mosolyog, és pedig annál nagyobb az szerencsétlenség, mennél nagyobb volt az előbbi jó szerencse.

Vízontag ugyan azon Szerencse áthatatlanságának *fundamentum*ából. Midőn az hozzád háttal fordul, és minden felől téged kedvetlenül tekintél, mi lehetne az egyéb, hanem jelensége az bátorságnak, hogy te immár mentséges vagy minden ő csalárd álnokoskodása ellen, az melyet immár nem gyakorolhat rajtad, mivelhogy immár eltávozott tőled. Kinek ninkellene azért bánkodni, a kinek valamely vérsomiuhozó kegyetlen *Tyrannus* alatt szükség volna élni, az ki őtet noha kedvessé tekintené és nékie jó bót adna, de valósággal életének és minden előmenetelinek veszedelmére ígékeznék? Ki nem örülné azt, hogy ha az a *Tyrannus* valamely más országba menne, és attól ő megmenekednék? Annakokáért az ki bátorságos életet akar élni, távoztassa és fusssa az Szerencsét, valahol és valaminthőle lehet: az melyben börtnyen elvešnek valakik reménségeket ő benne helyheztetik. Es valamidőn jól vagyon dőlgođ, meg gondold ollyankor, hogy ismég gonosbúl lehet állapatođ, ugymond az bölcs Syrac: és ha midőn gonosbúl vagyon dőlgođ, ismég jóra fordulhat állapatođ.

Mindeneknek elötte pedig meg kel azt tudnod, hogy te rajtad semmi nem eshetik az Istennek kegyelmes akaratyanélkül, és az ő kiváltképpen való elévé ellátása és fel-séges menneyei és bölcs tanácsanélkül, ezeknélkül mondom, hogy sem Szerencse, sem szerencsétlenség nem bálhat te reád. Ennek okai ez életben el lehetnek reytettétvén: igazságtalanok és nekünk ártalmasok nem lehetnek. Mert csudálatosképpen hordozza és vezérli ő az ővéit, és

Pfal. 4. v. 42
1. Pet. 4. v. 17.

Matth. 10.

Matth. 10.
v. 29.

Rom. 8:

földön legnyavalyáságosb berencsétlenb, és megvetetteleb emberek legyenek, az kik ő néki legberelmeseb fiai. Es ellenben azokat legberencsés dicsőfégesbökké és tiszteltesbökké hadga lenni, nagy örömben vigaságban élteri è világon, à kiket tud, hogy az önnön hitetlenségek által ördögökké lésnek végtére, és méltán legnyavalyáságosbaknak kellene lenniük. Tudgyuk azt mindazonáltal, hog à mifeiainknek hiaifálai-is mind megvadnak bámláltatván, és azok közül, csak egy sem eshetik el, az mi Istenünk akarattyanélkül. Es mit árt az mi nekünk, hogyha à mi Idvö-zitönek Képéhez, ábrázattyához itt az kereftben, amot ostant az dicsőségben egyenlökké kellyen lennünk? Nem vagyunké mi jobbak az Verebeknél, kikben kettőt vehetni egy fillyeren, és egy sem esik le közülök az földre az mi mennyei Atyánk akarattyanélkül: Bizonyára ha magunkat dicsőségünkben meggondolnók, az melyre minket az Isten teremtet, és minden teremtet állatoknak, ez világ javainak uraivá tett, és annakfelötte Christus az mi Idvö-zitönk minket megszabadított, és az mennyei örökké való jóknak-is uraivá tett, mint lehetne rehat, hogy mi az idö berint való földi dölgoznak elveftésén oly felötte igen kefergenénk, holot azok fokkal-is aláb valók mi nálunknál? Ki vehetné el mi magunkat mi magunktól? Ki vonhattya mi tölünk azt el, az felségeft és drága nemesegeft, az mink mi nekünk az mi megváltó Christusunkban vagy-on? Tudgyuk azt hogy sem halál sem élet, sem jelen való sem következendö, sem magasság sem az alatt való-ság és semmi teremtet állatt szakashtat ei minket attól az beretettöl, mely az Christus Iesusban vagy-on.

Immár

Immár azért bővségelesen megmutattator, hogy semmi tellyefséges, semmi álhatatos öröm és igaz bódog élet az Szerencsében nem találtatik: mivel az Szerencse ő magában nem igazságos, hanem hamis és csalárd: Nem tellyefséges, hanem tellyefségtelen és fogjatkozásos; nem állandó, hanem álhatatlan legyen.

NEGYEDIK RÉSZ.

Hogyha igaz, tellyes és állandó öröm és nyugodalmas bódog élet találatsék az nagy jószágban és gazdagságban.

EKKEdig mi az Szerencsében kerestünk igaz, tellyes és állandó örömet és bódog életet, de nem találtunk. Immár az Szerencsének javait is tekintéllyük meg; és az megemlitett örömet és bódogságot keressükbe abban is. Első kezdésünk pedig legyen az Gazdagságról és a jószágokról. Mert e világ minden ereiével igyekezik éyjel nappal marhát, jószágot, gyűyreni magának és az övéinek. Es midőn az emberek fiai annyira elő vitték dologokat, hogy sok pénzt és jókat gyűydtöttek öszve, bódogoknak itilik magokat, és bívők éltetik örömmel, és negédeskednek ez földijókkal. Megutálnak egyebeket, az kiknek jószágból nincsen annyi értékek. Fennyen héaznak, erfények szerént beféllenek, semminek tartnak mindent; az mit pedig ők bólnak az égből bármazotnak kell tartatni; az, mit

Psal. 73. v. 9.

Psal. 39. v. 7.

Psal. 144. v.
21. 22.Gazdag em-
ber.

Luc. 12.

ők beszélnek annak kell ez földön értekesnek lenni. *Et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.* Sokat gyűjtnek és nem tudják, kié léízen jövendőre. *Vanitatem locutum est os eorum,* Hogy az mi fiaink nevedekgyenek ugymond, mint az gyermekdéd plánták, és az mi leányink mint az Palotának ékesítő kö oßlopi. Az mi tellyes tárházaink fölgáltasának büntelen eleséget. Bóldog nép az, az melynek így vagyon dólga! Az miként fent Lukácsnál amaz gazdag dicsekedik az ő sok javaival, és az ő maiorságának, gabonáiának bőv termésével, és sok cõtendőre veti, talállya eleségének fámát. En jószágom faporodik, honnan elmém bátorodik. Hová tégyek mindeneket? Lerontatom az én csüremeimet, és sokkal nagobbakká építem, és azt mondom az én lelkemnek:

Imé lelkem, javaim szaporodnak,

Mellyek sok cõtendőkre is elartnak.

Ne aggódgyál azért és ne bánkodgyál,

Egyél, ígyál, örvendgy, aludgy, nyugodgyál.

De hald még bolond, mit mond ísten néked:

Ez éjzel elragad az halál téged.

Ki élésen oßtan sok gyűjteményed?

Hová kél örömed és keresményed?

Ezechiás.

i. Reg. 20.

2. Chro. 32.

Ezechiás egyébként jámbor Király volt, de örömeft látta az ladába gyűyret veres rókákat, és hogy az Babyloniai Király követi felgyógyulása után hozzájöttek volna; meg mutogattya nékiek minden aranyát, és ezüstt, drága köveit, gyöngyeit, és az mi drága szép volt az ő kincstartó tárháziban. Ezeknek mind elő kellett mutatódni, azokban volt az ő gyönyörősége. De izében esett az ő nékie. Mert az Babyloniaiakban is volt arany ér, mely megpesdült benne; cõtendő mulva azért ismét eljönek, minden
ő hadi

ő hadi ereikkel, és oly igen megpurgállják az Ezechias kéncestartó házait, hogy semmi ott nem marad; az mint ötet az Isten Eſaias Proféta által megfenyegette vala.

Midőn Croesus az ő nagyságu javait, gazdag kincseit, Királyi dicsőségét és felséges fényességét mutogatná Solonnak, azt alitván hogy Solon ötet, ez földön legbódog-
 ságosbnak itilné: De minekelőtte magát jól megtekin-
 télhetné, mindeneknél bódogtalamb lében. Mert Cyrus Király mindenét elvéſi. Es annakelőtte, az mint oda fel-
 megértők, rakás fán megégetésre itili és *ſententiázza*.

Bizonyára az arany, drága kövek, gyöngy és egyéb jó-
 fág, ő magokban nem kárhozatofok, és az Keresztén-is
 jó lelki eſmérettel birhat affélékkel. De kárhozatos úgy,
 ha ember gonosz lelki eſmérettel, és felebaráttjának kárá-
 val és veszedelmével pénzt, jófágot, törvény-s-igalság el-
 len ösvegyüyt, rakásol, ſívét arra figgezt, kevélykedik vé-
 lek és pompáskodik. Egyébként ez világi s-ido ſerint va-
 ló jók, aiándéki és áldáſi az Vrnak, az melyet Isten vélek
 közöl az övéikkel, mégaluvásokban-is, mindé ő futosások
 fáradságoknélkül-is. Mert az Vrnak áldáſa tében gazdag-
 gá ſorgalmatoskodásnélkül, mint az bölcs és gazdag Ki-
 rály az Salomon mondgya; Kinek az Isten áldásából oly
 nagy gazdagsági, javai vóltanak, hogy az ő ideieben az
 ezüstnek kevés becsületi vólt, és az mint az Irás mondgya,
 oly bővségessé tötte az ezüstet Ierusalémben, mint az kö-
 vek, és gazdagb vólt minden Kirá'yoknál ez földön. Mert
 ő az ő nagy bölcsesége által annyira vitte dólógát, hogy az
 pénz é világnak minden ſegetitiről mayd ugyan reá foly-
 na. Es cſtendei jövedelme ötven egyſzer való fáz ezer, hu-

Croesus,

1B

Pſal. 117.

Prov. 10. v. 12
Salomon gazd-
dagsága.2. Chron 11
v. 12, 13.

ſzon

i. Reg. 10.

ízen nyólcz ezer és két száz koronás arany volna. Vgy-
mint ötven két tonna arany, azon kívül, az mit az Aros
emberek aiándékoztanak, és az minden helyekről jött kö-
vetek aiándékba hoztanak estendőnként, az Királyok, az
Vrak Arabia orfághból. Nem csuda azért hogy annyi a-
ranyat költet az Ierusalémi templumnak éppítésére; tud-
niillik az mint Budæusiria, és ember megvetheti két ház-
szor és kilenczven szer való ház ezer, és hatvan ezer koro-
na aranyat. Többet tett három ház tonna arannál. Es nem
völt még akkor négy estendőnél többig az birodalom-
ban, mikor mind ez nagy summát csak az templum ob-
lopira, és edényeire költené. Hogyha ide fámláltatnék a
ház ezer, nyólczvan három, ezer hat ház koronás arany,
mellyet az munkások bérbe adtak, ment erre az éppület-
re négy ház tonna arany csak kétféle pénz, az eleségen kívül,
az mennyit a munkások hús estendeig megettenek, mig-
len az templumon és az Király hazán éppitettének, mind
az materia, és mindenféle ebközők kivől, az mellyek az ép-
pületre szükségesek, fa, kö, méz, ezüst, ón, értz, &c. Mind
ezekre mondom, hogy az mennyi költség ment, ha igen
borosson egybe vernék, felette nagy summát tenne.

Az fent Irás említi azt-is hogy Salomon Galileában
húsvárosokat adott az Tyrus Királynak, az ő segítségé-
ért, mellyelez nagy éppítést ő-is segített. Ismét egy jeles
oblopot-is mely merő arany volt adot néki; az mely Ty-
rusban az Iupiter templumában, láttatott az ő idejében
azt bizonyítja Eupolemus. Nem-is csuda, mivel hogy
az mint megemlítők, ez Királynak oly nagy fokságu ja-
vai, és estendőnkint való jövedelmei vóltanak, Es min-
denkor

denkor az az hajó-is, az mely három estendőre Ophirból megjött igen jó féle Ophirinum aranyat hozott, négy báz és ötven talentumat, az az, Harmincz négyezer való báz ezer és hatvan öt ezer korona aranyat, ugy mint harmincz öt tonnát. Az Salomon Királynak azért az ő kincses kamara házánál, annyi ezüst és arany volt, és egyébűt az ő ideiében, mindeneknél ugy bővölködöt, hogy mayd nem is böcsültetnék, az mint az Irás bizonyittya, hogy Salomon annyira elbővítötte az ezüstöt Ierusalémben, mint az köveket az utzán.

Mivel pedig Salomon az Templum építéséhez Királykodásának negyedik estendéiében kezdet, és három estendő alatt annyi kincset nem gyűthetet, az mennyi ez ilyen nagy épületre kívántatnék, azt is mondgya továbbá az Irás, hogy az ő attya David, sok jókat hagyot utánna ez épületre. Mertigy föl ő nékie David; hogy ő az ő begénységében a Templumnak épületire gyűjtött báz ezer talentum aranyat, és ezerezer való ezer talentum ezüstet, hogy az ezüstben finte annyi vólna az menyi az aranyban, tudniillik az Sidosági legnehezéb mása fterint, száz-
 ezer és ötven négyezer való bázför báz ezer, az mely tizen öt ezer és négy báz tonna arany. Mayd ugyan hihetetlen *summa*, hogy ha minden talentum vagy mása, 7700. koronás aranyat tessen. De az közönséges mérték fterint, melyben minden talentumat, vagy mását, hat báz korona aranyra kellene vetni, tizenkét báz tonna arany lenne. Az legal-sób fámrlálás fterint pedig, ugy hogy az mása csak egy Sicluffal tenne többet négy forintnál: Nem lenne kilencz tonnánál töb; az mely *summa* mayd kevés völt vólna ez il-

Davidnak
kincse

1. Reg. 6.

1. Chron. 22

Talentum

N

lyen ép-

lyen éppültre, az mely egy lenne az világnak hét csudás éppületi közzül.

Aranyas idő
Saturnus a-
latt.

Mivel azért az régi Királyok oly nagy jókkal kincsel birtanak, még pedig ezt csak ő hegénységéből valónak mondga, nem csuda hogy az az idő, aranyas időnek mondatott *Saturnus* alatt az Olasz orfági Király alatt. Két fáz ektendőnél alig többel David előtt. Annál kevesbé csudálkozhatunk rajta, midőn olvassuk, hogy az régi Királyoknak temetésére egynéhány tonna arany ment, melyet vélek az koporsóban, s-syrban temettenek, és csudálatosképpen duggattanak el. Es hogy Salomon-is annyi nagy fok jót reytett el az ő Attyának Davidnak temetésében, hogy Hircanus-is az után ezer három fáz ektendővel, midőn csak egy lyukat nyitot volna meg-is, három ezertalentum vagy mása arannál többet venne abból ki. Es Herodes-is, midőn az David koporsóját meg nyittatná, nem kevesbet tolvaylot ki belőle, az mint Iosephus írja. *Lib. 7. Antiq. cap. ult.*

Az Persiai Ki-
rályok kin-
cse:

Tízberte nagyobb volt az David kincse, hogy nem mint az Persiai Királyoké, az melyben fáz nyólczvan ezertalentumnál, avagy mása arannál többet nem igen találta-nak. De még-is ugyan drága nagy kincs volt, és ez világra ki hatot nagy hire.

Király vánkosa Persiában, és Samoly.

Darius idejében az Király ez illyen kincsnél halt, mert az Király ágya feiénél, egy kincses kamarátska volt éppitvén, az melyben mindenkor öt ezer font, avagy harmincz tonna arany őriztetett, és ezt Király vánkosának, vagy fő allynak nevezték. Lábánál meg más kamora volt, melyben tartatot három ezertalentum, és ezt Király Sámolya-

molyának mondták. Az aluvó kamara vagy ágyas ház, egy mesterséges arany fölő tövel s' venikével volt bé vőva, mely merő sárga aranyból volt, és az fölő gerezdek körül rayta mindenféle drága gyöngyel, drága kövekkel voltak megrakva. Vgyan azon Királyi kamorában állot egy víz korsó-is avagy csébe, pohár. Az mely drága mesterséggel volt csináltatván, és az mellyet három száz bor való száz ezer koronás aranyra, avagy három száz tonna aranyra becsül-
 tének. Budeus liby 4.

Oly pompáson és frissen vífelték magokat az Persiai Királyok, és kiváltképpen az utolsó Darius; kità ő főb Tanácsosi és esküt baráti, minekutánna már az Nagy Sándortól három bor győzetet vólna meg, aran j lántzal kötöz-
 ték meg, és úgy hurtzolták; végre sok sebekkel ölték meg.

Ez álhatatosága az család Szerencsének, hogy az olyan nem különbben, hanem arany lántzal kötözve vite-
 tik az halálra, az ki oly gyengén alutt, és az oly aranyas vánkő-
 fon és szép himes ágyon fekütt: mert midőn valamely dolog igen elfel ment, sükség hogy le esék. Es ha az kéz-
 ijat igen meg vonják, elkel romlani. Adná lsten hogy ezt meggondolnák minden emberek, és Kiváltképpen az Ki-
 rályok Fejedelmek és az Vrak.

Nagy kincsek volt az Afsyriai Monarcháknak-is, és Afsyriai Királyok kincse.
 kiváltképpen az utolsó Sardanapalufnak. Mellyet száz bor
 való száz ezer talentumra avagy funt aranyra becsültek, és
 tiz annyi ezüstre. Az mely kincset ő, midőn irégylene az
 Arbacefnek az Medűsok Királyának, az ki ő reá az várost
 megállotta, egy nagy rakás fára hordatta, felgyuytatta
 azt, és magát feleségével és udvari affony népeivel egygyűt,
 és egé

és egész Királyi palotáival egyetemben megégette.

Alexander-
nek kincse.
Curt. lib. 8.

Mely nagy volt légyen *Alexander Magnus*nak kincse, megemliti *Hermolaus in suis Inventivis*: hogy harmintr ezer öszvéreknek elég tereh volt hordozniok. De ez sem csuda, mivel az ő Görög kincséhez az Perfiabéli kincset-is hozzá nyerte.

Muskoviták
kincse.

Az Muskák kincse sem mindennél aláb való. Mert azt írja *Cromerus*, hogy 1470. éftendőben, az *Iobannes Muskavianak* nagy Feiedelme, mely Novigradot megvőtte, három száz fekéren alig vihette el csak az aranyat, ezüstet, és a drága köveket, az egyébféle marhának, bérbármnak edénynek vitelére bámlálhatatlan sok fekekerek vóltanak.

Mennyi légyen az Török Császárnak éftendőnkint való jövedelme, emlekezik arról *P. Iovius in vita Solym.* hog vagyon éftendőnkint több hatvan tonna arany jövedelménél: melynek negyven ötét az Birodalom igazgatására kel költeni. Midőn hadat visel, arra semmit nem kel néki költeni, hanem az ő népének magok sóldgyokon kel hadba menniek, és még annakfelőtte minden főfő nékie bizonyos adótád, úgy hogy ő az hadban öregbiti inkább az ő kincsét, hogy nem mint kisebbitené, Es azt tartja *Iovius*, hogy ő néki egyedül több kincse vagyon és drága köve, az ő kincses házában, hogy nem minden Királyoknak és egyéb Feiedelmeknek volna minden ő kincses házaikban.

Romai Pápa:

Az Romai Pápák-is már régulta gyűytik, és ez világ javait igen vonták magokhoz, és nagy álnoksággal és sérénységgel öregbitették az *S. Petri patrimonium*at; Szent Peter jól vetette ki hálóiát, és jól járt véle. Az melyre vitte az ő haióiát, és az hálót eltöltötte nagy halakkal. Bez-

zegez

zeg ez volna ám az arany idő, mert az egész világ csak pénzt pénzt kiált. Az görbét az pénz meg igyenesíti, és az egyenest az pénz meg görbiti.

Az kinél sok veres Rókácskák vannak,
Mindeneknél becsületei nagy annak.

*Aurea sunt verè nunc secula: plurimus auro
Venit honos: auro conciliatur amor.*

*Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.*

Mit panaszkodik azon hogy immár,
Amaz régi arany idő most nem jár.

Az arany idő most is jelen vagyon,
Mert mindent az arany bír ez világon.

Minden csak aranyra, pénzre tör és vágy,
Pénzt pénzt kiált, kiért mindent hátra hágy.

Iósság és mesterleg nem becsülszik,
Mind csak az arany s' az pénz kereszlik.

Ne hidd hát az arany idő elköltét,
Hancim hidgyed mostan is jelen létét.

Propertius.

*Aurum omnes victa iam pietate colunt,
Auro pulsa fides; auro venalia iura;
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.*

Az pénz mostan mindenütt börtönyen regnál,
Szántalan hamiságot és bűnt csénál,

Hűtet meg ség, minden hűséget elveszt,
Törvényt, igazságot elő nem ereszt,

Bántya, rontya az Isteni félelmet,
ól, prédál, éget, szerez veszedelmet.

Felforgattya az igaz Religiót,

Megfogyta az Isteni szolgálatot,

I.

Hogyha az nagy sok jó és gazdagság igaz örömet,
és szép csendes boldog életet hozhat-e?

Ollehet ez világ azon vagyon, és valóban fáradoz azon, mint tehelesen sok pénzre és jóbágra fert, és sok kincset gyűjtheffen, arra vagyon éjjeli, nappali gondgya, és semmi munkáát, fáradságát nem kiméli, csak hogy valamiképpen meggazdagulhasson, és nyugodalmas életre juthasson: mind azonáltal mi sem eleibe rakogattyuk, és nyilvánossággal ki mutattyuk, hogy abban ez világ igen ostobául tévelyeg, és hogy azt, az mit ő az gazdagságban, jóbágban keres fel nem találhattya, és hogy az bővelkedő gazdagság, senkit nem tében csendebbé s nyugodalmassá, sem bódog életet nem ad, sem az bűnek nem hoz igaz örömet.

Es pedig hogy onnan kezdgyük, az honnét illendőb, tudniillik az Mammonnak és nagy gazdagságnak természetéről, az mely az ő módgya ferént az embernek fivét örömeft hozzá vonfsza az ő hamis finével, szépségével, és megvakittyja az embert, ugy hogy azt alitsa hogy ő az legjóbbat keresi, midőn az sok pénzre, gazdagságra vágyódik. Az mellyel az szivek az igaz és legfőbbjótól elvonyatatnak és elforditattatnak, az nem igaz és csalárd jóra. Tudniillik az Istentől az aranyra; az teremtetőtől az teremtet dologra. Es midőn az szű az Istentől elforditott, menten megfofztatot az igaz bódogságtól, az igaz Főbjótól az igaz örömtől és csendeségtől, és az Sátánnak birodalmába hozatot, és az Istennek első parancsolattya ellen cselekedik: és elvesztötte az igaz és csendeséges életet, és igen könnyen mindenféle vétkekben, bégyenbe, gyalázatba, sőt mind testének lelkének mindennémű veszedelmében eshetik. Mint à f. Pál Apostol tanit, midőn mond:

hogy

Az gazdagság embernek fivét elfordittyja az legfőbbjótól és vétkekre taftittyja.

hogy az kik meg akarnak gazdagulni, kisértetben esnek: és az ördögnek törében, és sok bolond és ártalmas kívánságokra vetemedhetik, az mellyek az embereket bémerítik az vesedelembe. Igen képen és mesterségesen téstí az Apostol öfve az szerző okot és az munkálkodást, az fát és az ő gyümölcsét. Azért mondgya továbbad, az fősvenség gyökere minden gonosznak, melyben gyönyörködven némelleyek, az hűt mellől megtévelyedtek, és önnön magoknak sok sérelmet bereznek.

Mert midőn az igaz jó elveftetik, micsoda következhetik obán egyéb, hanem mindenféle szerencsétlenség, jay, vesél, vétek és gyalázat? Szedhernié fűgét a tövisről, és bőlőt az bojtorjánról? Sőt annyira jutnak az embereknek fia az elelségre való forgalmatóságotok miatt; és az gazdagságnak, gőnyörűségnek kívánsága, és az ideig való jóknak tövise, megfojtnak és elveftnek benne minden jót, minden keresztényi jóságos cselekedetet, és tífestleg, az mint őn maga az Isten fia bizonyittya. Es mond Syrach: Az ki bereti az pénzt, nem marad az véteknélkül, és az ki hiába valót keres, véle vést el egyűt.

Ha pedig valaki azt gondolná, hogy ő ugyan kereshetné az pénzt és gazdagságot: mind azáltal az ő Vráti Istenét, az legfőb jót sem hadná el: Szerethetné ő az pénzt és az gazdagságot, és egyber s-mind az ő Istenét-is megtarthatná az ő hívében. De ez illyen bódogtalan bolond maga elhitetését az embernek, régen kárhoztatta az Istennek fia, és ugy mint hamiságot, és minden gonosznak gyökerét megvetőtte, és megmutatta, hogy lehetetlen, hogy azon egy tőben kétféle beretet légyen egyber s-mind, az Istené

az Istené és az Mammoné; Nem bálgálhattok ugymond, az Istének és az Mammonnak. Vagy, Nem lehet az Isteni és az Mammoni szolgálat egyyüt. Egyiket szeretnetek kel, és az másikat gyűlölnödtök: egyyikhez kell ragaszkodnotok, és az másikat el kel hadnotok. Ebben semmiképpen semmi harmad nem találhatik. Az mint ezt még az értelmes poganyok-is megitélhették. Megmutatta azért *Anaxagoras*, és megbizonyította: hogy senki nem kereshetné egyfés-mind az *virtust* vagy jószágos cselekedetet: és az pénzt, s-az gazdagságot. Es az *Crates Thebanus* minden *Patrimonium*át az tengerbe hánta ezt mondván: Iób hogy én mericselek el titeket, hogy nem ti sillyesetek el engemet. *Vos mergi quam mergere præstat.* De sokkal dicséretesebben cselekedtenek, fok hív keresztyének. Az kik midőn látnák hogy az ő javaik az ő fivőket az Istentől elakarnák vonni, és ő nékik az Isteneségben akadályokra vólnának, az fegényeknek oltogatták, és az mint előb Syrachból mondók, az ki az pénzt fereseti nem marad véteknélkül, és az ki veszendőt keres, azzal ő-is elvész. Sokkan jutnak veszedelemre a pénz miat, és félmlátomást elvesznek.

De legjőbban és dicséretesebben cselekefnek azok, az kik jóllehet az Istentől gazdagon megáldattanak, és ők-is az mint az Salomon tanit, ki hadgyák folyni az ő kútfeieiket az fűködőkdő fegényekre, de ugyan, meg maradnak azoknak birásában, és azokból magokat feleségiket, gyermekiket tífeségben táplállyák nevelik, és nem figgeztik fivőket az ő javaikra, és nem hadgyák azokat magokon uralkodni, hanem ők uralkodnak az ő jovaikon: hogy azok ő nékik semmibűnre, kevélységre, gyönyörűség üzef-

fégüzésre és egyéb effélékre okot és alkolmatolságot ne adhassanak. Mert bizony dolog az, hogy az idő berint való jók, nagy alkolmatolságot és okot adhatnak az bünre. Az gazdag emberek könnyen az testi gyönyörűsége vonyatnak, azt vélvén hogy minden megengedtetik ő nékik. Többire mind megvetik az szegényeket, és az kik hozzáik gazdagsággal nem foghatók. Könnyen kevélységre és negédségre vetemedhetnek; usoráskodást, nyuzást, fofást sokkal inkább gyakorolhatnak ők, hogy nem az szegények; hizlallyák, gazdagittyák magokat más emberek kárával. Megfortélyozzák, terhelik az szegénységet. Okot adnak fősvénységekkel tartományokban és városokban nagy drágaságra. Soha meg nem elégedhetnek, nem telhetnek bé. Megbusittyák az Istent, somorittyák az bent Angyalokat, sértegetik tulaydon lelki esmérteket, és magokat gyakorta nyakra före vetik az nyavalyába és veszedelembe. Annakokáért mondgya az Istennek fia: hogy nehéz az gazdagnak menyorságba bémenni.

Matth. 19. v.
23.

Vgy vagyon hogy az szegénység közt is találni sok gonos és elfordult embereket, kiváltképpen a csavargó kóldusokban, a kibé legnagyobb és fertelmesb vétek regnalnak, az melyről itt mi nem szólunk. Mert vadnak bánatáandékból és kényefségből lett kóldusok, és nem kívánnak meggazdagulni, és egy helyben maradni és lakni: hogy semmi feiedelemség fenyitike alá ne borittassanak, és minden csintalanságot szabadon cselekedhessenek. De Christustól ez azért mondatik, hogy az gazdagoknak több alkolmatolságok vagyon az büntételre az ő gazdagságok által, mellyekkel ők mindeneket inkább megferezhetnek,

O

hogy

Cap. 31. v. 8,
9, 10, 11

hogy nem mint az begények; kiket az ő begénységek meg akadékoztat, hogy kedvek érint ne élhessenek. Innen mondgya az bölcs Syrach; Bódog az gazdag, az ki vételnélkül találtatik, és nem somiuhozza az aranyat. De azt-is hozzá téfi: Kicsoda az ilyen, hogy bódognak mondgyuk őtet; mert nagy dólgot cselekedik az ő népe között. Az ki ez aránt meg próbáltatik, és tökéletesnek találtatik, az olyan méltán dicsértetik. Gonoszul cselekedhetnek, de nem mivel; áthatna-is de nem akar. Megmaradnak azért az ő javai, és az fiutek dicsérik az ő alamtíráit.

13. 13. Mond az Pogány bölcs Seneca-is: *Magnum est divitiarum contubernio non corrumpi, Effluentibus divitiis, vitiorum fomitibus, animum servare inconcussum.*

Nagy dolog az gazdagsággal úgy bírni,
Hogy azzal ember fiutól tudgyon élni,
Es azok mellett tökéletességben
Megmaradni, bűn és gyalázat ellen.

Másodszor azért nem berezhet az gazdagság semmi igaz örömet és bódog életet; mert ez-is természetű ő néki, hogy az embert tellyeséggel megvakittya, hogy sem magát, sem az Istent mennyekben, sem felebarátyját igazán nem csmérheti. Mert hol az fiu az pénz beretettel elfoglaltatott, ki alubik onnan az Istennek és feleinknek berelme. Bátorságba merül az olyan sem Istennel sem az ő igiéivel nem gondol. Akar ember mit mondgyon prédikályon. *Narratur fabula surdo.* Egyik fülén bé mégyen, az másikon ki. De még az Isten lába mellől vagy az óltárról-is elvonná, az mint szokták mondani. Megelégithe tetien farkas az olyan: minden Isteni felelem, igazság, atyafia szeretet ő nálla mind oda veszet. Aztakarná hogy minden

minden emberek elnyomattatnának és elveſnének, csak ő gazdagulhatna meg, és eleget lenne. Sőt annakfelőtte minden emberektől akar ſerettetni, és dicsértetni, nagyra becsültetni, és mayd ugyan Iſten gyanánt imádatni.

Es bizonyára nem-is vólna ennyi munkára fáradságra méltó. Mert az nagy jóſzág ſenkit gazdagbá nem téſen; 3. Az sokjóſzág nem téſzen gazdaggá. Noha ſokan gazdagulni akarván, ſok marhát, jókat, nagy munkával, fáradsággal, teſteknek, lelkeknek veſedelméſ vel gyűytenek, rakáſolnak öſve, de ugyan még az leggazdagbak ſem távoztathattyák el az ſzegénységet. Mert az nagy kerefménnek, jóſágnak ez-is egyyik terméſeti, vagy viſſa vólta, és tulaydonſága, hogy az embernek ſűvét mindeneltől fogva megelégedhetetléné és telhetetlenné téſi. Innen vagy on hog az gazdagok oly igen ſőſvenkednek., Mennél töb-bök vagón, annál többet kívánnak. Az mint az Salamon Prédikátora mondgya: Az ki az pénzt ſereti, Cap. ſ. v. 9 ſoha pénzel meg nem elégedik. Az látás hallás, megtapaſtalás mutattya, hog à gazdag emberek, noha ſem ſámát, ſem mértékét nem tudgyák jóſzágoknak, marhájoknak, de még-is minduntalan ſőſvenkednek panaſolkodnak ſokkal inkább hog nem az ſegények, az kik az panaſolkodáſtul igen óyják magokat, és ſzegénységeket nem örömeſt akarnák kimutatni. Innen vagy on ez példa beſzéd: Mennél gazdagb, annál ſegénb. Mennél gazdagb annál ſobrákb. Az gazdagnak ſoha nincsen eleget, miglen földel megtelik az ſáia.

Noha azért az gazdag embereknek ſok javai vadnak, de ugyan mindenkor ſegények, és nincs ſem miek, mert ſoha nincsen eleget. Midőn ellenben à ſegények az ő keveské-

veskéikkel megelégedsznek, és csendes elmével vadnak. Mert az ki meg elégedik gazdag az. Az ki soha meg nem elégezik, mindenkor fegény az, és fűkölködő.

Ezt az Pogányok is kipéldázták az ő fabuláiookban.

Tantalus

De kiváltképpen az Tantalusban, az ki Pokolban torkig áll az vízben, és az almák az fáia előtt függenek. Midőn pedig azokhoz kap, és almát akar enni, mindgyárt elrándulnak előle, azont mivel az víz-is. Es ilyenképpen az víz közepin, és az almák alatt mindenkor éhezni kell és bomluzni. Szinte így vagyon dőlgek az gazdagoknak is: A kik az ő fok javaikkal az nagy fősvenfének miatta nem élhetnek. Egy jó falattyok nincsen belőle. Másnak is irégylik, senkivel sem közlik. ön magokat rágiák eméztik meg. Igazán mondgya azért az bölcs Seneca: *Conferatur in te quicquid omnes oculi plures possederunt*, Hogyha ez világ minden javaival te egyedül birnál is, valamennyivel valaha ez földön minden gazdagok birtanak: *Ultraprivatum pecuniae modum, Fortuna te provebat, auro te tegat, purpura vestiat, Et deo delitiarum, opumque perducit, ut terram marmoribus abscondas, Et non tantum habere tibi liceat, sed calcare divitias. Accedant statuæ Et picturae, sed quicquid ars ulla luxuriae elaboravit, maiora expetere ab his discas*. Ha finte, ugymond, téged az Szerencse gazdagsággal minden embereken fellyül emelne, arannyal befedezne, biborba öltöztetne, legfrissebben étetne, ha az mindennél drágálatosb szép házban laknál, merő márván kö pádimontomon járnál, és aranyon sétálnál, és mindened megvólna, valami ez földön kedves és mesterséges: De ugyan még sem vólna te néked elég. Es szinte azon nagy jószág

okot

okot és alkolmatősságot adna te néked arra, hogy annál-
is mindenkoron többet kívánnál. Ez bölcs mondását Se-
necanak, az Boëtius imez versekbe foglalta :

*Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas:
Aut quot stelliferis edita noctibus:
Cælo sidera fulgent:
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu.
Humanum miseras haud ideò genus,
Cessat flere querelas,
Quamvis vota libens excipiat Deus,
Multi prodigus auri,
Et claris avidos ornet honoribus,
Nil iam parta videntur.
Sed quesita vorans sevarapacitas,
Alios pandit hiatus.*

Ha ki bírna fínte annyi sok pénznel,
Mint az fővény az tenger parton féllel,
Vagy ha kinek volna annyi jóbága
Mint az égnek fántalan sok csillaga:
Vgyan még sem fűnnék meg lápolódni,
Az ember fűnielen panáskodni:
Noha az gazdag kegyelmű Vr Isten,
Mindennek eleget ád bővőgeessen,
PéNZ, tisztelég tőlle bőven adatik,
De az gazdagnak mind kevesnek tetszik.
Ázt kiáltya: még több több kell énnékem.
Ezekkel én meg nem elégedhetem.

Azonképpen az bölcs Cicero, noha pogány volna,
még-is jól mondotta, hogy: az à begény, az kinek nincsen
soha elege: az ki pedig azzal az kevésfél meg elégedik, az
mié vagyon, gazdag az ollyan. *Ausonius.*

Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.

Kíaz gazdag? az ki semmit nem kíván:

Kíaz begény? ki nem elégfik javán?

Alexander
Magnus;

Alexander M. igen gazdag volt, az mint oda fel megmondók: de még sem volt ez egész világ-is elég ő néki: hanē midőn hallaná az *Philosophus*okat arról disputálni, hog több világok-is vólnának, keserve sirt rayta, azért hog azokat még urasága alá nem hozhatta. Némelleyek ugy írják, hogy azon sirt légyen, hogy több világok nem vólnának, hogy azoknak elbírásával nagyob dicsőséget, gazdagságot nyerhetne.

Craesus;

Amaz gazdag *Craesus*nak kevés volt egész Romának és Olaforbágnak megdúlása, foftása, és az Egyházak kincsenek elpredálása; azzal sem elégedhetik; hanem midőn hallaná hogy az Parthusok, gazdag népek vólnának, meg pesdül benne-is az arány ér, és azok javaira ásit. De ez kívánság keservefen eset ő néki.

Avarus miseriae causa est sua,

Avarus nisi cum moritur recte facit.

Avaro quid mali optes, nī ut vivat diu.

In nullum avarus bonus, in se pessimus.

Inopia pauca desunt; avaritia omnia,

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Az fősvény oka ő nyavalyájának,

Meghóltánál nincsen job dolga annak.

Nem is kívánhat gonoszbat nékie,

Hanem hogy sok időt érjen élete.

Az fősvény senkinek nem vól jó seha.

De magának leggonoszbat vól mindaha.

Kevés fogyasztása az begénynek,

Sohul semmie nincsen az fősvénnek.

Mint az vízkórságosok soha el nem ólthattyák főmiúságokat, ha finte az kanna büntelen főiokon-is, mennél többet

többet isznak, annál többet kívánnak inni; Szinte ugy cselekezik az-is, az kit egyben az fősvenség és az pénz beret és elfoglalt, és az büvét megülte, állotta: Nem elégetheti meg magát ha szinte mind Duna, Tisza arannyal folyna reá-is.

*Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit;
Et cum possideant plurima, plura petunt.*

Bátor az fősvény ugy elgazdagolna,
Hogy hozzá senki hasonlító ne volna;
De eleget ő soha nem mondana;
Hancum büntetlenül többet kívánna.

Nem kell azért azokat gazdagoknak itilni, az kiknek sok javok és pénzek vagyon, hanem az kik azzal megelégednek, az mit az Isten ő nékik engedett. Azok az gazdagok, és bép csendes békeséges életet élnek. Midőn azért az telhetetlen fősvény fűt, fágóld, gyűyt, takar, kereskedik, nagy munkával, fáradsággal, égéségének veftésével és életének veftedelmével; ugyan még-is ritkán viheti arra dólgát, az mire akarná: és igazán nyavalyás és nyugodalom nélkül való életet él. Sok hiába való munkát, fáradságot szerez magának. Sokat gyűyt, és nem tudgya kire marad végre. Ellenben pedig igen nagy nyereség, ugy mond az S. Pál Apostol, az Isteni félelem es az megelégedés.

1. Sal. 37. v. 7)

1. Tim. 6.

Mivel az sok jóknak és pénznek ez természetik, hogy az embert megvakittyák, és az büvet az igaz jótól, az örök Istentől elfordittyák, és minden vétkekre tafzigállyák: és azt sem visik végbe az miért azokat beretik és nagy munkával futtyák, keresik. Tudniüllik hogy senkit gazdaggá nem téznek; mind ezekből azért az miket eddig előfamláltunk

láltunk nyilvánvalóan, hogy az sok jó és gazdagság semmi igaz örömet, és békeséges bódog életet nem berez: Es hogy ő magában-is nem igaz valóságos jó, hanem hamis, elhíttető és csalárd jó legyen az gazdagság.

II.

Hogyha az sok jó és gazdagság tellyesleges
örömet szeressen?

AZ miképpen hogà gazdagságban semmi igaz valóság és valóságos igazság nincs; azonképpé és annál inkább, nincse semmi tökéletes tellyesleges-is ő benne, avagy nem berez tellyesleges örömet és bódog életet. Mert ez világnak javai, nagy szorgalmatos munkával fáradsággal kereszternek, és berezternek, nagyobb gondal és forgalmaskodással tartatnak meg és őriztetnek. Legnagyobb búval, gondal és fű fájdalommal vesztetnek el. Akar ember nyerie, biria, tarcsa, őrizze, akar költse s- el veszfesse, de ugyan mindenkor vagy az gazdagságban mit várni, az mi az nyugodalmas és bódog életet megháborította, bántogattya és megfomorította.

Ha azért elsőben, ez világban félyel tekintélünk, és meggondoljuk, mint bereztesenek az idő szerént való jók. Mennyi véres veritékében állyon az nyomorult embernek az ő pénze, gazdagsága: Láttuk azt hogy ez aránt ember semmi munkáit, fáradságát nem kiméli; nem fánnya az drága fép időnek vesztét, elfogyatását. Sokféle módot, utat, *praktikát* elgondolnak az emberek, erre mind barátiknak, ellenségiknek élnek segítségekkel, álom sem jó fémekre, sem testeknek életeknek, sem tisztelésegeknek,

ségeknek, jószágoknak veszedelmével ez aránt nem gondolnak, Királyok, Fejedelmek, nagy Vrak naponkint azon vadnak, forgódnak, mint szaporítsák, öregbitsék kincseket. Valaki erre nékik tanáccsal, segedelemmel jelen vagyon, az a legjobb és haszonra termet ember. Mésze földről is nagy költséggel elhozattatik ez ilyen.

Sokan *extorque*állyák és ki csigázzák az alattok valóknak jobbágyoknak pénzeket, sok csudás módon és mesterségesen, és ki bíják, szopiák őket mind tetemekig, az begénységnek nagy jaygatásokkal, panaszokkal és siránczó kiáltásokkal: az kiknek nagy nehéz sérelmes munkával kell keresniük, az mit az nagy Vrak fel dösölnek, és udvari pompáskodásokra haszontalanul költenek.

Nem bégyenlette az *Caligula* Császár, minekutánna a Tiberiustól hagot nagy kincset elpazárlotta volna egy estendőben, magát dulásra, fojtásra, nyuzásra adni, és mindenféle módon az mint meggondolhatná, az pénzt felkeresni. Tisztességgel mondván, Kurvás bordély házakot éppitetet, az pénz kedvéért, még az önnön saját várában is, és ugyan kényszerített is mindeneket hogy odajárianak; és megbizonyította az *historia*, hogy abból sok pénzt vásárlot, midőn minden latorságra, fertelmességre kaput és aytót nyitott. Es ez az pénz ő nála oly igen kedves volt, hogy ő maga meztelen veskeződvén beléie heverednék, midőn magát akarná éllestteni, örvendeztetni. Az törvény tételből, itéletből, az jutalomnak summáijából, az mellyért itiltének negyvenedet kellett neki adni. A piatzra sütőfőző konyhákból, az napfémosoktól, valahonnan s- valaminthetet, de mindenütt pénzre tett bert: úgy hogy még az

Caligula el-
kötött egy
estendőben
67500000.
forintot.

B

B

házasodás sem maradhatot adó ravás fizetésnélkül. Ez úralatos fősvénységen méltán csudálkozhatik minden ember, hogy az Római Császár az pénz keresésre ilyen eszközkhöz fogion; az kinek hísem nem ragadományból, hanem az ország jövedelméből kellene élni. De adta volna Isten, hogy az *Caligula* sok ház estendőkkel ez előtt megholt volna, és sok *Caligulákat* utánná ne hagyot volna. Az kik ez máj napon-is efféle, és hasonló kereskedést, nyuzást fojtást ne üznének, gyakorlanának.

Dulcis odor lucri azt mondgyák, *ex re qualibet*. Ki nem szeretné az szép aranyat, akar az honnan költ legyen? Es ezt nem csak köz emberek cselekezik, hanem még azok is, kiket az Isten *de fece vulgi exemit*, egyebektől, helyvel, tisztességgel, méltósággal dicsőséggel megkülömböztetet, Királyi, Feiedelemi, Grofi, Nagyságos Vri nemes fő rendbe állatott, helyhez tetet. Ezek közzül azt alittyák némelyek hogy mindenek szabadok ő nékiek, és nem csak megnyuzhattyák az ő jobbágyikat, hanem még az melle az kalmárkodásban kereskedés üzésben-is igen serényen forgalmatoskodnak; az ő felséges Feiedelemi, Grofi, Nemes Vri rendeknek méltóságoknak felötte nagy kiűsebitésére, gyalázattyára, csufoltatására. Es közzülök némelyeknek mind egy, akar ők mivel kereskedgyenek, ha fin te szalonnával, lóval, vassal, poftóval, bõrrel, katlanokkal és egyéb effélékkel, az mely az ő földökön nem terem; és az mikkel az városbéli begény köz emberek sokrák magokat táplálni. Akar minémű legyeny-is az kufárkodás, csak pénzt hozzon mind egy ő nékiek.

Ez illyenek nem csak az rendekben való külömbséget törlik

törlik el, az mellyeket az Isten rendelt ez földön; hogy az Feiedelem, Vr, és Nemes ember: Feiedelem, Vr, és Nemes ember legyen. Hogy az Pólgár, Aros ember, Kalmár, Batócs; Pólgár, Aros ember, kalmár és batócs legyen: Az paraszt pór; pór paraszt legyen. Mert egyébkint, az ő felséges, Nemességes rendeket, Nemeket fő állapotokat, effele pólgári élet kereséssel, becstelenné kétéfik. Es innét mind Isten előtt, és minden emberek előtt oly kevés dicséretet nyernek, mint régenten amaz Darius Persiai nagy Király nyert vólt. Kit az ő alatta valók azért neveztek vólt *Institornak*, vagy Kalmárnak, hogy illyenképpen való kalmárkodással, kufárkodással, és az alatta valóknak nagy terheltetésekkel, ráiok vetet sok rava adókkal, nagy főlvenségtől viseltetvén gazdagitaná magát.

Darius.

Mert az Persák, az ő felséges Királyokat Cyrust, az ő tökéletes és igazság ferető vóltáért, és az ő alatta valókhöz mutatott szeretetiért neveztek es hitták *Atyanak*; Cambisest az ő fiát, mivel hogy Vri módon viselte magát, VRnak: Dariuszt pedig KALmárnak.

Cyrus

Cambyses

Darius!

Es az Vespasianus Csásár, az ő nagy dicsőséges nevét, az mellyet ő az ő Csásári jóbágos cselekedetivel nyert vólt, nem kevés gyalázzattal kormosította, midőn őtett az főlvenség kezdené őstönözni; és hogy az ő Csásári jóvelmivel nem akarna megelégedni. Hanem mindenféle uton, módon, nagy adókat, vámokat, harminzadokat kezdene felvetni, mely miat semmi rend és kereskedés bátorságos nem lehetne. De még az küldősök sem lehetek mentségesek, kik az ő küldölásokból-is adót adtak. Végre annyira költ az dolog, hogy az húgyra vizelletre-is

Vespasianus

adót vetne. Mely midőn az fia ezt panaszul fordította volna elő, egy arany forintot vonson elő, és azt az fiának orra eleibe tartya, azt kérdvén, hogy ha az arany gonosz illatu volnaé, és hogy az fia azt mondta volna, hogy Nem: Mond ő: *Atqui ex lotio est.* Maga lám az húgyból vagón.

Az mint az Neápolisi Ferdinand Király-is az ő jó hírét nevét hasonló vizelleti, hugyi kereskedéssel kalmarkodással kifsebbítette és fennyesítötte meg.

Margareta.

Es az *Margareta*, Daniai és Norvégiai Királyné aszfönynek-is kevés dicséretire vagyon az historiákban, hog nem csak az ő alatta valókat, jobbágyokat mindenképpen nyuzta, fösztötte, mellestötötte; hanem ezt az gyalázatos adóvetést-is feltalálta, kigondolta, hogy azok, minden tehén farktól, kémény kürtötől, tűzhelytől és házasulástól adót adnának.

Licinius.

Es mivel az Franciaiakrégenten az Romaiaknak minden hólnapban adót adtanak, az Licinius az ott való Tisztartó, hogy annyival töb adót vehetne, az estendőnek tizenkét hólnapit, havait, tizen négyre fordította és változtatta.

Edvardus.

Polydorus lib. 17. azt írja az Angliai Első Edvardus Királyról, hogy ez Anno 1279. egy parancsolatot bocsátot ki, hogy mind azok, az kik föld örökséget birnának, meg mutatnák és bizonyítanák micsoda törvényi igazsággal és titulussal birnák ők az jószágot. Es ezt ő azért mivelte, hogy ez fogás által sok embereknek jószágokat magához vonhatná. Mert jól tudta hogy az hadak miat sok levelek, pecsétek veshtenek volna el; sokak ismét régiség miatt avultak és veshtek meg, és kezek közzül ki fogytanak.

Ez il-

Ez illyen vérfzopó Nadályok, az kik mind Isteni és
 emberi törvény ellen, az ő alattok valókat mind az tete-
 mekig megnyuzzák, és veléieket csontyokból is ki szívják,
 az Istennek lelkétől így bűlitattatnak meg: Hallyátok meg
 ti Iacób házának feiei, és ti Feiedelmek az Izraélnek házai-
 ban: Ti néktek kellene olyanoknak lennetek, kik az tör-
 vént tudnátok. Ti pedig gyűlölitek az jót, és az gonost
 szeretitek. Lenyuzzátok ti azoknak bőroket, és az ő hufo-
 kat az ő csontyokról, és megébitek az én népem hufokat.
 Es midőn nékiek bőroket levontátok, meg töritek még az
 ő csontyaikat is, és fazékba hánnyátok, és mint az húst a
 katlanban. Annakokáért midőn ti is az Vrhoz kiáltan-
 dotok, nem halgat meg titeket: hanem elreyti ti elöletek
 az ő finét abban az időben; az mint ti azt meg érdemle-
 tétek az ti gonofságtokkal.

Es Esaiásnak 49. részében v. 26. Fenyegget az Isten és mond: En azt mivelem, hogy a' önnön husokat egyék meg az te nyomorgatóid, és nyuzó fojtóid, és az önnön fiait véreikkel megrészegüllyenek mint az édes bortól. Mert azt tébi imez:

Plectatur simili poenâ qui talia fecit.

Az ilyen hasonló büntetéssel vár,

Az mely vétekekben téged ő gyakran ér.

Esaz Pomponius I. Ctus imigy éól: *m. l. nam hoc natura*
 14. *ff. de cond. indeb. Naturâ hoc æquum est, neminem cum*
alterius detrimento fieri locupletiozem.

Természetül az belénk ólva nagyon,

Más kárával senki ne gazdagóljyon.

Hanem Istennek áldásból várja,

Hogy legyen ő kenyere, táplálása,

Az nagy Vraknak példáiokat követi az köz ember Pólgár, pór, paraftság, kalmár, timár, és mindenféle mester ember, mindenféle módot, véget felkeres és meggondol, mint tehetsen sokjókra, gazdagságokra szert. Az áros ember igen vigyáz az alkalmatosságra, mindenféle okos *praktikákat* forral éjjel nappal, fút, jár kél béllal ez világon, nem aluszik, nem nyuutozik az ágyon, nem gondol sem vizen sem földön semmi vesedelemmel, szerencsére veti testét, életét az áldot pénzért. Egy summába, sokféle tört és hálót hánnak vetnek az egyigyűveknek. Igen kevés szerények, mindenálkalmatosságra. Es ugyan még sincsen most oly szerényen tanult okos hemes áros ember, hogy másra jövőn ötött meg ne fortélyozná és törbe ne borítaná: Szemét ki tolyla, s- mesterül bánik véle.

Jeremi 5. v.
26, 29, 28.

Találatnak az én népem közt istentelenek, ugymond az Vr Isten, kik kétfelé fülelnek, mint az madarások, és tört hánnak, melyben az embereket megfogiák, mint az kalitka hogy madarakkal teli, ugy az ő házok telék álnoksággal. Innen lettenek naggyá és gazdagokká; megkövéredtenek, fényesek, az istentelenek-is meghalatták gonosz cselekedetét. Igaz ítéllet nem ítélnek, az árvának igaz ítéletet nem tesznek, az begényeknek igazságokat-is nem szólgáltatták ki. Ezt ne látogassamé én meg azt mondgya az Vr: és ez ilyen népet ne büntesseé meg az én lelkem?

Capit. V. 12

Ezen panaszkodik Micheas Próféta, és sínekről, földökről megiria őket, hogy gonosbra bándékoznak az ő ágyas házokban, hogy nuhelt meg virrad azonnal véghez vigyék. Magokhoz vesznek, vonásnak mezőket, bántó földeket,

deket, és az mely házat meg szeretnek, azonnal elveszik. Igy üznek téfnek hatalomságot, erőszakot, kinekkinek házokban, és akar kinek az ő örökségében. Nem alusznak, ugymond az bölcs Salomon, hanem ha gonost cselekedtenek, és nem nyugosznak míg kárt nem téfnek. Mert istentelenségnek kenyerét éfik, és erőszakételnek borát iszák. Es panaszkodik az Habacuc Proféta, hogy az istentelen bényeli azt, az kijámborbó nálánál. Mindeneket vonnak az ő horgokkal, és megfognak az ő gyalmozatokkal, és bé takarították az ő hálóiokban: Es örülnek osztán annak, és igen vigadnak. Es azért áldoznak az ő gyalmozatoknak, és füstölési illatot téfnek az ő hálóioknak, (az az, köszönik azt az ő mesterséges álnokságoknak, *praktikái*oknak serény gyorsaságoknak) mivel ezek által az ő részek oly kövér, és az ő étekkel telyes lett sikkal.

Prov. 4. v. 16

Hab. 3. v. 13
15, 16.

Annakokáért ottan ottá kivetik az ő hálóiokat, és nem bűnnek meg emberek foytogatni és ölni. Az mely lében az ő kerekségstelen nyuzások, fosztásokból, az mellyel az ő felebaráttyoknak kenyeret kivonszák hájaikból, és az ő elefségeket eltolvajolják, és a menyiben ő raytok áll, megfojtyák, megölik. Az mint Syrac mondgya; Az begénynek semmie nincs, hanem egy kicsiny kenyeré, az ki töle azt el véfi, gyilkosa az ő néki. Az ki felebaráttyának kenyerét elvéfi, gyilkosa lehen annak. Igen bép mesterségsen megiratta az bent Lélek ez fellyül való mondásokban, ez mostani csalárdságra, nyuzásra, fosztásra, ragadozásra és usoráságra vetemedet világnak tulaydonságát, természetét, fokását: az mint hogy ő nála mind tudván vagon ez világ fiainak minden álnok *praktikai*ok álnok igyekezetek, család tokmalódások.

Cap. 34. v.
15, 16.

Mere

Mert mivel hogy magokat mindenestől fogván az Mammonnak és annak bálgálattára adták, és magokban azt tellyeliséggel elvégezték, eltökéltették hogy meg gazdaguljanak, pénzt, marhát, jóbágot gyűjtsenek, rakassoljanak össze, hogy azokért ök is ez világon valakiknek láttassanak, és nagy jól, és frissen élhessenek, lakhassanak, nem nézvé az, hogy nem ez volna igaz út, az dicséretes és tekintetes élet megszerzésének, hanem inkább azzal ellenkező út ez, az mint oda fel egy rést ment megmutatódott. De ő nálok mind semmi, valami nem pénz, és nem nyereség. Ellenben semmi hátna, semmi tekinteti, becsületi nincsen az Istenségnek, jóbágos cselekedetnek, vér szerint való atyafiúságnak, atyák anyákhoz való szeretetnek, atyafiakhoz való hűségnek. Hahol pénzben jár a dolog, ezek mind elfelejtetnek, sem elől elhárítatnak, semmi házasági hűséggel, szeretettel nem gondolnak ez aránt, az pénz helyet hátra vettetnek mindenek: Az mint Erasmusból: *Negotiarum genus nihil habet sacrum, præter usum pecunie lucrum, cui se totos seu Deo consecraverunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc dignitatem, et humana omnia metiuntur.* Minden Isteni és emberi dologoknak, ügyeknek, földieknek és mennyieieknek ভালadniok kell az nyereség előtt, nem kedveznek ez aránt sem Istennek sem embernek. Nincs ez ellen sem templum, sem calastrom, sem koporsók, sem az megholtaknak tetemek nem bátorságosok az pénz nyereség ellen. Az mint ezt Hircanus, Herodes, és Darius példái megmutatták:

Vy orfágok, uy figetek kerestetnek fel, eleveznek az uy
és ő vi-

és ő világra. Altal álnak hegyeket, völgyeket: felkeresik az földnek mind érfolyását, az mely noha anyánk minékünk. Egynéhány fáz ölnyre az földbe alá bocsátkozik az ember az aranyért és ezüstért. Az Aros emberek eltávoznak feleségektől, gyermekeiktől: nincsen csendes nyugodalmok, igen kevés az ő kedves óráiok.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per imbres.

Az pénzért nagy terénységgel az Kalmár,

Földet, tengert, hegyet, völgyet mind meg jár.

Az Kereszténységnek ellenségét-is erősíti ember az nyereségért; mindenféle hadi erőt berszámot visznek annak, álgyut, vasat, golyóbist, fűvet, bénát, gabonát, eleséget, és így vastagították annak hatalmát, és fegyvert adnak kezében, mellyel őket veri vágia, és még ennél-is inkább fogia verni.

Az vitézlő bálgáló ember-is, hasonlatosképpen berencsére veti testét, életét, és az ő lelkét óránként kezében árra hordozza, az bizontalan hó pénzért. Mind Muskának, Töröknek, sőt még az ördögnek-is bálgalna az pénzért. Országok, népek, várak, faluk, városok; Királyok, Fejedelmek, Vrak elárultatnak eladattatnak az pénz nyereségért.

Az pénz berez orvokat, lopókat, tolvaiokat, gyilkosokat, verfelyes játékosokat, csufbolondokat, kurvákat, paykosokat, latrokat. *Non hospes ab hospite tutus.* Itt nem bátorságos az gazda az vendégtől, egy baráttya embernek baráttjától. Es egy atyafi az másiktól. Egy bomszéd az másiktól. Az *meum* és az *tuum*, mindenben az *disidium*. Ha hól pénzre kél az dolog, ott minden alá s fel forog. Ot-

tan

Q

Cap. 13. v. 23.
24.

vers. 4.

tan minden barátságos emberek, tisztbéli társok meghasonlanak, egymástól elválnak, szakadnak. Es úgy leszzen mint az Syrách mondgya: Miképpen az oroflány az vadakat megébi az erdőben, azonképpen ébik meg az gazdagok az begényeket; az mint a kevélyeknél böcstelen az alázatos; azonképpen az begény utálatos az gazdagnál. Az kevély hamissan cselekedik, annakfelötte még igen csátog, pattog. De az begénynek fenyyvedni kel, sőt még meg kell kööbönni.

E. Timi. 4. v. 1.

A. Poc. 17. v.
51.

I. Mach. 2.

Dan. 11. v.
32.

Nem láttuké naponként és nem tapasztallyuké meg nagy sérelminkel, siralminkal, mit mivellyenek nagy sok emberek, csak az pénzért és jószágért: és hogy nagy tisztességre, méltóságra mehessenek, jó *præbendát* nyerhessenek, az ő előbben igaz *Religio*jokról elhaiolnak, és az már megésmért és megvallot igazság mellől elállanak, az mint S. Pál Apostol régen megjövendölte; hogy effélék sokan lesznek az utolsó időkben, az kik elhitétfésekre, bálványozásokra és hamis tudományokra haylanak, lelkek esmértei ellen: és az fene *bestiak*nak bélyegét felvébik az ő homlokokra, és isznak annak mérges pohárából.

Es az mit az nagy Proféta az Daniel még régen megjövendölt volt, annak láttuk valóságos bétellyesedését: hogy az mint Iudas Christust az pénzért elárulta, és az Antiochus Capitánnyai az Matthatiaist, pénznek, tisztességes állapotnak ajánlásával akarták és próbálták az igaz *Religioról* elhaytani: Azonképpen, mondgya az Daniel, hogy az Antichristus azoknak, az kik ő nékie az Maosimot segítik erősíteni mellyet ő válaftor; nagy tisztességet tében, és őket Vrakká tébi sok jószágokon, és nékiek az or-

szágor.

fényt jutalomul ki öntya. Mert az ördögben-is benne vagon ez természet, hogy pénzt, tisztességet ígérien, ajánlyon azoknak, az kik őtet imádgják; és nem fégyenlette ez világnak minden javaival megkínálni az Vr Christust, hogyha ő néki eleibe borulván őtet imádná. Hát egyebeknek ajándékon adná? maga imádtatása nélkül?

Matt. 4. v. 9

Nagy bánatunkal láttuk, halluk, hogy sok emberek ily ebtelenségre vagy gonofságra vetemednek, hogy az pénz kedvéért, az menybéli Vr Istent az Legfőbb jót elhadgyák, és megragadgyák: Frigyet és szövetséget bereznek az ártalmas ördöggel, az Istennek és az embereknek fűnhetetlen ellenségével: és magokat tetteftől lelkeftől (börnyű meg gondolni, börnyeb ki mondani, sokkal börnyűségeseb megeselekedni) az fő gyilkosnak tulaydonul adgyák. Es ezt pedig csak valami kevés pénzért avagy ez életnek rövid gyönyörűségéért mivelik. Meg foftják magokat az örökké való dicsőségtől és örömtől, egy világi rövid örömdöcskéiért, az mely kevés ebtendőkig tart, és vólta képpen ugyan nem-is öröm, hanem merő bű fáydalom, nem gyönyörűség, hanem keferű kedvetlenség: csak hog az ördög az ő semeiket és bívőket ugy meg vakította, csábitotta, varáslotta, hogy valamieket ők gyönyörűségnek és örömnek tartanak, à mellyek való igazsággal csak tündéres, tettetes tűnések, vak látások.

Az mint meg tapasztaltatott, hogy az Sátán azoknak, az kik ő néki adták magokat, eleven benet, izzó tüzet adott eleikbe meg enniek, mely nekik oly igen édesnek és jó ízűnek tertzett, mint akar mely drága étek ez földön, &c.

Nemde nem bánandó dologé ez, hogy az élő Istennek ké-

nek képére teremtetet ember: az Istent az ő teremtdoiét; Christust az ő Idvözítőiét, megváltóiát; az Szent Lelek az ő hívéséges vigasztalóiát elhadgya; a Szent Kereszttségnek fővetségét az Istennek vissza veti, az drága nemes lelket, mellyet Christus az ő drága vérével kereset, az kegyetlen ördögnek, az pokolban örökké való gyöttelemeire és kínzáfra oda adgya, és magát annak felötte, testestől lelkestől veszedelemre veti, hogy ő ez földön-is, egy óráig, egy szempillantásig élete felől bátorságos ne lehessen: Hanem félni kell néki az ő, hogy ha ez ő dölga ki tudódik, és a *Magistratus* és Fejedelemség kezébe esik, vagy tüzzel égettetik meg, avagy egyéb halállal öletik meg. Ez adatik néki az ő kevés pénzéiért, avagy kicsid gyönyörűségekcskéiért, az mellyért magát az ördögnek adta, az ki végre ily jutalmot ad ő néki, mint az hóhér az ő szolgáláia szokott adni az gonosz tévőnek.

O nyomorult pénznek szerelme! o veszedelmes méreg! mint foglalhatod így el az embereket, hogy fordíthatod így el ezeket, elméieket, érzékenységeket, mint csábitod, vakítod így el, hogy te éretd Istent, idvőtségét, minden tiűrságot, igazságot, kereszttyén szeretetet, és alkóságot, sőt az ő testének egészéget, lelkének örök bódogságát így elvesse Seme elől és bívéből; és te miattad ilyen idő szerint való és örök veszedelembé szánbándékból vesse magát testestől, lelkestől? Az egeknek-is meg kellene ettül irtozni, az fényes napnak bínében változni, az föld fenekének meg kellene rendülni rayta, hogy ilyen bórnyű istentelenség férkezhesék valamely embernek bívében?

Bezzeg bódogok, sőt igen igen bódogságos emberek vól-

rek volnánk, hogy ha mi az mi fáradozásainknak, ennyi munkálódásainknak, veszedelem próbálásainknak forgalmatos gondainknak bár csak házad részét fordítanók, az mennyei örökké való elmulthatatlan lelki jóknak elnyerésére, keresésére, megszerzésére: az mennyit, ez álhatatlan tétovázó vadult világ, fordítás foglal az elmulandó testi jóknak keresésébe és megszerzésére.

Mint vagy on azért ez dolog, midőn immár ez világ fia ez ő nagy munkáiokkal, fáradságokkal annyira vitték ferencségeket, hogy sok pénzt jóbágot szerzettenek, mint lében oltán annak utánna? Lébené kedves folyta örömdöknek, igen jeles jól élneké, gond nélkül, forgalmatoskodás nélkül vadnaké? Vig elmével birnaké, és vehetiké hasznát az ő nagy javaiknak? Mert az vólt az ő tizillyok, tárdgyok, az mellyet ők fel töttenek. De arra sem bocsátta őket az ő Mammonok, gonoszul jutalmazza őket, ugy annyira hogy az ő hiv szolgálatyokra semmi örömet nem vehetnek. Mert midőn azt megszerzették, az mire oly nagy forgalmatoskodással törekedtenek, vágyódtanak; ott kezdetik oltán valóban el az ő nagy forgalmasságok, infégek, gyötrődések. Sok munkával, forgalmassá fáradsággal, veszedelemben forgásokkal keresték, találták; De sokkal nagyobb szorgalmatoskodással, borongással és veszedelemmel biriták, őrzik, az oly forgalmas gondal szerzet javaikat. Eyjel nappal gondolkodnak azon, hová kellyen fordítaniok, mint kellyen öregbitenieik! Es ez mellet ezer szorgalmatos gond gyötri s-töri őket, hogy az tőlök el ne vétessék, tolvajoltság, el ne lopattassék, el ne csipdestessék, avagy vizben vagy kün földön ne maradjon; avagy vala-

2.

Az gazdagság nagy gondal biratik, tartatik.

mi módon kár benne ne essék. Vgyan sem akar ez Babilsten, Mammon Vr, külömben tiszteltetni: hanem efféle szorgalmaskodással, és fáradozással kíván magának foglaltatni. Annakfelette sok érzaka álmotlan feküsznek, gyötrődnek, török gondokkal feieket, fogyatják faggattyák testeket, életeket, és idő előtt megölik magokat, holot örülniek és vigadniok kellett volna és vigan élniek: Erről mondgya Syrach: Az gazdagság felől való vigyázások meg epebtik az testet; és azok felől való gond el vébi az álmot. Az ki fekszik s gondolkodik gyakran ébren vagon, az mint az nagy beregség ottan ottan felferkent.

Cap. 31. v. 1.
2.

Ecel. 2. v. 22.

Sálamon-is mond: Mit nyer az ember minden ő műkáiából, és az ő bívének forgalmas gondgyaiból, az melyet tében az ég alatt! hanem egész életének napiaiban való sérelmet, fáydalmost, jaygatást; és hogy bive éjjel sem nyughatik? hiszem héába valóság volna ez-is?

Hogy è mind igaz legyen, igen jól láttuk az emberekben. Mert annyira mennek az *Mammonisták*, az büntelen való mély gondolatokban, hogy mint helyheztesék, mire fordítsák az ő javaikat, mint nyerhesenek sokat, és magokról jó gondot mint viselleyenek. Az bomoruság ugyan ki néz szemekből, keveset főlnak. Ha ki kössön nekik, nem felelnek. Ha emberből vélek, ök más mély gondolatban merülnek, mintha semmit nem látnának, vagy hallának. Kevés örvendeteres és kedves *gestalást*, mozdulást látni ő tőlök. Csak hogy midőn nyereség felől mondnak valamit, ottan fel ebrednek mint egy mély álomból; igen réssen akkor az fülök, igen könnyen hallanak. Egyébként ezer gondok alatt nyegnek, hogy imitt egy haióiók el ne merül.

mertüllyön, amott egy csalárd el ne fusson; itten az marha
elnem kél; amott tűz ne baladgyon, és mindenek meg-
égjen.

Vgy vagyon dólgoz mint amaz Vargának, ki egy gaz-
dag embernél lakot, és keze munkáiával táplálta magát, és meg
elégedet azzal az mit Isten ő néki engedet az mel-
let örömmel vólt és vigšivel. Estve, reggel šép énekeket é-
neklet. örülte ezt az gazdag ember, azt gondolván hogy
ez még ugyan jó ember lehetne, mivel vigšive vólna, meg
aiándékozta azért azt kétšáz forintal, hog az ő maga táp-
lálásában azzal előb meherne, azt a pénzt bizonyára ő ör-
ömmel elvéší: de az éneklés immar el nem következnek.
Az gazdag ember csudálkozik, mint lenne az: hozzábó-
littya az vargát, mondván: En te néked egy *summa* pénz
aiándékoztam, hogy táplálásodban előb mehes, ezen ille-
nék néked méltán örvendezned; de én nem hallom im-
már hogy énekelnél, mint annak előtte, honnan vagyon
ez? Ah, mond az varga, miólta ez pénzem vagyon mind
azon gondolkodtam, mint fordichasam legjób helyre,
hogy nyerhessek véle. Ez pénz sok szorgalmatosságot
hoz énnékem és sok gondolatokat berez; miólta ez pénz
nálam vagyon minden örömem, vigaságom el költ, el e-
nyéset. Nem kívánom többbe az te pénzedet, és vissza ad-
gya néki. Vigan él azért oštán is még, és örül s-énekel mint
annak előtte.

Ez ám az mit az *Psalmus* mond; Vgy mulnak el mint *Psalm. 39. v.*
az árnyék, és magoknak sok hiában való szorgalmatossá-
got bereznek, rakásra gyűtnek, és nem tudgyák ki éli meg
azokat. Es az főšvény ember egyšálné sem gondol azzal
az mit

Historia egy
vargáról.

az mit ő róla az emberek szólnak, jót vagy gonoszt. Oda engedi az ő nevét, csak ő sok pénzt gyűjthessen, akar igaz úttal, akar hamissal: és ha bízta őtett azért minden ember somfánál főző Sobráknak mondgya-is, és ha ugyan ujjal mutattya-is nem gondol ő semmit azzal. Mint amaz az Horatiusnál:

—— *Populus me sibilat: at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.*

Hogyha az emberek meg nevetnek is,
De házamnál ugyan örvendek még is:
Nem gondolok másra, midőn nézöllem,
Hogy ládám-ban rendel sok erősen pénzem.

Az fősvény sobrák az Mammonnal úgy meg köteleződöt, hogy ő azt tellyesféggel Istenének tartsa, mert azt oly fentésgesnek tartya, hogy csak egyfer-is alig mér hozzá nyulni. Nem bír az ő maga saiat javaival. Az rekető *chiragra* vagy *podagra* kősvény esik kezére, hogyha ez Istenhöz akarna nyulni: Nem mér abból magával-is jól tenni, inkább kéféhséget somiuságot szenvedni, és meg is halni, hogy nem mint az Mammonból valamit el fogyni. Meg kimélli fősvénli az önnön testetől, feleségtől, gyermekétől. Izetlent esik, kemény ételen rágódik, mely nehéz meg eméltésre, igen begényül ruházza magát, egy *summában* igen begény és nyavalyás életet él. Hogy ez ilyen nyavalyás emberen mayd inkább fánakodni kellyen, hogy nem azt felöttéb vádolni és feddeni. Mint a Poéták-is költötték az ő Tantalusokról, az mint fellyeb megértők.

—— *Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur, Congestus undique saccus
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictus tanquam gaudere tabellis.*

Az Tantalust, Fősvény, miért neveted,
Ez Fabula te rólad fereztetett.

Mert binte te néked vagyon így dölгод,
Midőn az sok pénzt, kincset egyyút tartod.

Oit heverš, őšš, alušol javaidon,
Kik néked nem hašnálak semmi módon.

Hanem hogy azt néha még is nézélled,
Mini az táblán írok képet semléled.

Azért mondgya az bölcs férfiú; Vagyon egy gonos az
mellyet láttam az fényes nap alatt, és igen köz az embe-
reknél: midőn valakinek az Isten gazdagságot, jószágot
és tisztességet adot, és semmiből nincsen fogyatkozása, az
mit az ő őve kívánhatna, és az Isten néki nem ad arra erőt,
bátorságot, hogy azzal hašnára élheessen: hanem más köl-
tiazta el. Hiába valóság ez és nagy gonos csapás.

Egy nevezetes helyen meghal egy Pap Vr, és negyven Egy Pap Vr
Historiája. ezer aranyat hágy utánna; mellyekből ő sem magával nem
tett semmi jót, sem az ő tisztbéli Pap Vr társainak; mikor
hozzáia mennének, egész életében csak egy kanna bort
sem hozatot nékiek. De mivel hirtelenséggel *testamen-*
tum tétel nélkül halna meg, és atyafiait utólsó akarattya-
ról nem tudósíthatná, az Káptalan Vrak előbtyák magok
közöt az negyven ezer aranyat, és annál inkább örvendez-
tették magokat velle.

Nem kevéssen vadnak az kik sok jót gazdagságot
gyűtnek őve, de annak ugyan semmi hašnát nem vébí;
mivel az Isten ő nékik, az mint Salamon mondgya, nem
adgya azt az értelmet és *gratiát*, hogy azzal élhetnének:
hanem keményen takargattyak és kiméllik önnön magok
nak nagy károokra és utólsó veszedelmekre.

Az mint egykor Ptolomæus, az Cyprus Sziget Királ- Ptolomæus

R

lya,

Val. Maxi
lib. 9.
Rex animo
pauca mī-
serabile man-
cipium.

lya, minden uttal, véggel sok pénzt kincset gyűjtöt össze, és az ő alatta valóknak nem kevés nyomorgattatásokkal. Midőn pedig látná hogy ő néki ez ő nagy kincséiért sokan veszedelmére és halálára incselkednének és igyekeznének, minden arany és ezüstművi kincset, gyöngyeit, drága köveit egy hajóba hordattya, azzal elindul az tengerre oly bándékkal, hogy ő az sok kincsel, az mellyet iréglyene és bánna az ellenségnek hagyni, magát elfüllyeztené buritáná. De midőn immár az tengeren vitorlázna, az Mammonhoz való nagy szerelme miatt meg nem cselekedheti, vissza hajózásmét; s- mind kincsestől az ellenség torkába esik; az kik az marhát, kincset el prédálták és ő magát megölték.

Cap. 2. v. 6.

Annakokáért igazán és jól mondgya a Habacuc Proféta: Iay annak az ki magát gazdagittya az más javaiból; és meddig tart az ő néki? és csak sok fárt gyűjt ő magára. Oh mely hirtelen felserkennek az kik tégedet mardosának, és felébrednek az kik téged háboritsanak, és prédációkká kell lenned azoknak. Mert sok nemzetséget fosztottál meg, és azok-is viscontag megfosztanak tégedet, *Éc.*

Iay annak az ki fölvenkedik az ő házának veszedelmére; hogy az ő fébkét magafsan helyheztesse, hogy az romlástól megmenekedgyék. Az az, a kik sok pénzt és marhát gyűjtenék takarnak az begénységnek, fűkölködésnek eltávoztatására, és hogy magokat jó állapotra babiák, és nagy jókkal birhassanak. De az te tanácskozással, ugymond az Proféta v. 10. Szégyenére, gyalázattyára léfien az te házadnak.

Annak felötte ezt az látás hallás-is megbizonyította, hogy

hogy sokan az ő Mammonokat oly igen szeretik, hogy nem csak nézegetik naponként azokat, szívöket azzal enygegetik vidámittyák, hanem azokba egész testekkel beléheverednek, az mint oda fel *Caligula*ról emlékeztünk. Sokan az ő Mammoni buzgó berelmekből kincses ládáiokó halnak meg, az mint *Craftus*ról egy Goflári Prapostról írják: hogy mindenkor étel után Kamaráiban ment, Ládaít felnyitotta, és az ő aranyinak, tallérinak nézdegelesével örvendeztette, gyönyörködtette magát. Mikor pedig egybér sokáig kélnék az ő kamoráiban, és emberek jöttek volna, kik véle akarnának főlni; ez kéfedelmet az főlgák tovább nem várhatták, és midőn zörgetésekkel, kolompozásokkal semmit nem érnének, és nem tudnák minteshetet volna dólga ottben az ő Vroknak, bé rontyák az aytót, és Vrokat halva fekvővén taláillyák az ő pénzes Szekrényén. Nagy pénz szeretetnek kell ennek lenni az embernek fővében, az melyből az Istennek berelme, és minden jóságoknak bereteti ki költ és eltávozott. Nagy ereie ez viszont az Mammonnak, hog az emberi fővet ily hatalmatsan hozzá vonhattya, hogy az ő szerelmében és főlgálattyában ugyan belé hallyon. De hol talál az Mindenható Isten ilyen beretetett ő magához és minden Isteneséghez ez megavúlt és az szeretetben meghidegült és megfogyot világban? Annakokáért az Kigyó ugyan megmarad az ő Kigyóságában, ha finte aranyas ládába zárván őriztetnék-is. Az pénz s-az gazdagság-is ugyan tövis és kóró, à mint azokat Christus Vrunk az Istennek fia nevezzi, ha finte az ő kedves édes és főp főnével, fényével az emberek fiainak, és az nyomorult pénz patkányoknak szemeket,

Caligula?

Craftus
Goflári Prapostr.

13

Luc. 8. v. 14.

meket, fivőket megvakittyá és elfoglalláya-is.

Ezekből-is azért eléggé meg bizonyodott, hogy az mint az gazdagság és nagy jószág nem kerestethetik, beseztetik nagy munka és fáradságnélkül; oly igen nem birattathatik és őriztethetik meg, nyughatatlanságnélkül, borsgalmatos gondnélkül és vesedelemnélkül. Ki keresne azért tellyes örömet, és nyugodalmas bódog életet, az sok pénzben és jószágban? az ki minden értelemtől, észétől meg nem fosztatotvólna? Meg marad azért igaz voltában az mit az Poëta mond:

Tantis parva malis, curâ maiore metus,

Servantur. Misera est magni custodia census.

Munkával, gondal kell az pénzt keresni,

Nagyob bayjal, buval kell meg őrzeni.

3.

Az gazdagság nagy buval vév el.

Az-is meg esik ostan ez világ fiai, hogy ez ő bálvány Mammonokra vesedelem állyon, és lopóktól ellopásék, avagy tüztől megégettesék, avagy az tengerbe vés; csalárdul valaki azt elkérné, és ez listennel álnokul elsőknék: avagy valami vesély érné őtet: az Só meg olvad az pinczében, az gabona megpárlik az padláson; meg dohlik az veremben, avagy fárnya kél: és efféle idő berint való jóknak ártalma vesetése éri ez Mammonistákat: ott kezdetik ostan az nyavalya; sőt testek, lelkek oda vesett, faggattyák haiokat, őszve csapiák kezeket, szertelenül sirnak rivnak, jaygatnak és sivalkodnak; hogy még az kö-is meg fánhatná. Sokan meg sértik vesetik magokat, az vízben főknek, belé ölik magokat vagy fel akaftyák.

Láddé mind ezeket mivelheti az nyomorult pénz berelem az főlvény potrohokban, maga sohol semmi való öröm

öröm nem lehet az pénzben és a kényszerben: akar ember nyerie, berezze, akar megnyerte megberzette legyen, akar pedig elvesse: mindenképpen és mindenütt csak merő fáradtság, gond, veszedelem, nincsen benne semmi kedves élet, akar ember mit tégyen vélek. Az mint Salamon is mondgya, hogy az gazdagság nagy siralommal, sérelemmel ves el.

De illendő volna még-is az munkának, fáradtságnak forgalmatos gondoknak felvétele, megvisele, az pénznek jóbágnak megberzéséért, hogyha az keresett gazdagság az embernek, és az övéinek jobbitásokra lenne, és az gazdagságnak annyi haszna volna, az mennyit ember magában elvél és ábrázol. Csuda volna az, mondhatnád, hogy az pénznek, jóbágnak nem volna semmi haszna; hog az sok jó és marha semmire nem bőlálna?

Hogy ha tehát meg mutatódnék, hogy az gazdagságnak semmi haszna nincs; hiszem el hinnéd ostan azt, hogy minden munka, fáradtság, az gazdagságnak keresésében mind héába kél? Nincsen-is ez különben. Mert ha én azt megmutatom, hogy az gazdagság, sok jó, sem ez életnek nem használ megtartására, avagy betegségtől, haláltól való mególtalmazására; sem pedig az örök életre nincs haszna, meg kell tehát vallanod, hogy az sok jónak, gazdagságnak semmiképpen semmi haszna nincs. Az mint azt elrégenten megvallotta az bölcs Salamon Király, midőn az ő Prædikátorában azt mondotta: Az ki az gazdagságot bzereti, annak semmi haszna nem lében belőle, az-is mind héába való. Mert az hol sok jóbág vagyon, ott sokan-is vadnak az kik azt eszik. Es mit használ annak, az

4.
Az nagy gaz-
dagságnak
nincs haszna

Cap. 5. v. 9.

Kié az: hanem hogy még-is hemeivel nézi?

Mert először az mi ez életet és annak megtartását illeti, hiszem meg kell vallanunk, hogy igazán mondtá légyen **Luc. 11. v. 35.** Christus Vrunk; Ha bővelkednék-is valakinek az ő gazdagsági, ugyan nem abból vagyon annak élete, és senki nem él attúl, hogy sok jófága vagyon. Es ezt megerősíti az gazdagnak példáiával, az kinek földé sokat termett, és nem tudta, minden ő javait hová hadgya, az melyről oda-fel-is meg emlekeztünk: Kinek mind ennyi javai sem tart-hatták meg az ő életét. Azért mondgya Vrunk továbbá; hogy minden munka és forgalmatolság, mellyet ember pénznek, gazdagságnak keresésére költ és forgat, hogy az ő életét megtarcsa csak héában való, haszontalanság: és binte oly lehetetlen, az mint binte hogy lehetetlen hog valaki az ő testének hofkuságához egy fingnyit adhasson, hogy ha ugyan soká gondolkodnék és forgalmatoskod-nék-is azon, és ugyan igen törné feiét benne-is. Az mint hogy nem mi magunkadtuk az életet magunknak; binte azonképpen meg sem tarthattuk azt az mi pénzünkkel, és minden gazdagságunkkal sem nyuuythattuk tovább: Az ki adta az életet az tarthattya meg-is. ő visel arra gondot-is, mint tartásék az meg, és egyedül csak magának akarja ez gondot tartani. Es ha mi ez szorgalmaskodástól, gond-futtatástól magunkat meg nem tartóztattuk, meg tud-gyuk azt, hogy nem vagyunk jobbak az pogányoknál, **Mat. 4. v. 4.** Mert az ember nem él csak kenyérrel: hanem minden i-gével, az mely az Istennek hájából főrmazik.

Micsoda egyéb tehát, hanem, haszontalan héában va-ló, sőt pogányi forgalmatolság, az gazdagsáért vigyázni, fáradoz-

fáradozni, és embernek magát azon törni, mint és mivel táplállya magát. Ez táplálás és az élet megtartás csak az Istenen áll. Ő akar arra gondot viselni, csak hogy te-is az te hivatalodnak dólgaiban eljárj, ő nékilében arra gondgya, mint tareson abban el tégedet. Nem bükség hogy oly igen fufs, fáguldgy életednek eltáplálásáért, az pénz keresésre, kincs gyűjtésre. Ha azt cselekeded pedig, felettéb és mód nélkül cselekedel; és ezt az haszontalan és pogányi fösvenységből miveled, az mely fösvenykedés mindenkor fél azon, hogy által esik az földön, és soha nincsen elege; és ilyen haszontalan hasadra való szorgalmatoskodásoddal az Istent elősted meg, és az ő tistiben hágtál; az ki lám gondot visel az ég alatt minden erdei madaracskákra is, és minden mezei vadakra, az tengernek minden halaira: táplál és étet mindeneket az ő bővséges jóvóltából. El feleytencé tehát tégedet? Az terméket-is ugy teremtetten ő, hogy az ő táplálására oly igen sok kincsré nincsen büksége, hanem kevésfel meg elégedhetik.

Matth. 6r

Pfal. 145.

Pfal. 147.

Az Isten is annak okáért az földnek minden segeletit bugolyait bé töltötte teremtetten dólgokkal, állatokkal az embereknek meg elégitésekre és bé töltésekre, és meg adgya naponkint kinek kinek, az ki csak alkotmaison eljárion az ő hivatalában, részét, abrakát, éledelét az ő Fejedelmi Tárházából, konyhájáról. Az ki pedig többet kíván, csak pompára, kevésységre, hogy nem mint az ő terméketi kívánná, kétképpen vétkezik az olyan. Mert meg terheli az ő szivét tobzódással, felettéb való étellel, itallal, Christus Vrunk hívéséges intése ellen: és hogy arra fert tehesen, fösvenkedik, fút, kapdos, és megcsallja felebaráttyát, ma-

Luc. 11. v. 14

tyát, magára vonsa az Istennek haragiát, és sok hasontalan forgalmatoskodást szerez magának, csak hogy hasá-
nak ből gálhasson.

Cap. 39. v.

25.

Midas.

Erről mondgya az Syrach: elég ez életre, ha kinek vi-
ze, kenyere, ruházattya, és háza vagyon, mellyel az ő bük-
ségét fedezheti. Iób az égének kisdéd elefsége az ő sa-
iát deka padlása alatt, hogy nem az fényes friss lakás más
idegeneknél. Ha pedig ellenben az bolond Midas Király
azt kívánja, hogy valamihez nyul, mindgyárt merő a-
rannyá vállyék, mivel ő néki az Istenektől, az mint az Poë-
ták *fabulallják*, olyan kérése engedtetet vólt meg. Mely
miatt mayd meg-is holt vólna, ha őtet az Istenek fel nem
segítették vólna. Mert midőn az ő kérése berint minden
arannyá változnék, valamit ő meg illetne, akképpen az é-
tel, italis, mihelt hozzá nyulna, vagy báiaival illetne men-
ten merő arannyá lenne. Mellyel az pogány bölcs Poëták
azt akarták jelenteni; hogy az sok pénz, nagy gazdagság
nem használ ez életnek eltartására.

Pithius.

TB

Herod. lib. 7

Pithius Bitinicus mayd minden *privata personak*, köz-
rendő emberek közt, kikről az Historiákban emlekezet
vagyon, leggazdag vólt. Mert ő aiándékozta Dariusnak
az Persiai Monarchának amaz arany föld tövét, az melyről
az historiák gyákrón emlekeznek; és sok tonna aranyra
becsültetett; az mint oda fel megemlítettük. Ez *Pitbi-
us, Xerxes* nek az megemlitet Darius fiának, mind egélz
őseregével, midőn az Görögök ellen menne, és akkor az
földön huszon három száz ezer emberrel vólna, állást adot,
és frissen és gazdagon tartotta, vendéglette, és azoknak
bep aiándékokat oltogatott. Annak felötte arra aiánlot-
ta magát,

ta magát, hogy ő maga mind ennek az egész hadi népnek öt hónapi földgyát meg fizetné és gabonával eltartaná: csak hogy az Király az ő öt fiai közül ő néki egyet otthon hadna, és ne vinné el vele az hadba, hogy lenne kivel vénségében magát vigasztalni. Es elsőben-is mindgyárt az Királynak kétféle pénzt négy száz toña aranyat aiándékozot.

Ez *Pithius*nak ilyen sokáfa volt, mivel néki sok bá-
nyái voltának, azokban minden ő embereinek éjjel nap-
pal munkálkodniok kellett, senkinek ebben nem kedve-
zett. Ebből ő néki nagy rakás aranya gyűlt. De azonköz-
ben az föld miveletlen maradt, és rövid idő mulva oly
nagy drágaság és éhség lett, hogy az miat sokan eldölné-
nek és meghalának. *Pithius* pedig az aranynak szerelme
oly igen elfoglalta, hogy ő azzal igen keveset gondolna.
Supplicáltak az begény emberek, de mind hiában. Végre
őhve gyűlnek az tiszteletes aszszony népek, és bátorságot
vévén az *Pithius* feleségének könyörögvén eleiében esdős-
nek, és siránkozásokkal arra haytyák, hogy az ő ügyeket
felvenné. Es mindgyárált kenyeret bővőségessen, és min-
denféle drága étkeket készített merő aranyból nagy mes-
terséggel. Es midőn az ő Vra à Bányákról nagy éhen bom-
jan haza jőne, és parancsolna, hogy az étel elkészítsék,
elhozattasák: Elő hozatnak néki az arany kenyerek, és
arany étkek, mellyet ő igen kedvellet. Es midőn immár
ez arany ételt eléggé nézte volna, és ez mesterségessen ké-
szített bőséggel magát gyönyörködtette volna, meg had-
ga hogy el vigvék, és az ételt fogaik el. Az felesége ismét-
int drága szép Sávós étkeket tiszta sárga aranyból készítette-
ket hozat elő, ő pedig ételt látván, meg elégelte immár az

Polyanus
lib. 8.
Caelius li. 19.

aranyat; nem csak az bemeit, hanem az hasát-is meg kel-
lene tölteni. Szerelmes Vram, mond az eszes Aszfonyi-
állat, ugyan-is azt kívánnák az mi begény embereink-is,
és mivel hogy az bányákon való nagy és kemény mun-
kálkodás miatt, az földet nem mivelhetik, éhel kel meg-
halniok, és rövid idő múlva, hogy ha mind így haytatnak
az bányábi munkára, egy eleven sem marad közzülök. Az
halál ellen őket az arany, a melyet nagy rakásokkal áfnak,
meg nem őrizheti és óltalmazhattya.

Az értelmes aszfonyiállatnak, eszes tanácsa, bölcsen
cselekedése, ideiekorán való értelmes beféde, megörven-
dezteti az ő férfiét, elfordittya kedvetlenkedését, és az kö-
vetkezendő nagy veszedelmet elhárította: mint az Abigail
az David históriáiban. Az kit azért a jobbágyoknak sok
supplicálások meg nem indithattanak, meggyőzi azt az
aszfony az ő alkotmas időben való okos és értelmes csele-
kedetivel, bölcs beszédével, hogy sokot bándékát elhad-
ná; Felesége tanácsát véli, és az ő népének földöknek mi-
velését, szántását megengedi. Innen-is azért nyilván va-
gyon az, hogy az nagy gazdagság az embernek életét meg
nem tarhattya. Seneca.

*Si ad naturam vixeris, nunquam eris pauper. Si ad opinionem, nun-
quam eris dives. Exiguam naturam desiderat, opinio immensum.*

Ezt az pogány által értette, hogy minékünk méltán szé-
gyenlenünk kellene, hogy ha ez aránt, hihetetlenbek len-
nénk, és kisebb hitűek az pogányoknál. Azt mondgya az:
Hogy ha te a természetet berint élsz, soha meg nem szegénye-
del; hahol pedig, az embereknek közönséges vélekedése
berint kezdés élni, soha gazdaggá nem lehet. Az termé-

ket ké-

bet keveset kíván, az *Opinio* sokat. Es Boëtius.

Neque enim fugare indigentiam copiam possumus, sed pluribus opus habent adminiculis divites, ad tuendam pretiosi superlectilis varietatem. Et permultis indigere, permulta qui possident, res ipsa testatur. Contraque minimo indigere, minimum qui possident, et abundantiam suam naturæ necessitate, non ambitus sui superfluitate metiuntur. Az az, Az sok jószág bőv gazdagság, el nem véhi az bűkölködést, és semmit nem hátnál az begénység ellen. Az gazdagok mivel sok jót birnak, sokra is vagon bűkségek annak megtartására és előb mozdítására. Ellenben mivel hogy az szegényeknek kevesek vagyon; bűkségek-is kevésre vagyon. Az gazdag annakokáért, noha sok jókkal bir, ugyan nem gazdagb az begénynél, és az begénynek sincs kevesebie, mint az gazdagnak.

De azt mondod te; arra ből gál nekem az én sok jóm, hogy az én örökösömnek hadgyam, hogy véle meg gazdagullynon. Ez is merő bolondság. Mert gondoldha meg mi csoda az, az mit az te örökösödnek gyűyteb, midőn néki sok jót, marhát herzeb, és mi légyen az mit nékie hagyb utánad? Nem gyűyteb, nem, hagyb néki utánad egyebet, hanem *Irritamenta malorum*, csak merő azon bűnre való alkolmatofságot és minden gonosra való gerjeztést, gögyögetést, az mint az régiek bőkta mondani.

Nagy munkáddal, fáradságoddal kerefted, gyűytötte te azt ő nékik; és néked elég savanyun esett annak keresése, gyűytése, azoknak sokkal izentlenbül esik annak is meg béllyel hintése, és az emberek közzé pazárlása. Az te fiaid leányid az ő nagy *patrimonium*okra tama bőkodnak,

és azért is semmit nem tanulnak. Az nemes höselkedés-
höz léfzen jób kedvek, hogy nem az *studium*hoz, avagy
mivhöz, kereskedéshöz. Ifiúságokban azért semmit ol-
lyast nem tanulnak, az mivel magokat vénségekben tud-
nák táplálni. Es mivel az ő *patrimonium*okra bízák ma-
gokat, azt ők igen könnyen el-is költik, nem csak az kéf-
pénzt pedig, hanem házokat, örökségeket, az mellyekből
ő nékik semmi fáika semmi gerenda nem akad torkokon:
Hogyha Szerencsétlenség és veszedelem hozzá nem ér-
keznék is, és te magad azt gondolnád: hogy annyira töt-
tél immár bért, hogy gyermekidnek is elég léfzen: nem
léfzen fűkségek hogy más ember lába alá szorullyanak,
*studium*mal vagy egyéb tanulással töríék feieket, kár vólna
hogyha az ifiúság gyenge virágának valamit kellene feny-
vedni. Sokkal jób bársony süvegecskét feltenni és egy
széptol cimmert belé, hogy arról esméríék az bolondot.
Selyemből kötött harisnyát, duplászart kell lábokba ad-
ni, és jó idején nemeskedésre, gögösködésre kell őket fok-
tatni. Mert ugyan végre is nemes urfiakká kell lenniük,
elegek vagyon egész életekben.

Hogy pedig ez ilyen gyengén neveléssel az gyerme-
kek megvesztegetődnek, midőn az atyák anyák, ottan ha-
mar utzán sétálókká akariák őket tenni, annak oštán bu-
vát látták nagy fűbéli fáydalommal; és meg kell esméllé-
niük, hog ez így Nemefszültecske, az ő *Patrimonium*at meg
eméštötte, elköztötte, minekelötte, alig ment vólna el róla
az böleső illattya. Akkoron a szülők magoknál senkire e-
gyébre nem vethetnek, és kívánnák, hogy azokat az jókat
se ők, se az ő gyermekeik soha szemekkel se látták vólna.

Mert

Mert úgy ez dupla vébedelmet se fiaikon, se jószágokon nem értek volna.

De azt alitod te, hogy nem kel azon félni, nem fog az fiok arra vetemedni, nem kezdibinte úgy magát viselni! De magadot csalog meg ez féle képzéfeddel. Mert a pénz igen kényes. Ha pedig szinte az gyermekek-is ugyan *patrisz*alandnak, és ugyan pénz kívánó erek nőttek volna őbennek-is, hogy ők is mint tennen magad, nagy gazdagság szerzésre igyekeznének: de ugyan még-is az rólad maradt gazdagsággal hitványul ostromozhatnak: midőn egyyk az másiknak semmit nem akar elengedni, feddés, morgás, egyenetlenkedés, pörlődés, törvénykezés, és sok egyéb efféle vesél nevededik, szaporodik köztök, hogy nékiek az ő gazdagságok, örökségek csak *materia litis*, pörlekedésnek, villongásnak okai s ekköze leßen, és kívánhatnák hogy az *pesti* mezőn, vagy az Duna fenekén vesztet volna minden gazdagságok.

Hát hogyha az nagy gazdagság, *per fas & nefas*, törvényserint, s törvéntelen, erőakkal és usoráskodással és hamissággal gyűtetett volna? Az mint hogy ez mostani időben kicsid az eleség, nagy az drágaság, és olly serény az kereskedés, nem könnyen gyűthetni igazán és jó lelki esmérettel sok pénzt és nagy gazdagságot; így-is azért az örökösöknek kevés hasznokra bólgál. Az mint az látáshallásból való példabeszédek bizonyittyák. Eből gyűrtök bérdeknek, eből kel elveszni. Hamis keresménnek kincse, nem bál harmad örököse. *Malquesit mal perdit*, Az mint nyerte, úgy vesztette. Miként az Syrac-is szól: Minden aiaándéknak, és hamis jószágának el kel veszni. Az hamissak-

Cap: 46. v.
12, 13, 14, 15,
16.

nak gazdagságok mint az patak megfáradnak. Az Isten teleneknek maradéki nem bocsátanak sok ágakat, és a hamissaknak gyökerek meredek köbiklán helyhezettek. Olyanok mint akar mely folyóviznek partjába akadt raktékok, minekelötte gyümölcsöt teremtenének, kiággattatnak.

Hogy ezek mind így legyenek az mindennapi látás-hallás bizonyittya. Midőn láttyuk, hogy jeles nagy *familiák*, nemzetek elfogynak, fogyatkoznak, és szemlátomást elenyésznek. Es az hamissan gyűjtött kincs, gazdagság, az örökösök kezekben mayd mint ha elolvadnak elfolynak, hogy sohol ne találtaassanak: és nem használ az ellen semmi sobrárság, semmi kiméllés, sem föltozás sem gyámo-lítás.

Candiai Vr,

B

Amaz Candiai Nagy Vrnak igen sok pénze volt, az mellyet Segéd fogadással is kerelett. Es midőn gazdagságát akarná mutogatni, Kérdette az idegen vendégeket, mely felé vólna utok, és ha vólnaé afféle pénzek, az melynek odá az hoyáők mennek érteke, keletivólna? és ha ki örömeftollyan pénzt akart vólna váltani; előhozatta pénzes ládáit, mellyek külömb külömb pénzel vóltak rakvák; Kinek kinek minémű pénz kellene szabadon hadra őket hogy ollyat vegyenek, az megnyitakarnának. De a pénzt az bekrényekben, vagy pénzes ládákban sorral rendel úgy övé verte kalapácsolta, oly sürűven egybesotulta, hogy senki semmi ereiével abból semmit ki nem vehetne. Így csufolta jártzodtatta meg pénzével az jövevényeket, és ez ő néki kedves tréfája vólt és nagy gyönyörűsége. De halála után az ő fia igen jól kitudta bedni, és egyik ládát az másfik

másik után meg tudta üreksíteni, semmi csiptető horog-
ra fogóra nem volt ez aránt szüksége. Feltöri rongya, az
bekrényeket ládákat. Es vig kedvel költi barátival, társai-
val, örvendeztette vele magát mig tartott. De végre el-
fogy az jó pénz. Kölcsönt kezd kérni az holtöle leherett.
Az sem tarthatot sokáig, mert az embeiek meg várták az
fizetést. Mind háznak, jóbágnak oda kellett lenni, jóbará-
ti, kedves társai elköltek, az meghitel-is elfogyot. *Sum-
ma* ez: *Miseriat* kellett olvasztani *cum aceto*. Es adófsági
miatt nagy inségre jút. Ferdinand Királynak-is haragiá-
ban esik, élete-is berencsén forog: ugy hogy kívánta vól-
na hogy ez sok pénzben, gazdagságban soha része ne lett
vólna. Mert az begénység ötet sokkal jób életnek követé-
sére tanította vólna, és kevesebb bünt és gonofságot cse-
lekedet vólna, és ifiúságában oly dologhoz fogott vólna,
az mellyel vénségében magát tíftelességesen eltáplálhatta
vólna.

Igy telik bé az mit az bölcs Salamon mond az ő Pra-
dikátorában: Vagyon gonofnyavalya, mellyet láttam ez
világon, tudniillik mikor az gazdagság az ő Vrának vesé-
delmére vagyon, és abból az ő fiának semmi nem marad
kezében. Es az lób könyvében mond Zophar: Nem tu-
dodé hogy így vólt mindenkor az dolog, mióta embe-
rek vóltanak az földön: Hogy az Istentelennek dicséreti
nem soká tart, hogy ha az ő magofsága binte az éig érne-
is, és az ő feie az felhőket illetné-is, de ugyan el vész végré-
re mint az gané. Es kóldulni mennek az ő fiai. Mond Sy-
rac-is: az Istentelen fiaknak örökös jószágok el vész. Mi-
esoda bódult esztelenség azért, ilyen nagy fáradsággal,
munká-

Cap. 5. v. 12.
13.

Iob. 20. v. 4.
5, 6, 10.

Cap. 21. v. 9.

munkával és veszedelemben forgással, sok pénzt, jószágot össze hordani, gyűteni, felcridnek nagy kárával, és lelki esmératednek meglértésével, holott annak az gazdagságnak semmi hasznát nem veheted: sem magadra nézve, az mint imént meg mondaték, sem pedig örökösödre, kiknek a te nagy gazdagságod nem csak nem használ; hanem még testeknek, lelkeknek-is meg győzhetetlen kárában veszedelmébe ctyi őket; és azok által nem csak mindenféle vétkekben és gyalázatos bűnökben keverednek: hanem az által arra jutnak, hogy te nékedők halálotat kívánnyák; hogy ha te önékik az gyűjtött gazdagság után még több ideig akarnál élni: avagy tellyeséggel ugyan halálodra-is bándékoznak és incselkednek; csak hogy ök az pénzhez jutbassanak, és azon ömagok kedvők ferint regnálbassanak, uralkodbassanak?

Azt alitodé hogy ilyen Istentelenség ne bálbasson az te gyermekidnek bívőkbe? Mentse meg Isten kegyelmesen attól őket, és minden jámborfiakat. Mindazáltal nem köz embereknek; hanem Királyoknak, nagy Vraknak gyermekeiknek példái bizonyittyák. Mint igyekeztenek légyen azok az önnön attyoknak halálokra; az mellyek önékik sokáig élni láttattanak, és az véget nagy háborut, támadást, inséget, nyavalyát ferzettekenk orbágokban és városokban.

Artaxerxes

Nemde nem báz és huson öt fiai valának *Artaxerxes*-nek: nem bizonyittyáké az históriák hogy ezeket többire mind meg kellett néki ölettetni? Azért hogy ez nem emberhez illendő gonofság reálok bizonyitatnék; hogy az ö attyoknak halálára bándékoztanak. Az mi időnknek példái gyű-

dai gyűlölségek; nem bükség azért meg említeni.

Sokkal bátorságosabbak azért az begények az ő fiaik felől, kiknek nincsen bővölködő gazdagságok, és az ő éle-
rek sokkal nyugodalmasb és bódogságosb. Mert mit
használ az gazdagnak, ugymond Salamon, hogy ő az fél.
ben munkálkodott: Egész életében mind az setétben ült,
nagy sanyaruságban, betegségben és somoruságban. Az
te fiaiának azért tisztességes nevet hadgy utánnad, az ki-
csid jóval, az mellyet az Isten te néked engedett az te hiva-
talodnak munkái által, és az ő kegyelmes áldása által,
sokkal előmenetelesb és használatosb lesz az ő nékik,
hogy nem ha magadat felőtte igen fáraftván és sanyargat-
ván ő nékik nagy kincset, gazdagságot szerzenél és rakás-
lanál; és miattok magadnak nyughatatlan forgalmato-
ságot faporítanál, lelked esméretinek nagy sebessítésével:
és nékik csak *Irritamenta malorum*, és gonofságra való
kifitést gögyögetést hadnál: az melynél mi lehetne na-
gyob bolondság és bódultság.

Marashatb jóllehet kiméllétes takarikossággoddal va-
lamit az te munkádból az te fiaiának, hogy azzal osztán
előmenetelek, életek lehessen; és holtod után kuldos tás-
kára ne juszanak. Mert midőn néked arra, az Isten utat és
ezköst mutat, és te azt elakarnád mulatni és megvetni, á-
vagy pedig mindent fel akarnál dösölni, aláb való lennél
ugy az pogánnál, és az hűtöt meg tagadnád az mint bont
Pálból, 1. *Tim.* 6. v. 10,

De ez binyalat nem kell te néked fősvénkedned, nyuz-
nod, fosztanod, usuráskodnod, sok pénzt, kincset, gaz-
dagságot gyűttened, az mely sem néked sem ő nékik nem

Ephes. 6. v. 6

használ az mint megmondaték. Nevellyed Isteni félelem-
ben azokat, jártafd az *Schola*-ban, tanitafd tisztességes me-
sterségre, kézi munkára, avagy kereskedésre, igaz kalmár-
ságra; hogy óstánnan ön maga tudgya magát eltáplálni.
Es arra szoktafd őket, hogy való igasfágnak tartsák azt,
hogy az jó hir név, az mellyet örökségül hadgyf ő nékik,
legyen a Legjób *Patrimonium*, és örök jószág: és hogy ar-
ra-is borgalmas gondgyok legyen, hogy óstán ök-is tiszt-
tességes nevet hadgyanak utánnok az ő gyermekeiknek.
Es így nyilván megmaradhatnak. Mert azt mondgya az
bölcS Syrac: Megláfd hogy meg tars jó hiredet nevedet:
mert az te néked inkább megmarad, hogy nem mint aza-
rannak ezer temérdek kincsei. Az élet akar mely jó legyen
is, de ugyan csak kevés ideig tart, de az jó hir név, örökké
megmarad. Es Cicero-is mond: *Optima siquidem heredi-
tatis, quae à parentibus traditur liberis, omni patrimonio pra-
stantior gloria est virtutis & rerum gestarum.*

Cap. 41. v.
15, 16.

Nem hagyhat atyád te néked job kincset,
Mint ha néked hágy tisztességes Nevet.

Phocion:

Dicséreteffen mondották az Pogányok: de sokkal be-
csületesebben cselekedte *Phocion* az Athenáfi fő Had-
nagy: hogy midőn ő nékie az Macedoniai Philep Király
nagy bép tekintetes *summa* pénzt küldött volna hazához
az ő véle való barátságnak megnyerésére; nem akarta el-
venni. Az hozzá küldött követek igen kérik hogy a Király
aiándékát ne vetné igyen meg, hogy egyfő s-mind az ha-
talmas Királyt-is, az ki az ő barátságát kívánná, aiándéká-
val egygűt megne utálná. *Phocion* azt mondgya, hogy
ő néki nincs oly nagy kincsre búksége, nem-is volna hasz-

noső

nos ő néki. Hogyha neki maga seméjlyeben nem kelle-
ne-is (mondanak az követek) hiszem kellene az gyerme-
kinek; kik az ő halála után azzal mind rendek szerint él-
hetnének, tisztességes névöket megtarthatnák: az mely
azoknak igen nehezen fogna esni; mivel igen kevés gaz-
dagságot hagyhat nékiek. Arra azt mondgya *Phocion*:
Simei similes futuri sunt, idem hic aggelus, qui me ad hanc
dignitatem evexit, illos alet: Sin dissimiles; nolo ipforum lu-
xuriam his opibus alere. Ha az én gyermekim én hozzám
hasonlók léendének, tehát ez az én kis jószágocskám, az
mely engemet ez méltóságra emelt, őket-is eláplállyá:
Ha pedig az én természetemtől elvertemednek, és az virtu-
sokban, jószágos cselekedetekben hozzám hasonlók nem
lébnek, nem akarom azzal a kincsel, az kivel engemet ki-
náltok, az ő kényességeket, tobzódásokat erőssíteni.

Dicséretes mondás volna ám ez a Pogány embertől,
mellyért méltán-is nyerte imez vezeték nevet, hogy *Bon-*
nus Phocion, jó *Phocion*-nak hivattatnék. Az ő tökéletes
elméiért, és világos értelméért, és az idő szerint való jók-
nak megvetéséért, mellyeknél az virtusoknak szerelmét
fellyeb becsüllörte.

Sabellius iria, hogy ő felöle az Görög orfági Bölcssek
között sok ideig való villongás volt, hogyha *Alexander M.*
völténagyob, hogy nem mint *Phocion*, az ki *Alexander*
aiándékát megvetette. Mert midőn *Alexander* alittaná;
hogy ötet pénzel meggyőzhetné, avagy az mint mi sok-
tunk bölni, annak semét ki tolhatná; küld néki Asiából A-
thenásba száz mása aranyat. Midőn ő nékie ezt eleibe vin-
nék, azt kérdi. Miért küldeté ő néki *Alexander*, egyéb A-

thénási Pólgárok előtt, olyan nagy aiándékot. Azért
 ugymond, hogy ő téged igaz tőkélletes jeles jó fő ember-
 nek tart és becsül. Hadgyon olyannak tehát engemet
Alexander, mond az *Phocion*, és ne hitelsen el, s- ne ves-
 tegelsen meg engemet az ő aranyával. El mégyen azért
 előlök; de amazok házában-is utánna mennek. Holott
 midőn látnák miként volna az ő háza minden pompaság-
 nélkül rendelve, és az ő felesége az főlgálókka egyyüt, ő
 maga-is vaylalná és sütné az kenyeret, annál keményeb-
 ben rayta lésnek, úgy mint kiknek úgy tetzenék, hogy vol-
 na hová pénzét költeni: Mert nem ékes, dolog ugymond-
 nak ők, hogy olyan nagy Királynak baráttya és ilyen di-
 cséretes fő Vr, oly kemény és sovány életet éllyen. *Phoci-
 on* azzal semmit nem gondol; Hogy pedig szerencsére
 venné efébe hogy egy vén ember menne ott elszakadozott
 köntösében, azt kérdi az hozzáküldöt követektől; Hogy
 ha alittyáké őtett oly jónak mint amaft. Miért nem, ugy-
 mondnak ők, Ha lám ez, ugymond *Phocion*, sokkal begé-
 nyebbül él hogy nem mint én: és az ő kicsidével még-is
 meg elégefik: Rövid főval, ha el vessem az aiándékot, a-
 vagy élek azzal, avagy nem. Ha véle nem élek; az mint
 hogy úgy nekem nem-is használ, csak hiában fog állani, és
Alexander sokkal jobban élhetné véle; hasznosb-is volna
 ő néki, hogy nem ennékem. Ha elvésem pedig és véle é-
 lek vagy hasznát vessem, tehát ugyan finte csak annyi has-
 na benne *Alexander*nek mint nekem: Mert mind ket-
 tőnknek igen kevés dicséreti következik belőle; hogy ő
 azt pénzre akarta véghöz vinni; az mit törvénytels-igaf-
 sággal nem cselekedhetett. Es így az arany Athenásból

Alexan-

*Alexander*nek vißba viterett. Innen mondgya *Plutarchus*, hogy ez bölcsember, ez ő cselekedetivel nyilván kimutatta, hogy ő sokkal gazdag volna *Alexander*nál; úgy mint ki az övével meg elégednék, és az *Alexander* kincsénélkül nem búskölnének.

Ez példát követte az *Xenocrates*-is. Mert midőn néki *Alexander M.* harminzt *talentum* aranyat küldene tisztele aiándékul, és az követek arról ötlet tudósítának, marasztya őket ebédre. Semmit pedig többet sem drágábbat nem kéfitet egyebet, hanem csak mint egy kicsid köz ebédet. Midőn másod napon az követek töle válaft várnak, kinek kellyen az aranyat le olvasniok? Hogy hogy, úgy mond *Xenocrates*, nem láttatok kétegnap az én ebédemen, és az én életemnek módgyán nem vöttétek észetekben, hogy nékem oly nagy kincsre nincsen búkségem.

*Socrates*nek-is ez dicséret tulaydonitatik, hogy soha semmi aiándékkal és adománnyal senki ötett meg nem győzhette.

Mind ezekből immár eléggé meglátzik, hogy embernek nem búkség az ő gyermekéiért nagy jóbágra, kéncsre vágyódni, fősvénkedni és sok kincset gyűyteni, és azok miatt Lelke ismérét meg neheziteni; melyről *Salamon*-is mond az ő *Prædikátorában*: Gyűlöltém én minden munkámat-is, mellyeket én munkálkodom az nap alatt. Miért hogy elhagyom azt oly embernek, ki én utánam fogélni. Es ki tudgya ha bölcse lébené vagy bolond, az ki uralkodandik minden én munkámon az mellyeket cselekedendem-is, az mellyet bölcse szerzendek az napnak állatta. Ez-is hiában valóság: Annakokáért én el fordítám

T 3

magamat,

magamat, megfogván reménségtől az én elmémet, minden munkám felől, mellyel munkálodtam ez világon.

Rehabeami.
Koboam.

Es az mit itten mond, végezetre ő néki-is olyanképpen lett dólga, midőn fiát Rehabeamot hadgya utánna: az kiben nem sok ebefség és értelem vólt; és ugyan uralkodot azért az ő attyának munkáián, de semmi jót nem ferzett. Az mint azért az nagy gazdagság, sem annak az kié az, sem az ő örökösének nem hánál és nem bólgál: az zöképpen semmi fogyatkozást sem vehet és űzhet el. Sem senkit gazdaggá nem tehet: az mint fellyeb megmutattuk. Es hogy csak azok legyenek gazdagok, az kik az ő vékkel megelégednek, és az ő javokkal élhetnek, világossan kimutattuk. Mert az ki magát munkáiával táplállya, és megelégedik, nyugodalmas élete vagy on annak: ez az kincs felőt való kincs találás. Es az lsten Lelke mondgya: Bódog az ki féli az Vrat, és kezének munkáiával táplállya magát; bódog vagy, és jól lében dólgod.

Syrac. c. 41.
v. 18.

Psal. 113. v.
2. 3.

Nem-is segitheti az gazdagot az ő sok kincse, jóbága csak egy nyavalyája ellen-is: egy betegséget, egy hidegléléscskéiét el nem veheti, el nem űzheti. Sokkal kevesbé orvosolhattya az léleknek nyavalyáit: és csak egy kísértetet sem enyhíthet meg.

Noha *Heliogabalus* és *Caligula* alá s-fel jártak az aranyban, sőt egész testekkel benne hevertének, de ugyan ilyen módon sem távozathatták el az ő bívőknek keferű kísértetir.

*Non domus, aut fundus, non aris acervus & auri,
Ægroto domini deduxit corpore febris,
Non animo curas.*

Sem házas, pénzed, jószágod, öröked,
Csak egy hideg lelét sem űzel tőled.
Sem lelki sérelmedet nem gyógyította,
Noha bíved azt bűnien ohayya.

Sokkal inkább nehezíti, sebheti, baggattya az telhetetlenség az lelket és az lelki isméretet: hogy az embereknek az bűbéli nagy fájdalomnak miatta, nem csak kevés jó óráiok vagyon ez földön; hanem az bomoruság és keserűség miatt elbádogadnak és időnek előtte megemésködnek.

Salamon mondgya imezt, *Suavis est homini panis mendacii.* Gyönyörűséges előszer embernek az álnoksággal ke- Prov. 20. 9.
17.
refet kenyér, de annakutánna megtelik a bűv kövecsekkkel.

Es Habacuc: Az kövek az kőfalokból te ellened kiáltanak, és az fa épületekből az gerendák te ellened bizonságot téfnek. Az az, oly félelmes és rettegő lelki isméretek lében, hogy az házban a gerendáknak pattogásától is, avagy valami csak mozdulyon is elrémülnek. Es *Is.* Iób Cap. 2. v. 12
Cap. 20. v. 16.
mondgya: Mintha áspis kigyónak mérgét szopta volna bé, és az viperának fulákia őli meg. Mind az gonos lelkicsmérettről mondatnak; az mely mint az *vipera* és kigyó úgy mardos, és az mint *D. Luther* az *margon* magyarázza; halálos és bűbéli keserűséget hoz.

Az miképpen azért, hogy az beteg ugyan beteg, ha binte szép aranyas ágyon fekszik-is, avagy valami rosszban nyobolyán, ugyan semmit nem bolygál az, az egélségre: Igy az fősvény főbrák-is ugyan főbrák fősvény, és mindenkor beteg az ő lelkében, és soha nincsen elege; hanem csak gonos lelkicsméreti; ha binte arannyal boritatnék bé-is. De az ki az övével megelégszik, mindenkor egélséges az, és csendes bivel vigad, és jó lelki csméreti vagyon az ő ki-

Cap. 14. v.
3, 4, 5, 6.

az ő kicsinnye mellett. Igazán mondgya azért az Syrách;
Az főbrák embert nem illeti az gazdagság: és metzene az
fősvény eb az pénzel és gazdagsággal? Az ki sokat gyűjt,
és magával sem téfen jól belőle, az olyan másoknak gyűj-
ti azt, és egyebek laknak azzal jól. Az ki magának jót nem
téfen, hogy cselekednék az másal jól? Soha nem örven-
dezhet az ő jovaiból. Nincsen ártalmasb dolog, mint ha
valaki önnön magának sem kívánja semmi javát, és igaz-
csapás ez ő rayta az ő gonofságáért. Tégy jól fiam, te ma-
gaddal, az tiédből, és add meg az Vrnak az áldozatott, à
mely őtet illeti. Gondold meg hogy nem mulat az halál,
és igen jól tudod minémű fővetséged vagy on à halállal.

Hogyha azért az sok jó és gazdagság semmit nem
használ, nem segít az testnek és léleknek betegsége és nya-
valyáia ellen, sokkal kevesbé üzheti el az Halált, nem is
nyuythat semmi segítséget az ellen. Ha valakinek ugyan
nagy rakás aranya volna is, és azt minden nap és óran-
ként nézzen nézné, avagy ugyan belé heverednék, affelől
az halál ugyan nem mulatna, avagy hajelen volna, azzal
el nem üzettetnék.

Midőn egy főbrák fősvény halálos ágyában fekünnék,
egy egész medentze aranyat hozat eleiébe, belé kap mind
két kezével, azt alitván hogy vigasztalást és betegségének
könnyebbítését, és az halál ellen tanácsot és segítséget ta-
lállyon benne; foháskodik es mond: oh kinek hagylak én
titóket verős rókácskák!

Más egy, marokni aranyat nyél à torkába, alitván, hog-
az halál ellen bátorságot lellyen. Más megint az halál el-
len egy fákot vont magára az mely belől merő arannyal
völt bé-

vólt béborítva. De mind ezek sem használhattak semmit nekik. Az halált sem pénzel sem arannyal el nem űzhetni.

Ha azért az nagy kincs, gazdagság ez életre, magának vagy az övéinek megtartására, avagy az testnek és léleknek nyavalyái ellen, és az halál ellen való óltalmazására nem bízál és nem használ: tehát sokkal kevesbé használ az örök halál ellen: avagy az örök életnek megnyerésére, mely nem pénzen vétetik, mert az Christus vére által szerzetett: Hanem inkább ártalmas, midőn ember az ő bizodalját az bizonytalan Mammonban helyhezteti, és ez idő szerint valójokban: és azt mondgya az ő aranyának: Te vagy nékem Istenem.

1. Pet. 2.

Minden historiák bizonyíttyák, és az minden nap látás hallás mutattya, mely sok emberek estenek nagy veszedelemben az ő gazdagságok miatt. Mely igen gyűlöltetik némely, irégységgel terheltetik, öldöztetik az ő javaiért. Sokan az ő jószágokért hamisan, ártatlanul vádoltattak, eladattak, elárultattak, titkon és nyilván megölettek elveztettek. Azért igazán mondgya Syrac: Sokan veszték el az ő pénzekért, és semek előtt való veszedelemben estenek. A kik az arának áldoznak, azokat megeyti az, és megfogja az életleneket. Nem az ő Szöleiért ölette meg Naboth? Hasznalóképpen nagy veszedelemben eset Ezechias-is, az melyről oda fel emlekeztünk. Es az tobzódó gazdag-is elvész testeitől lelkeitől.

Az gazdagság veszedelemben veszt.

Cap. 31. v. 6;
7.1. Reg. 21. v.
13.
Luc. 16.

Az világi historiákban erről sok példák vadnak: *Cn. Cn. Lentulus* *Lentulus*ban, az Romai fő emberben, az Romai *Lepida* *Lepida* gazdag nemes abbonyban *Vono* az Persiai Király az övétől *Vono*; elűzettet, és az Romai Tiberius Császárhoz folyamo- *Tiberius*.

Caligula.

dott, de mivel sok pénzt, gazdagságot hozott véle, Tiberiustól, árulóliul megöletik az ő javáért. *Svetonius* írja, hogy *Caligula* Csásár egy *sententiában* negyven Római polgárokat ítelt halálra álnok bűny alatt, csak azért hogy azoknak jószágokhoz juthasson.

Midőn egybér játékából felkölt volna és elő ballagott volna, és két sok jószágú Lovas vitézlőt elő menni látott volna, mindgyárt fogságba vetteri őket, és minden jószágokat *confiscaltatta* elfoglaltatta. Es így örömmel tér jádzó tárlaihoz, és mond: Még egyszer sem vontam oly jó oxtábla sántcot mint most.

Hogy egykor *Francia* Országban, az játékban penze elfogyna, az leggazdagbakat megölettette, és mindenekeket él prádáltatta, ismég ottan a játékos cinkosíhoz ment és így bört: mely igen aggódtok egy néhány *drachmakért*, vagy forintért. En azonközben sokkal külömb sántcot vontam: ötvenbér száz ezerbér való száz ezer *drachmat*, avagy arany forintot, mely tében öt százszor való száz ezer forintot, avagy öt száz tonna aranyat. Es midőn ez vérbópó fősvény eb, az *Iulius Priscus* Tisztartót, az kit egyeb dologért ő néki bé adtak vólt, megöleti, azt alitván hogy nagy kincset talállyon nála. Mond azért. Engem igen megcsalt. Ambár élt volna. *Nil enim morte dignum possedit.* Mert nem hagyot annyi jószágot, az mellyért megöletéit érdemlett volna. Es így senki bátorsággal nem élhetet ez dihös vérontó eb alatt, az kinek valami gazdag jószágocskája vólt, ki ki minden az ő gazdagsága miatt minden bempilantásban, halálos veszedelemben forgott. Midőn pedig a gazdag emberek igen vének vólnának, azokat élni hadta, kiket

ta, kiket tudna, hogy már soká nem élhernék javokat. De megrendeli, hogy *testamentum*ban ötért tegyék örökössé; azokat becsületben-is tartotta, attyanak, anyyanak, öreg attyanak, ösének, ükinek, hívta őket, az mint à historia mondgya. Igazán mondgya azért az bölcS Boëtius: *O praeclaram opum mortalium beatitudinem, quam si adeptus fueris, securus esse desistis!*

Ihon az kellő bódogság,
Az sok pénz és az gazdagság!
Mellyt mihelte megnyertél,
Örömed mellől el esél.
Töle várál báronságot,
De néked félelmet hozott.

Illyen módon igyekezett Nero az bölcS Senecának halálára az ő sok pénzéért. Mert késsen vólt harmadfél száz tonna aranya. Midőn ezt eszébe venné, minden ő kincsét kéfé akartva Neronak adgya; így akaria jelen való veszedelmének elejét venni. De nem használhatott véle. Mert az vérőpó eb és háláadatlan *Discipulus*, hívséges *praeceptor*át az földő házba öleti meg.

Igy estenek sok jeles emberek az ő gazdagságok miatt halálos veszedelembé. Az Nagy *Pompeius*, az hatalmas *Crassus*, az leggazdagb Római Pólgár mester *Crassus*: *Gabinus*; az Görők fő *orator* *Demosthenes*, mert őt-is győtrőtte az pénz kórság. *Timogaras* az Athenásbéliek követé *Artaxerxes*höz. Az Görögöknek erős vitéz Feiedelme az *Timotheus*, és egyebek.

Nem használhatott azért ez *Timotheus*nak, hogy az O- *Timotheus*
linthius sokat, *Byzanthius* sokat meghóldoltatta: *Samus* fi-
getet megvőtte, egész *Laconia*t megpuštította: *Pelepon-*
*nesus*t

nesus és egyéb tartományokat az tenger mellyékén: Azőképpen az *Lacedæmon* bélieket az *Athenas* városnak az ő hazáinak aláia vetőtte. Az sem használt néki, hogy az ő attya a *Conon* oly jeles jó fejedelem volt, ki az Görögöknek szabadságokat oly igen megőltalmazta.

Polycrates.

Illyen formán kellett veéni amaz igen jó Berencsés *Polycrates* nek-is. Meit mivel *Orates*, az *Darius* Király Hadnagya, tudná azt hogy *Polycrates* erőssen bominuhozná az pénzt, azzal akaria azt megfogni. Nyólcz ládát töltet meg kövekkel, és fellyül aranyat hintet reá. Követit küldi hozzáia, nagy barátságot kerekít, azt tetterti mint ha *Darius* tól elakarna szakadni. Tudná azt-is, hogy sok pénz re volna bűksége ez hatalmas hadra, az mellyet viselne. ő néki pedig volna szép *summa* aranya, mellyel egész Görög ország megvétethetnék, mellyet ő oda adna kölcsön az hadi bűkségre, hogyha ő véle frigyét vetne és hozzáia menne. *Polycrates* ben meg posdul az arany ér. Elküldi baráttyát *Menandert*, azt az aranyat megnézni. Midőn ez külbömbet nem vélne, hanem hogy az merő arany volna, és erről *Polycrates* tudósítaná, fel kébül és maga-is elmégyen *Orates* höz. Mindenektől keményen intetik, hogy ne hidgyen *Orates* nek, rettentik álmodozási-is; az *Oraculum* ok-is minden gonoszt jövendőnek. Az önnön saiat leánya nagy siránkozván kéri hogy othon maradna; megbekélli nékie az ő veszedelmes álmát, nagy könyhullatással kéri, kíséri mind az haióig. De az pénznek átkozott Berelme oly igen elhatalmazot rayta, hogy mind ezek ő rayta semmit nem fognának. Olyigen elharagbik az önnön leányára, és megebsküszik, hogyha bekével megjövendek ugyan, mond,

mond, fogadást tések azon, hogy sok estendőig ki nem házassítatol. Ezt ő békével megbenyvedné, csak az ő szerelmes attyát békével és jó egészséggben megjöni láthassa; De ugyan még-is nem tűrheti, hanem nagy zokogásokkal, sűrű könyveszemmel kéri hogy hon maradna, mert semmi jót nem vádolna az ő fivére. Midőn azért *Polycrates, Orates* höz jut, megfogia őtett, s egy nagy magas hegyen keresztára fegebteti, az mint ez előtt is megmondottuk. Es így fosztatik meg életitől ez igen jó szerencsés nagy nevezetes személy, midőn más idegen pénzen oly igen kapdosna, *Aristoteles.*

Multi propter divitias periere, multi sibi & aliis necem intulere

Ergo sollicita tu causa pecunia, vite es,

Per te immaturum mortis adimus iter.

Atkozt pénz én előlem bár el ves,

Ki ennyi sok fő rendeket elvesztés!

Inségben eytes, szerésbút, bűnator,

Vincalan forrás nyughatatlanságot. ¶

Illyenképpen járt egykor az Görög *Nicephorus* Csásár, *Nicephorus*, midőn meg elégíthetetlenül szomiuhozná az Oláhok aranyát, gazdagságát, és többet kívánna tőlök hogy nem ők értekekkel felérnék. Oly igen megbusította azoknak Királyát ez ő nagy méltatlan terheltetésével, hogy fegyvert fogna, és kevés néppel de nagy busulással, boszsonkodással reá üt az Görög Csásárra, megfutamtatván meg veri: Es így jelesb Lovas nemesb vitézivel együtt levágatattik. Feie az ellenségtől elűttetik, és az agya kaponyáiából egy ivó edényt csinálnak ezüstre foglaltván. Azzal az Oláh Király az italt az ő Tanácsosira és vitézire köldöni így szólván: Így kel annak bominuságát mególtani, az ki az ő javaikat olyan igen bominuhozta, hogy az különben meg nem óltathatnék.

Az mint hasonlóképpen az Parthusok *Craſſus*nak az Romai Pólgár mesternek: *Mitbridates* Király *Rutilius*nak: *Tomyris* asszony *Cyrus*nak, hogy az ő kincsekre való telhetetlen szomjúságokat, úgy enyhítették és óltották meg, olvaſtot aranyat töltvén azoknak arany homiuhozó tokokba.

Hophni, Pileas.

1. Sami 4. 11.

Nabal. 1. Samuel. 25. v. 2.

Heliodorus.

2. Mach. 3. 2.

Iudas Mach.

2. Mach. 10.

Cambyſes.

Alex. Mag.

Sevctus.

Ezen módon veſtenek el teſteſtől, lelkeſtől *Hophni* és *Phineas*, az tobzodó gazdag, Az hashizlaló ſobrák Nábál, és az Egyház tolvayló *Heliodorus*.

Iudas Machabæus feddi az *Simonianus*ok főſvényſégét. *Cambyſes* megnyuzatta az aiandekért a hamis törvény tévő bírót: *Alexander M.* hasonló okért vétette feiét *Polymachus*nak: *Severus* Császár, *Vetronius Thurinus* ſűſtel foytatta meg, mivel hogy pénzért ſűſtöt adna: az az, hog az embereket hiában való és ſemmis ígéretekkel tartaná és pénzt venne tőlök. Es hogy lehetne elég időnk arra, hogyha azoknak példáiokat mind béhoznók, az kik az pénzért és gazdagságért külső inſégre és nagy veſedelem-re jutottanak.

Az hiſtoriákban ſántalan ſok példái fordulnak élőkben, nagy Hadi vezéreknek, Királyi és Feiedelmi Tanácsosoknak, Tiſtartóknak, Biráknak, oratoroknak és egyebeknek; kik az pénz kedvéért az ő Vroktól elbakadtanak, hitőket esküvéſeket elfeleleytöttek, orſágokat, tartományokat, népeket, városokat, várakat, Királyokat, Feiedelmeket és Vrakat eladtanak, elárultanak: pénzel magokat elhadrák esábitani, meghadták vakítani; hogy az igazság mellől elállának. Hamis igyeket javallottanak, avagy az ő Vrokat halhatatlan kegyetlenségre, az ſegénységnek kiſaytólá-

saytólására, elviselhetetlen nagy terhekkel való nyomor-
gatására oktatták és tanították, és mindenféle utakat, pra-
ctikákat, fortélyokat kigondoltak hogy Vrokat, magokat
gazdagíthatnák. De mind azzal-is ugyan nem nyertek e-
gyebet, hanem jóllehet egy ideig Vrok kedvét, szeretetét
de az Istennek nagy haragiát és büntetését vonták magoka-
ra, és végre ön magokat mind Vrokkal egyetemben, te-
steknek, lelkeknek, országoknak, népeiknek vesztésére és
örök veszedelemre vitték, eytették, tabigálrák.

O gyalázatos megvakitatott világ! hová gondolsz?
mire törsz, s vágyódsz ilyen igen? mit szerdsz ily hirtelenül
az te romlásodra, veszedelmedre! Sok háfontalan mun-
kát, fáradságot szerdsz magadnak, testednek lelkednek
nyughatatlanságot, veszedelmet. O nyomoruságos em-
berek, ihon mely nagy munkával, gondal, fáradsággal és
veszedelemben forgással, horgollyátok vondozzátok öb-
ve az idő szerint való jókat: Mely nagy inséggel forgalma-
toskodással biritok, tartjátok s őrizitek azokat: mely
igen nagy siralommal keserőséggel vesztitek ismét el? Ho-
lott azok, nem erre, sem az örök életre; nem csak nem hasz-
nálunk; hanem sokkal inkább és minden módon, maga-
toknak, és az tiéiteknek felötte igen ártalmassak és vesze-
delmessek, az mint ekkéig eléggé megmutattatott.

III.

Hogyha ez Világnak javai állandó örömet
hozhatnaké?

Az mint

Z mint eddiglen megmutogattuk, hogy semmi igaz, semmi tellyesleges öröm ez világnak nagy gazdagságiban nem találatik: azonképpen ennekutánna azt mutassuk meg, hogy azok jóbág és nagy gazdagság semmi állandó örömet nem indíthat, támaszthat azoknak szívökben, az kiket az megeléghetetlen fősvénység elfoglalt és büntelen kinoz.

Mert az miképpen hogy minden emberi dölgek elmulandók, azonképpen ez világnak javai-is, az mulandóságnak és romlandóságnak avagy rothadandóságnak aláia vadnak vettetvén: Annakokáért az öröm-is és az bódog élet, az mellyet ez világ az nagy gazdagságban keres, nem csak hamis és tellyeslegtelen, hanem mindeneftől fogva álhatatlan és ingadozó. Azt bizonyítja Syrach-is Minden mulandó dolognak végének kell lenni, és az kik azokban forgolódnak, azok-is oda lésznek azokkal együtt. Az látás hallás-is megmutattya, hogy az gazdagságok gyakorta előb elhadgyák az ő Vraikat, hogy nem mint,ők azokról elhagyattatnának. Az f. lras az gazdagokat, és mind az emberi dölgeket, hasonlítja az mezei virágokhoz, az kik má vadnak és fépen virágoznak, hog embernek a five-is mayd ugyan virágozhatnak tőle. Holnap pedig megfáraznak, és az keméntzében vettetnek. Szent lakab mondgya, hogy az gazdagok, mint az fünek virága elmulnak. Fel kel az Nap az ő hévségével, és az fű meghervad, és virága el esik, és az ő fűp sine elvéf: ugy hervad el az gazdag-is az ő dölgaiban.

Az gazdagságekről pedig azt mondgya az Istennek fia, hogy azok az molynak és fergeknek aláioi vettettek, hogy

Syrach. 14:
v. 20.

Matt. 6. v. 30

Jobi 1. v. 11.
Psal. 39.
Syrach. 14.

Matt. 6. v. 20

nek, hogy azokat az lopók ellopják, és megásák: az ellenség elpredálhattya: tüztől, víztől, és aertől, béltől meg eméltetnek. O nyomorult Mammon, elvajut bálvány isten! az ki csak egy leghitvánb ellenségecskéie ellen sem mentheti, és nem óltalmazhattya magát! Hanem el kell szenvedni, hogà moly, fű, féreg, az apró állatocskák, bogárotskák megemébbék. Mint lehetne hát annak az ki ötött biria valami maradandó segedelmére akar minémű nyavalyácskáiban! Nem fégyenedteké meg sok magok-bíró dus emberek? ez ő Istentől elhagyattanak, és végre koldus páltzára jutottanak?

Dionysius Syracusanus nemde nem hatalmas gazdag Dionysius Király valaé *Siciliában*? nem valaé nagy kincse, hatalmas hadiereie, nem valánakébsántalan haitói? Es oly országa volt, (az mint ő maga szokot dicsekedni) az mely erős vas és gémántlántzal volna megkötve és vastagitva? De ugyan még-is oly begénységre jutott az ő fia, hogy Athénasban koldulással keresné kenyerét! Végre ostán *Schola* mesterré lett, de nem talált tanítványokat.

Cræsus-is nagy Király vala *Lydiában*, és magát legbó- Cræsus dogságosb embernek tartotta ez egész földön. De meg kellett néki végre azt az napot érni, hogy mind egész orsága, pénze, gazdagsága, az mellyel oly igen pompáskodott és kevélykedet, tőle elvétetnék, és ő maga egy nagy fa rakásra vitettetnék fel hogy megégetnéiek.

Hasonlóképpen *Belisarius* az ő erős férfini jószágos Belisarius cselekedetiért *Iustinianus* Császárnál, (az mint fellyeb meg mondatott) oly nagy méltóságra, tisztességre és gazdagságra jutot, hogy ő néki *Iustinianus* Császár tulaydon

pénzt véretne. De oly nagy begénységre jutott végtére: hog Constancinápolyban az *S. Sofia Templom*nak kapui előt koldulná kenyerét.

Henricus.
I V.

Henricus ez néven Római negyedik Császárt, az Pápa leendő Császári Békiből; Honnan oly begénységre jut, hogy az *Spirai* Püspöktől, az kit ő emelt volt az oda való Püspökségre, nem többet hánem csak valami *officiolum*, vagy Egyházi Bőlgálatocskát, vagy *Caplanságot* kérne, hogy mégis lenne magát honnan táplálni, és az mint ő maga főlt, az Isten annyát Bőlgálhatná, mivel hogy még írni és olvasni tudna, és az karban énekelni. De csak azt sem nyerhette meg az háládatlan Püspöktől. Mellyen ő nagy keservesen *lamentalt* és siránkozott; és mondott az közel állóknak: Könyörüllyetek, könyörüllyetek én raytam barátim, az kiket én nagy tisztességre és jóbágokra emeltelek; mert az Vrnak keze illetet meg engemet. Végre pedig az önnön fiátúl, az kit az Pápa az ő helyébe állatott, és az Arya ellen izgatott, egy tömletzbe vettetett, melyben az bűz és éhség miatt keservesen végezte életét.

Több példákat mutat az minden napi próbálat. Szemeink előt láttjuk mely erőssen állyon ez világnak ez istenne, az övéi mellet, még az leghivségezbőlgainál-is; mely könnyen elhadgya őket, és szomorú begénységre és nyomoruságra veti tafigállya az övéiket.

Es ha finte ez az bálvány, az kinék oly hiven és szerényen szolgálnak, valami kedvet és hivséget mutat-is az Mammonistának, az miglen él; de ugyan elhadgya azt halálában. Mert hiszem nem hoštunk semmit ez világra, semmit innen ki sem vívunk velünk. Mezeitelen jöttünk ez világra,

világra, meztelené kell elmennünk is. Es ki tudgya, mely közel legyen az ő kimulásának orátskája? Mi hasznunk lében akkor a mi nagy gazdagságunkban? Az kik az ő kincsekhez gazdagságokhoz támazkodnak, ugymond hent David, és bizakodnak az ő sok jószágokban; ha finte sokat élnek is, ugyan meg kell azért halniok, és jószágokat másnak kell hadniok.

Igy szól az Syrach: Némely sokat keresz, gyűyt, takar, és az által meg gazdagul, és azt gondolja, hogy ő ugyan nagy dologra tett fent; és mond: Nó immár jól lakom, élek, ešem, ísom az én javaimból, és nem tudgya, hogy oly közel legyen az ő oráia; és hogy mind másnak kel had ni, és meg kell halni. Szinte mint amaz dús pórnak mondaték. Ez északán meg kívánnyák az te lelkedet, és kiélészen a te gyűyteményed? Salamon is azt mondgya: hog; az mint ő meztelen jött az ő annyának méhéből, ugy mégyen visontag el is, az mint ő el jött, és semmit nem visen el véle az ő munkáiából. Ez is egy gonosz nyavalya; hogy ugy mégyen el az mint jött. Mit használ tehát ostán néki, hogy ő az félben, füstben munkálkodot, és? Iónak látzik azért (ugymond továbbá) ez énnékem, hog; fép dolog, midőn ember ebik, íbik, és jó kedvel lakik, minden munkáiában, az ki meilyet tében az nap fény alatt, e géb életének napiaiban abból az mit lsten ő nékie ad, mert az az ő rése. Mert az kinek lsten gazdagságot, jószágot és hatalmot ad, hogy abból egye, igya az ő rébét, és örvendgyen az ő munkáián, lstennek adománya és ajándéka az.

Ha pedig ti gazdagok, mindezeknek, az mîk eddiglen mondattanak, helt nem adtok, hanem azt fületek mel

Cap. 10. v.
6, 7, 8, 9.

löl bocsáttjátok, és megvetitek; ugyan megtudgyátok azért; Ha binte az ti magoságtok, az mint jób ból, innen az eget fel éri-is, és az ti feietek az felhőket illeti, de végre ugyan elmúltok mint az gané. Hogy azok, az kiknél nag tekintetben vólatok, azt fogják mondani, hún vagy on? mint az álom elmulik, azon keppen ti sem találtatok meg, hanem mint az éyjeli látás eltűntök, elenyéstek. Az mely sem az előtt titeket látott, nem lát titeket többé, és az ti helyeiteket nem nézélli többé. Az ti gyermekeitek mond továbbá; koldulni mennek; és az ti kezetek fáradságot ad néktek jutalomul: az ti lábaitok jól meg fizetik tinéktek az ti titkos bűneiteket, és ti veletek egygüt fekűstnek az földben. Munkálkodtok de nem vesítetek hasznát, és az ti javaitokkal más emberek osztoznak, és nem örülhettek azoknak. Mert elnyomtatok ti, és elhadtátok az segénnyt. Házakot vontatok hozzátok, az mellyeket nem ti építettetek,

yerf. 10.

yerf. 18.

Cap. 7. v.
40.

Annakokáért meggondold oh ember, az végét minden dolognak. Mond az Syrach: Meggondold az végét az melynek nincs vége, és az időnélkül való időt, az melynek nem-is lében soha vége: Midőn az idő és az orá eljövend, az mely ki nem marad.

Matt. 19. v.

24.

Marc. 10.

Gondoljátok és eszméllyétek ugyan valóban meg ti gazdagok, kik az jószágra, kincsre oly igen törtök, vágyódtok, és oly elólthatatlan geriedező bómiusággal keresitek: gondoljátok meg és iriátok bé bűveitekbe, az mit az Istennek fia mond; és mely panasszal kiált reátok: Oh mely igen nehéz az gazdagnak menyországban bémenni! Sokkal könnyebb az Tevének az tő fokban által menni, hogy

hogy nem az gazdagnak menyországba. Iay néktek gaza-
dagoknak, elvöttétek vigasztaltatástokat! Iay néktek, kik
megelégedtetek, mert ísmég megéheztek. Iay tinéktek, à
kik most nevettek, mert vísfontag sirnotok kell. Gondol-
lyátok meg ugyan még-is, és büntelenül füleitekben zen-
gedezzenek, emez *lamentatiok*, és siralmas kiáltások az
gazdagoknak, és hozzátok hasonlóknak pokolban: Mit
használ mi nékünk az gazdagság, az kevélységgel együtt: *Sap. 5. v. 8.*
elmultanak mind azok mint az árnyék, és az hirtelen el-
muló kiáltás! Mint az vizek habiaian elmenő haió, mely
mikor elmégyen nem találtatik meg az ő nyomdoka, sem
az ő menésének uta az habokban, vagy mint az égen elrö-
pülő madár, semmi jelensége nem találtatik az ő elmené-
sének, az ő szárnyának mozgatásával ugy mégyen az égen
hogy azon az ő elmenésének semmi nyoma nem találta-
tik. Vagy mint az el lött nyíllal elöblattatott ég azonnal
őbbe mégyen, annyira hogy nem tudhad annak elmené-
sét. Mi-is azonképpen büntetvén elfogyatkoztunk, és
az jóságnak semmi jelét nem mutathattuk.

De mit használt à gazdagnak pokolban az ő nagy gaz-
dagsága! és mit fog használni mind örökké? Az időről
fogva hogy meghólt, mind ez oráiglan sem vehetet azon
egy csöp vízecskét, csak arra sem tehetet abból fert, hogy
à pokolbéli langban elűradot nyelvét megenyhíthetné.
Mindene ide maradot, és az ő öcsei bátyjai, ha *pénitentiat*
nem tartottak, ugyan azon nagy fok jóban gazdagság-
ban, szinte olyan módon érték itták az pokolbéli tüzet
és langot. No immár gazdagok, mond í. lakab: *Siriatok*
jaygalsatok, az tirátok következő nyomoruságtokon. A *Jacob 1. c. v. 2.*
1. 2. 3. 4. 5.

ti gazdagságatok megrohadtak, az ti ruháitokat az moly megötte, az ti aranyatokat és ezüstötöket az rozda megfogta, és azoknak rozdaíok tésen bizonságot ti ellenetek, és megemélti az ti testeiteket mint az tűz, kincset gyűjtők magatoknak az utolsó napra. Gyönyörűségben éltek ez földön és buiálkodtatok, és az ti fiuiteket legeltetitek, mint egy áldozati méfárlálnak napiára.

Mivel azért az ekkédig béhozor dolgokból eléggé megérthetni, hogy semmijagságos, semmi tellyesleges, semmi állandóságos nincsen az sok pénzben, nagy gazdagságban, és hogy az nagy gazdagság nem csak nem használ semmit, hanem sokkal inkább ártalmas annak az kié az, és az ki azt nagy forgalmassággal, fáradsággal keresi, futtya, üzi: Nincs azéit job, és hasznosb tanács: hanem hogy naponkint mind jobban jobban megőkiuk, az sok pénzt, nagy gazdag kincset utálni, ugy mint semmire kellő, habontalan, veszedelmes és ártalmas dolgot, és ne is üzzünk, buggassuk arra semmiképpen, és ne fáradozzunk keresgélésében; Hanem elégedgyünk meg azzal, a mink vagyon, és az mit Isten adott mi nekünk. Es mindeneknek elötte keressük az örökké való mennyei kincset, jóbágot, az tellyesleges és állandóságos gazdagságot, az melyben igazán örvendetes és nyugodalmas élet találtatik; és az Istenes Bernardal felkiáltunk és mondgyuk: *O Spiritus qui de sursum es, quid vobis cum infimis?*

O ti nemes és Istenes jó Lelek,

Kiknek menyből, Istenből eredetek!

Földi jókon sok pénzen ne csüggyetek,

Hanem mennyei jókat keressetek.